KAÇAK YAYIN

temmuz 2004 / sayı:15 2.500.000 tl. kdv dahil kacak@leman.com.tr Deutschland 3.40 EUR Österrich 3.50 EUR Schweiz 6.50 CHF Nederland 3.50 EUR Belgique 3.50 EUR France 3.50 EUR

ISSN 1304-1037-0-6

LeMan Dergi Grubu

Kibris 2.750.000 tl.

› Amerikan Köpekleri
› Eyersiz Atlar
› Edebiyat Dersleri
› Memleket Hikayeleri
Nihat Genç
CADDE'de
Çok Yakında

içindekiler

26

Bu yıl plajlar şenlenecek, işte tatil kitapları...

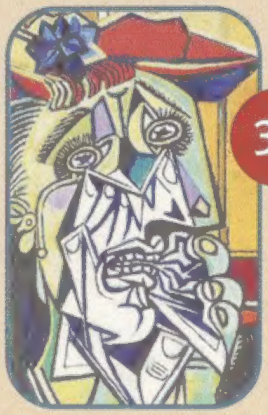

39

1947'den 2004'e. Değişen Picasso mu?

4

Üstü açık Protesto

aynası ay olan

26 Zeki Coşkun

Fante'nin Cehennemi 34 Charles Bukowski'nin ustası John Fante

6 Sait Faik yurt dışına çıkarsa...

"Qualité-Profession: Sans"

Iris Murdoch

72 kürşad oğuz

Savaşa hazırım ancak birkaç şüpheyle

16 Paulo Coelho

48

Katayun Hüseyinzade

Merhaba/3
Kaçak Kıyak/Üstü açık protestolar/4
Sait Faik yurtdışına çıkarsa/Mehmet Ergün/6
Kaçak Haber/Özgül Apaçe/8
Almanya Haber/Gültekin Emre/11
Savaşa hazırım ancak birkaç şüpheyle/Paul Coelho/14
Almaatı: Göklerle Kuçaklaşan Kent/Hasine Şen/15
Kaçak Söyleşi/Pablo Asuero/18
Demokratik aklın eleştirisine doğru II/Oktay Taftalı/22
Hayat bazen.../Nena Çalidis/25
Bu yıl plajlar şenlenecek.../26
Tanıklıklar/Salih Bolat/30
Olaylar ve şekiller/Aslan Özdemir/32
Fante'nin Cehennemi/34
Düzce Notları/Sabri Özdemir/37
Bay trt sadaka istemiyoruz/Metin Aksoy/38
1947'den 2004'e. Değişen Picasso mu?/39
Ün bataklığındaki insan/Ömür Candaş/44
İzmir İmbatı/Savaş Ünlü/46
Kaçak Söyleşi/Katunya Hüseyinzade/48
Gramafonlu Kahve/Tahir Abacı/50
Kütüphaneye yolunuz düşer mi?/Bülent Karakaş/58
Tozlu Raflar/Faruk Kaya/53
Doğuya Yolculuk/Aslan Özdemir/54
Ev Kadınları Okuyor/58
Kuş dili ve edebiyat/Nafer Ermiş/61
Kaçak Söyleşi/Zeki Coşkun/64
Sonraki Sessizlik/Yazan: Aslan Özdemir-Çizen: Ceylanus/69
Yaratıcı aklın yapısı/Levent Mete/68
Iris Murdoch/Kürşad Oğuz/72
Kanat Alıştıranlar/76
Tersten Okuma/Yahya Kebir/78

Cadde'den yeniler
Bir inceleme, bir öykü

Latin Amerika Edebiyatı,
insanda düşgücünün yeniden keşfi!

XX. yüzyılın en büyük
fenomenlerinden biri olup,
Latin Amerika boom diye
anılan bu kıtasal haraketin
kökeninde neler yatmaktadır?

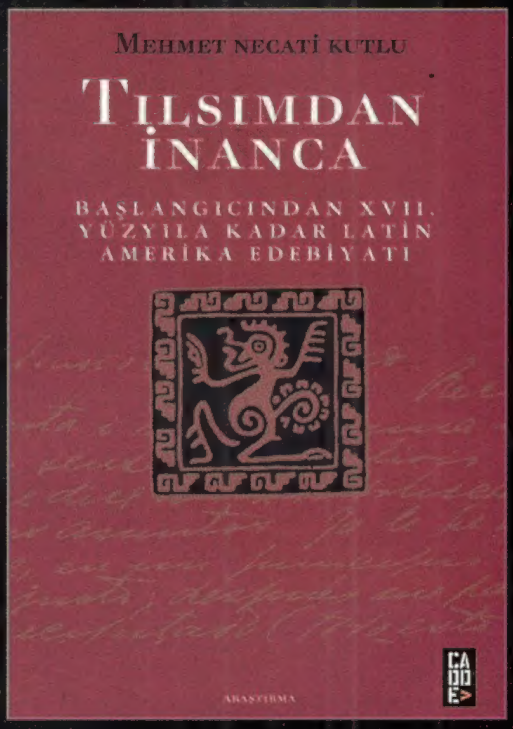

TILSIMDAN İNANCA M.NECATİ KUTLU

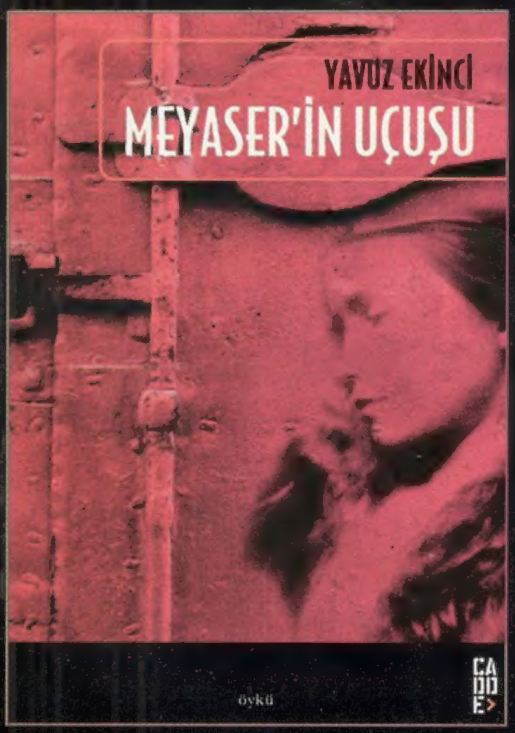

Onca duyarlılıktan sonra
elde yalnızlık kalınca dünya ile
konuşmanın vaktidir...

Bu öykülerdeki usul ve
acı dolu sesle konuşma
sizi kalbinizden yakalayacak.

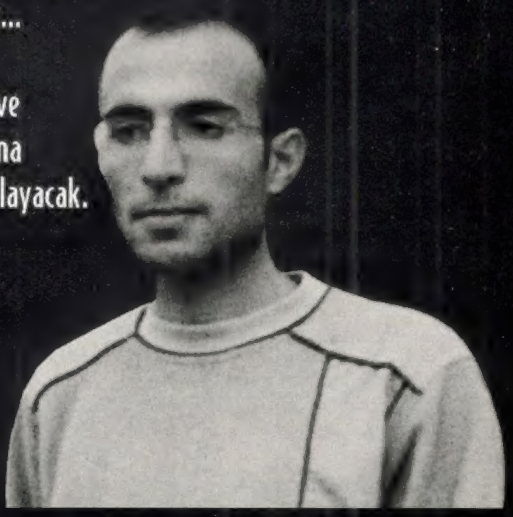

MEYASER'İN UÇUŞU YAVUZ EKİNCİ

Necip Fazıl Yılı

Mayıs 2004 - Mayıs 2005 arası Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından **Necip Fazıl** Yılı ilan edildi. Yıl boyunca şairin 100. doğum yılı çeşitli etkinliklerle kutlanacak. Bu etkinliklerden ilki **"Üstad"** isimli filmin gösterimi oldu. Bu vesileyle Kaçak yayın önümüzdeki sayı Türk Edebiyatının en çok tartışılan şairi **Necip Fazıl** özel dosyası hazırlıyor.

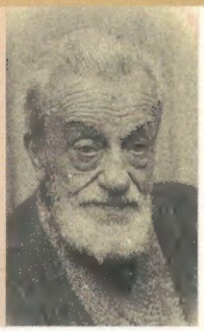

Adnan Özer Kolombiya'da.

Dergimizin yayın danışmanı Şair **Adnan Özer** " Latin Şiir Festivali" için Kolombiya'ya gitti. Festival kapsamında şairler kendi dillerinde şiirlerini okuyacak ve 21. yüzyıl şiiri üzerine söyleşilere katılacaklar. **Adnan Özer**'e başarılar diliyor ve aşağıda yer alan dizesiyle selamlıyoruz.

... Yandım daha çağlasında bademin/Bahçeler gözüme yeni bir şöhret/özürün bir köşesinden öbürüne/kenar otu oldum, bir fiy û care...

Yazarımız Nafer Ermiş Almanya'da

Almanca'dan yaptığı çevirilerle de tanınan yazar Nafer Ermiş **Goethe Enstitüsü**'nün 14 davetlisinden biri olarak iki hafta süren **"Kültür Aracıları"** seminerine katıldı. Seminer çerçevesinde bir çok yayınevi ve dergi editörü, çeşitli edebiyat enstitüleri, Alman edebiyatının öne çıkan genç yazar ve şairleriyle bilgi alışverişinde bulundu. Bu görüşmelerin ilk meyvesi olarak **Tanja Dückers** önümüzdeki aydan itibaren Nafer Ermiş'in çevirisiyle Kaçak Yayın için yazacak.

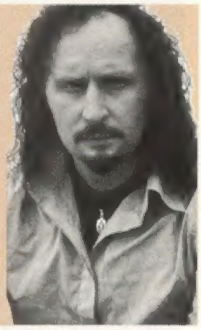

"Journal of Turkish Literature"

İlk İngilizce Türk Edebiyatı bilimsel dergisi, "Journal of Turkish Literature" adıyla yayımlandı. Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi'nin hazırladığı dergi, uluslararası üne sahip Türk edebiyatı uzmanlarının İngilizce incelemelerinden oluşmaktadır. Derginin kurucusu ve genel editörü **Talât Halman**, amacı şöyle özetledi: "'Journal of Turkish Literature' başlangıcından günümüze kadar, Orta Asya'dan Anadolu'ya ve başka yerlere kadar Türk edebiyatının gelişimini araştırıp yorumlayan bir bilimsel dergidir..."

Sayı: 15 - Temmuz 2004 / Ayda bir yayımlanır.

Sahibi: LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına Tuncay Akgün
Yayın Yönetmeni: Tuncay Akgün **Yayın Danışmanı:** Adnan Özer adnanozer57@hotmail.com **Editör:** Aslan Özdemir aslanozdemir@leman.com.tr
Sorumlu Yazışleri Müdürü: Ayhan Erdoğan **Genel Tasarım:** Mithat Çınar **Grafik Tasarım:** Tanzer Ercanpolat **Fotoğraflar:** Sinan Göksel
Dizgi: Nurgül Sedef Kıran **Düzelti:** Hüseyin Kıran **Müessese Müdürü:** Ali Yavuz **Satış Müdürü:** Cengiz Kocalı **Baskı Sorumlusu:** Tanju Kirte
Abone-Reklam: Sevinç Selvi

Tel: 0212 - 292 94 50 - 292 95 51 (4 Hat) - **Fax:** 0212 - 292 44 91 **Abonelik için Tel:** 0212 - 292 94 50/119
Adres: Firuzağa Mahallesi, Defterdar Yokuşu No: 47 Beyoğlu / İstanbul **Baskı:** LeMan Matbaası **Tel:** 0212 - 858 00 93 (Pbx) **Dağıtım:** BBD Merkez

Üstü açık protestolar

Avrupa'dan son trend protesto biçimleri

Artık bayraklar yok. Bugün artık kimse **Brecht**'ten ve **Peter Wiess**'tan hararetli alıntılar yapmıyor ya da elini havaya savurarak haykırmıyor: *"Sizin için bir şey getirdik: Nefret, nefret nefret!"* (Macera olsun diye gelen birkaç kişi dışında.) Kimse trompetini eline alıp *'Enternasyonal'i* çalmıyor. Belki üçüncü ligden düşen amatör takımın yıkılmış taraftarları görünümündeki birkaç sendikanın 1 Mayıs yürüyüşüne katılanlar, o kadar. O zaman da söz konusu olan, -bunların da karşı tarafça giydirilmiş ve yönlendirilmiş gibi göründüklerini belirtmek gerek- bu tür konuşmalar yapan ve motive edici sözler sarf eden kişiler: Tekrar geleceğiz, bizi kimse yok edemez, vb.

Bu türden gösterileri bir kenara bıraktığımızda geriye, öfkeli protestoların artık ortadan kalktığını saptamaktan başka bir şey kalmıyor. Artık *"değiştirmek"*ten bahsedilen ya da hepten -toplumun solcu ve biraz radikal bölümünün söylemeyi alışkanlık edindiği gibi- *"domuzlar sistemini"* temizlemekten dem vurulan zamanlardaki gibi gösteriler yapılmıyor. Günümüzde gösteriye gitmek, berbere gitmek gibi: Bu da olmalı, ama lütfen önlük ve peynir ekmek yerine salamlı sandviçler ve sütlü kahve olsun, yanında da yeni jölesini tavsiye ederken histeri sınırlarına varan bir berber olsun.

Gösteri insanın akabinde bir şeyler anlatmak sorunda olduğu bir olaydır; günümüzde gösteri şu şekilde gerçekleşir: Birkaç saat süresince soyunurlar, pazar yerlerinde yürürler ya da nehre atlarlar. Olayın hızına yetişemeyen fotoğrafçılar ve kameramanlar gençlerden her şeyi bir kez daha tekrar etmelerini rica ederler. Böylece kimileri işini yaparken diğerleri de heyecanla bağırırlar: Bak bak televizyona çıktık! Ertesi gün gazetenin kültür sayfasında işgüzar biri öğrencilerin *"medya toplumunun kurallarını"* çok iyi kullandıklarını söyleyerek övgüler düzer. *"Medya toplumunun kuralları"*nın anlamı şudur: Kapakta mümkün olduğunca çıplaklık, ya da televizyonda program müdürleri karar verirken şöyle konuşurlar: *"Programa bir göğüs görüntüsüyle başlayalım, yoksa bunu en sona mı koysak?"*

Pardon, konu neydi? Öğrenim harçları mı? Bazı fakültelerin kapatılması mı? Yoksa sosyal yardımların hepten kaldırılması mı? Yemekhanelerde çıkan berbat yemekler mi? Hayvanları koruma? İşten çıkarmalar? Savaş? Günümüzün gösterilerinden geriye kalan şey göze hitap eden arşiv görüntüleridir ve de bunlar pek de fena şeyler değildir hani: zarif göbeklerine kötü kötü laflar yazmış olan bakımlı Amerikan Dili Ve Edebiyatı öğrencileri. Ve her zaman biri çıkar ve *"son gömleğini"* de feda eder: Madenciler, büro çalışanları, yeşilci prensip-itibariyle-demokratlar, hayvan severler ve globalleşme karşıtları.

Her protesto kültürünün bir dönemi vardır. Gün olur barikatlar kurulur, gün olur molotof kokteyller imal edilir, gün olur, tıpkı 4 Ekim 1989' Doğu Almanya'da oldu-

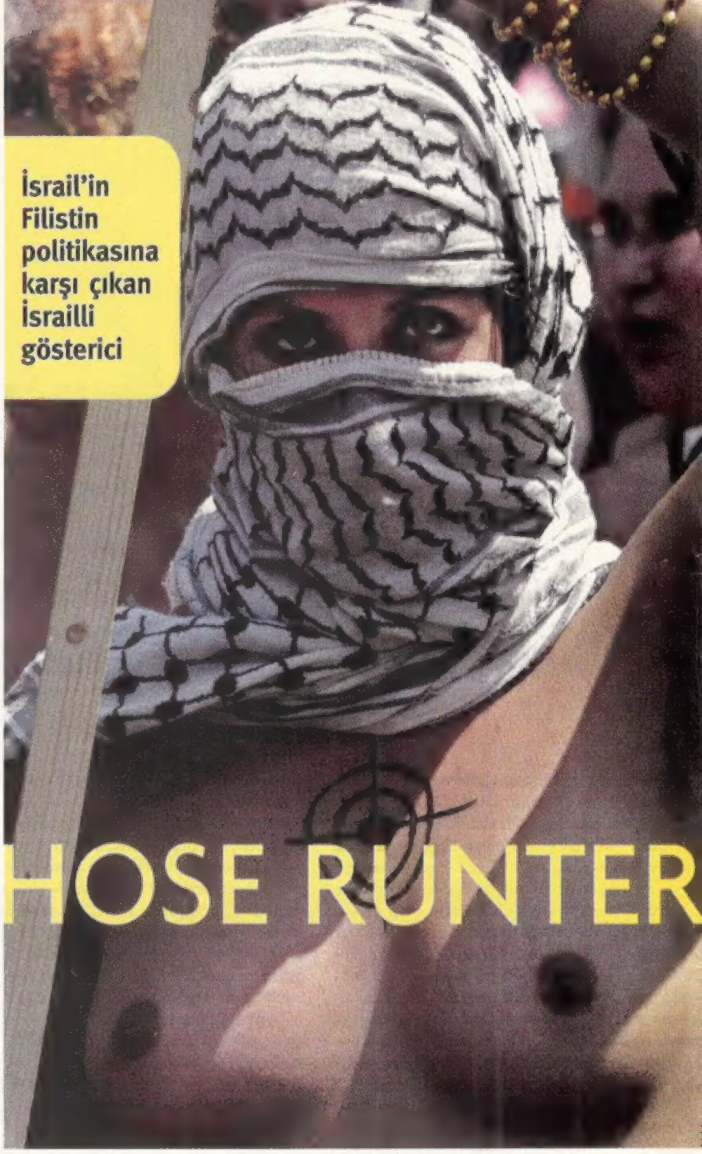

İsrail'in Filistin politikasına karşı çıkan İsrailli gösterici

Kürk giyme çıplak gez

ğu gibi az çok yaratıcı yürüyüşler yapılır. Bazen oturma eylemleri moda olur, bazen de açlık grevleri. 90 yılların ortasında, Eski Doğu Almaya'dan kalan PDS partisinin yöneticileri kendilerinden eski vergi borçları istendiğinde açlık grevine gittiğinde, bunun da, sivil protestonun son aracının da çarçur edildiği ve sonuçta da tüketildiği açık seçik anlaşılmıştı.

O zamandan beri de hiçbir şey yapılmıyor.

Şimdi şaşırtıcı bir şekilde, yeni binyılda da, bir şeylerin olup bittiği, üstelik de muazzam şeylerin meydana geldiği ve insanın bunlara karşı mutlaka zorlayıcı, etkili bir şeyler yapması gerektiği ortaya çıkınca da pantolonlar aşağı indirilmeye başlandı: Kral değil çıplak olan, onun halkı. Uydurma bir savaş, iki rakamlı milyon Euro'lar kazanan yöneticiler, sonu gelmeyen işsizler ordusu, bir kent(Berlin), yüzeysellikler, politikacıların ve idarecilerin palavraları tarafından harabeye çevrilmiş bir şehir - ama bunlar bile mesela hakları elinden alınanların, aşağılananların ve hayalleri yıkılanların örgütlenmesine bir şeyler değişinceye kadar barikatlar kurmalarına yol açmıyor. Bir boykot ya da siyasi bir partiye ya da sendikaya üye olma eylemi gerçekleşmiyor. Çünkü yeni türden adaletsizliklerin üstünü örten, onların sertliğini ve kötülüğünü gideren kavramlar tam anlamıyla bir karmaşa yaratmaya ve birtakım sloganlar bulmaya hizmet ediyor: Globalleşme, emek piyasası, vergi sistemi, emeklilik sorunu, terörle mücadele - bunların darbesini yemiş olan protestocuların artık bunlara karşı bir programları yok, artık sadece kendini çıplak ve savunmasız göstererek gittikçe artan rahatsızlığını ifade etmeye çalışıyor, sanki şunu söylemek istiyor: Artık bir şeyim kalmadı, dayanma gücüm kalmadı, moral kalmadı, cesaret kalmadı - seksi bir vücudum ve büyük bir soru işaretim var.

Kimbilir, belki de birileri onu yeni kreasyonlarda kullanmak üzere keşfeder ve mankenlik önerir ya da televizyondaki akşama doğru dizilerinde bir rol. Eh bu da bir şey.

Savaşa hayır protestosu

Globalleşme karşıtları

Markalaşma karşıtı gösterici polis tarafından derdest edilirken

Das Magazin dergisinden derlenmiştir

mehmet ergün

Sait Faik yurtdışına çıkarsa...

"Qualité-Profession: Sans" *

"... Bir yerde lâzım oldu da mesleğimi sordular. Doğrusu epey çekinerek, ama gururla 'yazıcı' dedim. Mesleğimi bir kâğıdın meslek hanesine kaydedeceklerdi. Benden yazıcılığımı isbat edecek bir vesika istediler. 'Efendim, birkaç hikâye kitabım var' diyecek oldum. Bunların vesika mahiyetinde şeyler olmadığını anlamakta gecikmedim."

15 Mayıs 1950 tarihli Yeditepe'de yayımlanan *"Yazıcılığın Yirminci Senesinde"* başlıklı yazısında söylüyor bunları **Sait Faik**. Olayın gerçekleştiği günlerde biri roman, beşi öykü olmak üzere toplam altı kitaba imza atmış bir yazardır. Ama resmi bir belgenin meslekle ilgili bölümüne "yazar" diye yazdırabilmek için yeterli olmuyor bu. Yetkililer, kitapların *"vesika mahiyetinde şeyler olmadığını"* düşünüyorlar. **Sait Faik** de iki seçenekle karşı karşıya geliyor: Ya söz konusu belgenin meslekle ilgili bölümüne yazılana boyun eğecek, ya da "yazar" olduğunu kanıtlamaya çalışacaktır!

Ne mi yapıyor **Sait Faik**?

Altı kitaba imza atmış bir yazar olarak "yazıcı"lığını kanıtlamaya kalkışıyor!

İlkin, bir zamanlar "beş papele hikâyeler yazıp on papele röportajlar yaptığı" yere başvuruyor. Kuşku duyulmasın, eli boş dönüyor:

*"Bu yazılarımın çıktığı yere başvurmam ayıp mı idi? 'Şu **Sait Faik** denilen bay, bize tanesi beş liraya hikâye, on liraya röportaj yapar. Enayinin biridir, tasdik ederiz' diye bir kâğıtçık lütfetselerdi işim olmuştu. Vermediler beyim. Vermediler kardeşim."*

Ardından, bir zamanlar üyesi bulunduğu ve yazı ile ilgili olduğu anlaşılan "kurul"a baş vuruyor. Başvurmasına başvuruyor da, sonuç değişmiyor. O kapıdan da eli boş dönüyor:

"Benden paraları (ödentileri– M.E.) ödediğime dair verdikleri makbuzu getirmemi istediler. (...) Makbuzu buldum, götürdüm. Yine bir dalgasına getirdiler. Yazıcı olduğumu bir türlü söyliyemediler. Elleri varmadı, benim, yazıcılığımı tasdik etmiye."

Bu açıklamalardan sonra "toplam çizgisi"nin altında yazanın ne olduğunu kestirmek güç olmasa gerek:

"Ha!.. O resmi kâğıttaki meslek haneme 'yok' yazdılar. Türkçesi pek o kadar canımı sıkmadı, (sebebi var). Ama bir de bu kâğıdın Fransızca kısmı vardı. Oraya da bir 'Sans profession' oturttular ki, kan beynime çıkıyor, (sebebini anlatmak uzun sürer, hem lüzumsuz)."

Pasaport alma serüvenini anlatıyor burada **Sait Faik**. Sözünü ettiği "resmi kâğıt" da, "pasaport". Yazarlıkta yirmi yılını doldurmuş; altı kitaba imza atmış bir insanın resmi bir belgenin meslekle ilgili bölümüne "yazar" diye yazdırabilmek için verdiği bu uğraş, yazarlığın / yazmanın / yazının "resmi çevreler"ce nasıl algılandığı konusunda zengin ipuçları sunuyor. İçine oturan bir olaydan söz ediyor **Sait Faik**. Ama anlattığı, onu aşıyor. "Yazarın yazgısı" oluyor.

Bu yazının bir yankısı oldu mu?

Olaya yan olanlar yapılan hatayı düzeltmek ya da en azından **Sait Faik**'in gönlünü almak için bir girişimde bulundular mı?

Bilmiyorum!

Bununla birlikte bilinen ve dolayısıyla da bildiğim bir başka şey var: Yazıdan dört yıl sonra söz konusu olayın yeniden gündeme ge(tiri)ldiği.

Gerçekten de **Sait Faik**'in ölümünü izleyen günlerde, olay, gazetelerde haber konusu yapılıyor. Durumla ilgili açıklama ise, **Orhan Hançerlioğlu**'ndan geliyor. Olayın nasıl sunulduğunu ve olaya yan olanlara gönderme yapılıp yapılmadığını bilmiyoruz gerçi. Ama açıklama yapmayı gereksinmesi, şu ya da bu biçimde haberde adının geçtiğini gösteriyor Hançerlioğlu'nun. Aylık yazın dergisi Mavi'nin **Sait Faik**'in ölümünü izleyen sayısında şöyle yazıyor:

* **Mesleği:** Niteliksiz

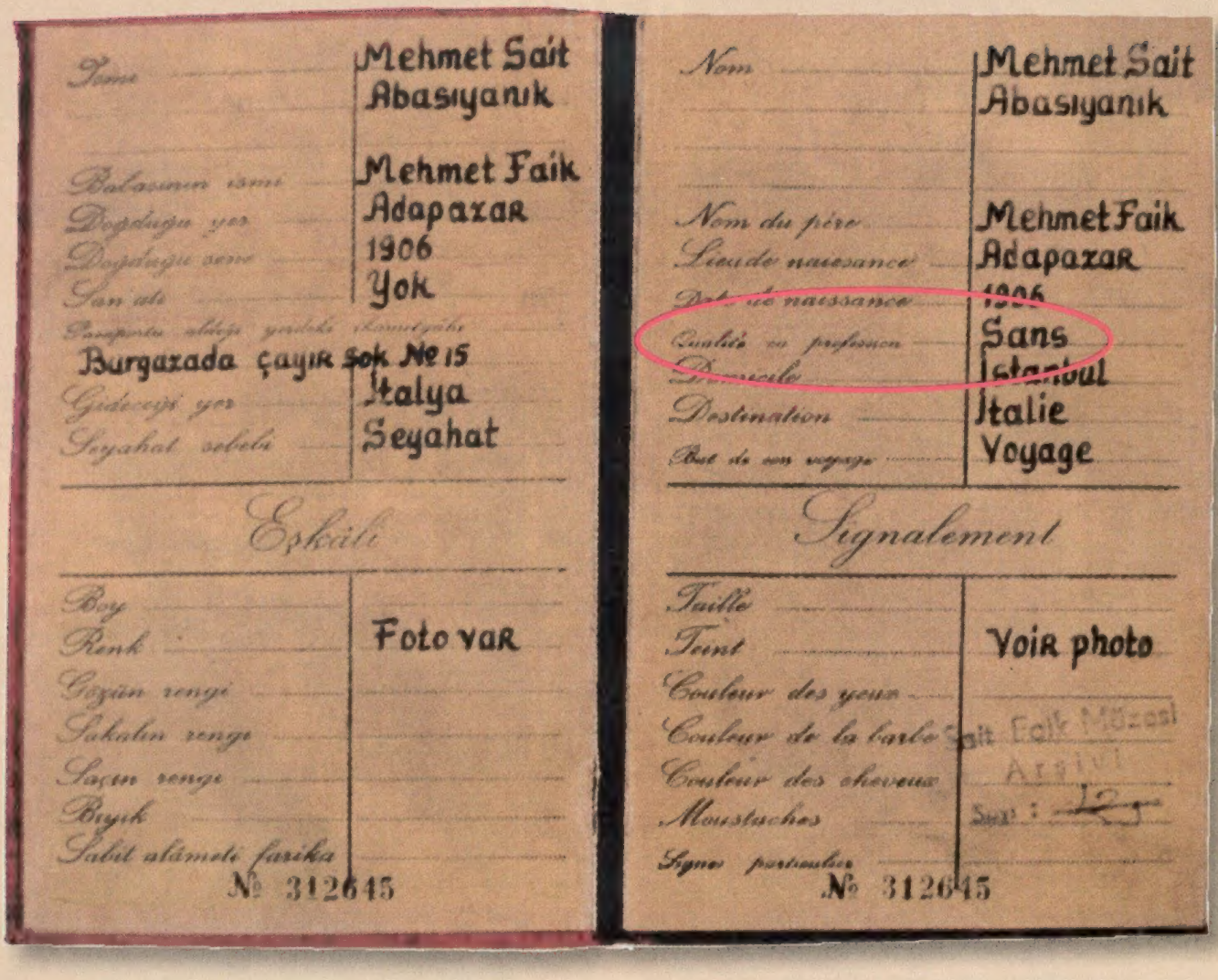

Soyadı: Mehmet Sait Abasıyanık
Balasının ismi: Mehmet Faik
Doğduğu yer: Adapazar
Doğduğu sene: 1906
Sanatı: Yok
Pasaportu aldığı yerdeki ikametgahı: Burgazada çayır sok. No 15
Gideceği yer: İtalya
Seyahat sebebi: Seyahat

Eşkali

Boy:
Renk: Foto var
Gözün rengi:
Sakalın rengi:
Saçın rengi:
Bıyık:
Sabit alâmeti farika:

№ 312645

Nom: Mehmet Sait Abasıyanık
Nom du père: Mehmet Faik
Lieu de naissance: Adapazar
Date de naissance: 1906
Qualité ou profession: Sans
Domicile: Istanbul
Destination: Italie
But du son voyage: Voyage

Signalement

Taille:
Teint: Voir photo
Couleur des yeux:
Couleur de la barbe:
Couleur des cheveux:
Moustaches:
Signes particuliers:

Sait Faik Müzesi Arşivi
Sayı: 12

№ 312645

"Ölümünden sonra bir gazetede, onun Fransa'ya giderken pasaportuna 'işsiz' kaydı konulduğu yazılmıştı. Gerçekte bu olay şöyle olmuştur.

*O zaman Emniyet 3. Şube Müdürüydüm... İnzibat Komisyonu toplantısında bulunduğum bir gün kapı polisi içeri girerek, birinin beni görmek için direndiğini söyledi. Dışarı çıktım, **Sait**'le karşılaştım. Pasaport işlemini yaptırırken memurların kendisine işini sorduklarını, muharrir olduğunu söylediği halde bu sözüne inanmayarak bunu ispat edecek bir belge istediklerini anlattı. Çok kızgındı. Kendisini, Şube Müdürü **Muzaffer Erman**'ın odasına götürdüm, arkadaşım **Muzaffer**'le tanıştırdım, Muzaffer onu tanımaktan büyük şeref duyduğunu söyledi, gereken işlemin yapılması için hemen emir verdi. Hatta, '**Sait**'e de muharrir denmezse, kime denir' diye şakalaştık... Sait'in pasaportuna da, o gazetede bildirildiği gibi 'işsiz' değil, 'muharrir' yazıldı."*

Sait Faik'in ölümünden dört yıl önce söylediklerini görmezden gelerek yapılan bu açıklama ne ölçüde doğruydu? Doğal olarak da bir başka soru: **Sait Faik** yalan mı söylüyordu?

"Yazın dünyası"nda zaman zaman sözü edilen bu olay bazen **Sait Faik**'in, bazen de **Orhan Hançerlioğlu**'nun anlatımı ile sunuldu. **Sait Faik**'in söylediklerini doğru kabul edenler "yazarın yazgısı"na yazıklandılar. **Hançerlioğlu**'nun söylediklerini doğru kabul edenler de **Sait Faik**'in sözlerini "sanatçı kaprisi" olarak değerlendirdiler. Gerçeğin ne olduğu ise hiç bilinmedi. Çünkü kanıt, diğer bir deyişle de "pasaport" ortada değildi.

YKY'nin iki yıl önce yayımladığı ***"Bir Usta, Bir Dünya: Sait Faik Abasıyanık"*** adlı kitap, yukarıdaki sorunu çözüme kavuşturdu. Söz konusu kanıt anılan kitapta yer alıyor çünkü. Orada ise **Hançerlioğlu**'nun belirttiği gibi "muharrir" değil, "San'atı: İşsiz" / "Qualité – Profession: Sans" yazıyor! **Sait Faik**'in kanını beynine sıçratanın ne olduğu da ortaya çıkıyor böylece. "Sans profession"dan çok, "sans qualité"ye takıyor o. "Sans qualité", "niteliksiz" demek. Altı kitaba imza atmış bir kişi olarak "resmi çevreler"e "yazıcı"lığını kabul ettirememiş olmakla kalmıyor yani **Sait Faik**; üstüne üstlük, bir de, "niteliksiz" damgası yiyor!

***Hançerlioğlu**'nun da günahını almayalım bu arada. Aracılığı sırasında verilen söz, sonradan tutulmamış olabilir çünkü. Ama bu serüvende önemli olan o değil. Önemli olan "yazarlık"la "işsizlik"in, "yazar"la da "işsiz"in "resmi çevreler"ce bir tutulması. **Sait Faik**'in serüveni, bu "yazarlık hali"nin kayda geçmesini sağlamasıyla önem kazanıyor işte.*

Olayın üzerinden yarım yüzyılı aşkın bir süre geçti. Hiç de kısa sayılamayacak olan bu süre içerisinde ülkede çok şey değişti. Artık şairler–öykücüler–romancılar, "resmi çevreler"le ilişkilerinde, göğüslerini gere gere ve gururla mesleklerinin "yazarlık" olduğunu söylüyor; söylediklerine inanılıyor ve kendilerinden herhangi bir kanıt istenmiyor; "yazarlık" da "işsiz"lik ve özellikle de "niteliksiz"likle bir tutulmuyor...

... mu dersiniz?

özgül apaçe

"Panteri Nasıl Evcilleştirmeli?" ya da "Ölümcül Kimlikler"

Amin Maalouf

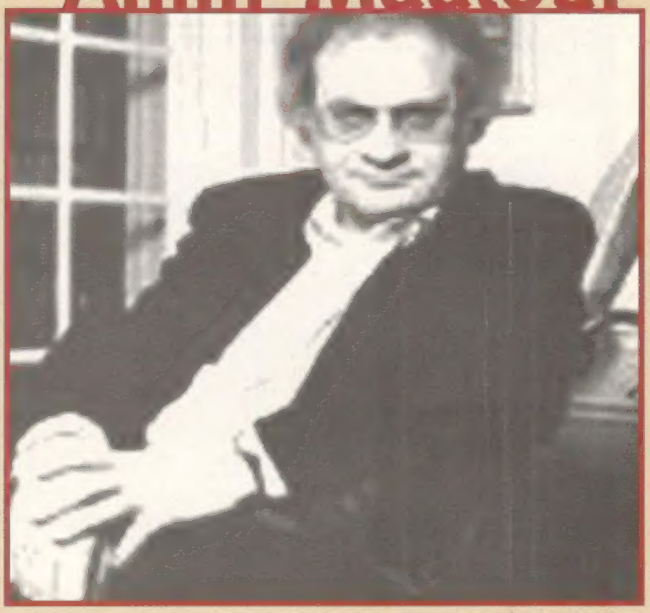

"Neden panter? Çünkü eziyet edildiğinde öldürür, çünkü serbest bırakılırsa öldürür, en kötüsü de yaralandıktan sonra onu doğaya bırakmaktır. Ama gene de panter, çünkü panter evcileştirilebilir de ondan."

Geçtiğimiz ay Lübnan sokaklarında dolaşırken, **Amin Maalouf**'un ***"Ölümcül Kimlikler"*** adlı kitabındaki bu satırları düşündüm. **Maalouf** kitabının adını aslında ***"Panteri Nasıl Evcilleştirmeli?"*** koymayı düşünmüş. Taşıdığımız farklı kimliklerin panter gibi olduğunu, evcilleştirilmesi gerektiğini, yoksa tüm insanlığın başına dertler açabileceğini düşünüyor yazar. Haksız da değil. Hele **Maalouf**'un şiî ve sünni müslümanların, hristiyanların ve dürzilerin birlikte yaşadığı, daha doğrusu yaşamaya çalıştığı ama bir türlü beceremediği ve yıllarca savaştığı bir ülkeden geldiği düşünülürse.

Sonra, aklımda **Maalouf**'un ***"Ölümcül Kimlikleri"***, Beyrut sokaklarında panterleri ararken buldum kendimi. Önce şehir merkezine daldım, burada modern hayatın bekçileri gibi dolaşan ve ne kadar batılı olduklarını adeta göstermeye çalışan küçük bir panter grubu yaşıyordu. Kafeler, barlar, restaurantlar onların mevzileri gibi görünüyordu gözüme. Onlar çoğunlukla Lübnan'ın tıpkı **Maalouf** gibi azınlıkta kalan modernizm yanlısı hristiyanlarıydı.

Onları arkamda bırakıp sadece 10 dakika yürüdükten sonra başka bir panter grubunun yaşam alanına girdiğimi anladım. Önlerinde eli silahlı insanların beklediği demir parmaklıklı kapıların açıldığı mahallelerde yaşıyordu bu grup. Kadınların siyah çarşaflarından, erkeklerin uzun sakallarından anlaşılıyordu ki, onlar Lübnan'ın şiî müslümanları, Hizbullah Partisi'nin üyeleriydiler. Hizbullah mahallelerinde dolaşırken **Amin Maalouf**'un gözünden, modernleşmeye kuşkuyla bakan şiî müslümanların, onun söylediği gibi radikal islamcıların evcilleşmeye ihtiyacı olup olmadığını düşündüm. Belki evet, ama ülkesini işgal eden İsrail'e karşı hâlâ savaşan ve bu savaşın sonunda işgal altındaki büyük bir Lübnan toprağını kurtaran Hizbullah'tan, şiî müslümanlardan kitaplarında hiç söz etmediği aklıma düştü. Halbuki benim konuştuğum pek çok Lübnanlı hristiyan, Hizbullah Partisi'ne sadece Lübnan için yürüttüğü bu savaş dolayısıyla bile sempati duyuyorlardı. Ayrıca eğer evcilleşirlerse aynı biçimde savaşmayı sürdürürler miydi acaba?

Lübnan'daki şiî panterleri arkamda bırakıp kısa bir süre öncesine kadar çok kanlı savaşların yaşandığı 2 saatlik mesafede bulunan, güney Lübnan'daki İsrail sınırına gittim. Akdeniz'in boylu boyunca uzandığı kıyıları geçerken, 15 yıl öncesine kadar bu kumsallara vuran ceset görüntüleri gözümün önünden geçti. İsrail'le sınırı olan tüm Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi burada da sınıra yaklaştıkça savaşta ölenlerin fotoğrafları büyük ponalarda asılı duruyordu. Fotoğraflı yol beni İsrail sınırında bir cezaevine götürdü. Burası Fransızlar'ın Lübnan'ı işgal ettikten sonra yaptıkları bir karakolmuş. Sonra İsrail ülkeyi işgal edince

burayı cezaevine çevirmiş. Ve yıllarca işgale direnen Lübnanlılar bu cezaevinde yatmışlar. Şimdi bu cezaevini, gelenlenlere, eski mahkumlar gezdiriyor. Cezaevinin girişinde ise Hizbullah' ın marşlarının çalındığı ve Hizbullah amblemli anahtarlıklar, kalemler, yani hediyelik eşyaların satıldığı küçük bir dükkân var. Çünkü burada İsrail'in elinde kalan küçük bir toprak parçası için savaş hâlâ sürüyor. Bu marşlar ve satılan bu küçük eşyalar da psikolojik savaşın bir parçası gibi düşünülüyor. Yani savaş henüz güney Lübnan'da kötü bir anıya dönüşmemiş durumda. Cezaevini bana burada 6 yıl hapis yatan ve her türlü işkenceden geçtiğini söyleyen eski bir mahkum gezdirdi. Cezaevini gezerken düşündüm ki, belki de bu eski mahkumu evcilleştirmek en zoru... **Amin Maalouf** ***"Ölümcül Kimlikler"*** kitabında bir pantere karşı, yani kimliklerimize karşı nasıl davranmamız gerektiğini şöyle açıklıyor; *"pantere ne işkenceyle, ne de merhametle davranmamalı, ama serinkanlılıkla gözlemlenmeli, incelenmeli"* diyor. Sizce bu eski mahkum bunu ne kadar yapabilir? Bunu yapabilmesi için belki de tıpkı **Amin Maalouf** gibi ülkesinden ve bu topraklardan uzakta yaşayabilmesi gerekiyor.

O da **Maalouf** gibi ülkesini bırakıp gitmeli miydi yoksa? **Amin Maalouf** ***"Ölümcül Kimlikler"*** kitabında *"Daha güçlü cemaatlerin toprak ve iktidardaki payları için uzun süre savaştığı Lübnan gibi bir ülkede, benimki gibi son derece azınlıkta kalan cemaatlerin üyeleri nadiren silaha sarılmıştır, zaten sürgüne ilk gidenler de onlar oldu. Bana gelince, saçma ve intihar demek olan bu savaşa bulaşmayı daima reddetmişimdir; ama bu yargı, bu mesafeli bakış, silahlara sarılmayı bu reddediş, azınlıkta kalmış bir cemaate ait oluşumla ilgilisiz değildir"* diyor. Yani belki o da çoğunluktaki şiî panterlerden olsaydı ülkesi için savaşır, göç etmez, Fransaya gitmezdi. Kimse, savaşmak istemeyip

Fransa'ya göç ettiği için onu suçlayamaz belki ama, ülkesinde azınlığa mensup biri olduğu için savaşmak istememesi, göç etmesi bana şaşırtıcı geliyor. Olmaz ama bir gün olur da bir savaşın içinde bulursak kendimizi, en sevdiğim Ermeni ya da Yahudi arkadaşlarım da göç eder mi, bizi terk eder mi sorusu aklıma geliyor?

Bu soruyu arkamda, Lübnan İsrail sınırında bırakıyorum ve farklı panter gruplarını keşfe çıkıyorum. Onları Beyrut'un içinde çadırlarda, yıkık dökük binalarda, bir insanın bile zor geçebildiği ara sokaklarda buluyorum. Onlar tam 50 yıldır bu sefil koşullarda yaşayan Filistinli panterler. Yani ölümcül kimlikleri Filistinli olanlar ya da kendilerini hâlâ böyle tanımlamakta direnenler. Gözümün önünden **Amin Maalouf**'un severek okuduğum pek çok kitabı geçiyor ve buraya, bu panterlere dair bir anektod arıyorum, ama bulamıyorum. Garip ama **Maalouf**'un Doğu'ya dair pek çok şey anlatmasına, yazmasına rağmen Filistin sorununa hiç değinmemiş olduğunu fark ediyorum.

Lübnan'ı, Beyrut sokaklarını **Amin Maalouf**'un gözünden geziyorum, yazdıklarıyla, okuduklarımla gördüklerimi birleştirmeye çalışıyorum. Lübnan gezimi bitirince beni bu çok severek okuduğum yazara karşı kışkırtan bir soru gelip yerleşiveriyor zihnime? Ben bir Lübnanlı olsaydım yazdığı çok satan, son derece sürükleyici kitaplarına ve oryantalist bakış açısına rağmen onu hâlâ sever miydim?

Bu soruyu Lübnanlılar'a sordum ve çok şaşırdım. Çünkü **Muhammed Nurettin** gibi Lübnanlı müslüman entellektüeller bile onu sevdiklerini söylediler. Hem de onun 1918 yılından 1947 yılına kadar ülkesini işgal altında tutmuş, sömürgesi yapmış Fransa'ya göç etmesine ve bugüne kadar tüm kitaplarını Fransızca yazmasına rağmen. **Amin Maalouf** 26 yaşına kadar yaşadığı ülkesini, Lübnan'ı, iç savaşın çıkmasıyla beraber terk ediyor. Fransa'ya yerleşiyor. Bunda garipsenecek bir durum da yok aslında. Çünkü **Maalouf** gibi pek çok Lübnanlı hristiyan iç savaş sırasında Fran-

sa'ya yerleşiyor. Özellikle de onun doğduğu, Ortadoğu'da hristiyanların merkezi olan ve pek çok Arap entellektüel yetiştirmiş Zahle kentinden olanlar. Ayrıca **Amin Maalouf** Lübnan'da Fransız okullarına gidiyor, yani Fransız ekolünden geliyor. Belki de bu yüzden tüm kitaplarını Fransızca kaleme alıyor. Bunda da şaşıracak bir durum yok belki ama Ortadoğu'da bir ülkede, yani tüm kimliklerin ölümcül anlamlar taşıdığı bir coğrafyada, kendi dilini bir kenara atıp bir başka dilde, özellikle de ülkesini kısa bir süre öncesine kadar sömürgesi yapmış bir ülkenin dilinde yazmak ve sevilmek, bence üzerinde düşünülmesi gereken bir konu.

Ama görüyorum ki Lübnan'lı entellektüeller bunu normal karşılıyor. Lübnan'da *"Fransa'ya karşı özel bir sempati vardır, yakın ilişkilerimiz söz konusudur, bir dönem Fransa'nın sömürgesi olmak ise biz de bu ülkeye karşı aşırı bir tepki ya da kompleks yaratmadı"* diyorlar. Yüz yıldan fazla Osmanlı toprağı olmuş Lübnan da aynı sempati Türkler'e karşı da var belki ama, Türkçe yazan bir Lübnanlı acaba aynı ölçüde sevile-

bilir miydi? Hayır. Doğru cevap yakın ilişkiler ya da sempati değil. Neredeyse tüm Doğu toplumlarında olduğu gibi Lübnan'da da, Batı'ya kendini kanıtlamış biri olması **Maalouf**'un asıl sevilme, takdir edilme sebebi gibi geliyor bana. Nitekim Lübnanlı hristiyan, müslüman hatta dürzi pek çok aydının **Amin Maalouf**'un Fransızca yazmasını bir kenara koyup sık sık *"Ben hem Lübnanlı, hem de Fransız'ım"* demesini bile normal karşıladıkların duyunca, tespitimde ne denli haklı olduğumu anlıyorum. Çünkü Lübnanlı entellektüeller onu benimsemelerinin asıl sebebi olarak, Lübnan'dan çıkan ve tüm dünyanın sevdiği bir yazar olmasını gösteriyorlar. Özellikle müslüman Lübnanlılar, Doğu ve İslâm dünyasına dair hikâyeler anlattığı ve bunları Batı dünyasına okutmayı başardığı için onu önemsiyorlar. Ayrıca onun sık sık Lübnan'a gelip gidiyor olması da Lübnanlılar'ın gözünde değerini artırıyor. Gerçi onun kitaplarında Doğu'yu oryantalist bir bakış açısıyla anlatmasını eleştiriyorlar ama Batı'da kendini okutabilmesi için *"bunu yapmak zorundaydı"* diyorlar. **Maalouf**'un kendini hem Lübnanlı hem de Fransız hissetmesine gerekçe olaraksa Lübnan'ın paramparça yapısını gösteriyorlar. *"Tek bir Lübnan'lı kimliği yok.* **Amin Maalouf***'da bizim gibi çok kimlikli. Hristiyan olmasından dolayı, kendini Fransızlar'a yakın hissediyor olabilir"* diyorlar. Bir de ona ve ailesine çok saygı duyuyorlar, zira bugün hâlâ Lübnan meclisinde **Maalouf** soyadlı insanlar var.

Lübnan'lı aydınlara, "ama *Maalouf kimlikleri panter olarak görüyor, hatta kimi zaman bir tehdit unsuru gibi algılıyor ve evcilleştirilmesi gerektiğini söylüyor"* diyorum. Lübnan'lılar *"ama o en azından bizden biri, yani Arap"* diyorlar.

Bu cevap karşısındaysa, **Amin Maalouf**'un son kitabı ***"Yolların Başlangıcı"***nda kendini yersiz yurtsuz ilan eden şu cümle takılıyor aklıma. *"Ben dünya boyutlarında bir çölde göçüp durmuş bir kabilenin çocuğuyum. Yaşadığımız ülkeler, kuruyunca terkettiğimiz vahalarda, evlerimiz, taş giydirilmiş çadırlarda ve uyrukluğumuz günlere, aylara ya da gemilere göre değişirdi"* diyor.

Acaba gerçekten **Maalouf** haklı mı? Göçlerde ve göçlerle birlikte oluşan çok kimliklilik, hatta ana yurdunu unutacak denli bir kimliksizlik bir çözüm olabilir mi? **Amin Maalouf** Ortadoğu'daki savaşların, yıllardır süren çatışmaların da hepimizin içinde olan ve kırık bir fay hattı gibi sık sık gün yüzüne çıkan din, dil, etnik köken gibi bu ölümcül kimliklerden olduğunu söylemekte belki haklı. Ama tüm Ortadoğu halklarının onun gibi göçlerle çok kimlikliliğe ulaşma, dünyayla bütünleşme, farklı bir bakıştan ise asimile olma ve ölümcül kimliklerini serinkanlıkla izleyebilme, değerlendirebilme şansı maalesef yok. Ve aslında Lübnan sokaklarında dolaşırken de en çok bunu hissediyorsunuz. Her tarafta evcilleşmek istemeyen panterlerin varlığını görüyorsunuz.

batı doğu divanı ve bir çift postal

Goethe'nin 1819'da yazdığı ***Batı Doğu Dîvanı***'nı uzun uzun anlatacak değilim burada. 14. Yüzyıl'da yaşamış İranlı şair **Hâfız**'ın etkisinde kalan **Goethe**, onu gazellerinin biçim ve uyak özelliklerini değil, şiirindeki felsefeyi örnek alarak oluşturmuş ünlü lirik şiiri ***Batı-Doğu Dîvanı***'nı. **Dîvan**'daki şiirlerden taşan duygular ve aşk, güzel ve kültürlü bir kadın olan **Marianne von Willemer**'de yoğunlaşır. Şiirlerde adı geçen **Suleike**, **Marianne**, **Hatem** de **Goethe**'nin kendisidir. 12 bölümden oluşan **Dîvan**'da **Goethe**'nin Doğu kültüründen esinlenişi ele alınıyor, öyle ki, hilâl, servi, kavuk, ay, yüz, ok, kirpik, gül, bülbül... gibi divan şiirinin bildik imge ve sözcüklerini de özgün bir biçimde şiirine yediriyor **Goethe**. Ben, aslında başka bir şeyden söz edecektim, nereye geldim. 1953 doğumlu faslı şair **Abdallah Zrika** ile 1962'de Münih'de doğan yazar **Ulrike Dreasner**, ***"Edebiyat Buluşması"*** alt başlığı altında gerçekleştirilen bir büyük projenin içinde yer aldılar. Bunda garip bir şey yok. Bu buluşmanın üst başlığı ise, ilgi çekici, çünkü ***Batı-Doğu Dîvanı*** adını taşıyor. Batı'nın ve Doğu'nun yazarları çeşitli ülke ve kentlerde yapıtlarından bölümler okuyup edebiyatseverlerle buluşuyor, sohbet ediyorlar. Bu da, günümüzde savaşların acımasız bir biçimde sürdüğü ve umutsuzluğun, korkunun her yeri sardığı dünyamızda, çok önemsenmesi gereken bir edebiyat olayı olarak değerlendirildi basında. Savaşa karşı bir başka cephede dostluğun gelişmesi, bir açıdan, umudu da yeşertmiyor değil.

(**Enis Batur**'un Doğu'dan Batı'ya baktığı ve adını da ***Doğu-Batı Dîvanı*** (1997) koyduğu, 1988-1996 yılları arasında yazılan *'Dramatik Şiirler'*den oluşan kitabını da unutmamak gerekiyor. **Enis Batur**, ***Gri Dîvan, Seferî Dîvan, Alaca Dîvan*** ve ***Barok Dîvan***'dan oluşan ***Doğu-Batı Dîvanı***'na ***Ağırlaştırıcı Sebepler Dîvanı***'nı da (2003) ekledi geçtiğimiz yıl. Yani, bizim yazınımızda dîvan çok ama, böylesi az görülür modernlikte ve çağdaş dünyayı, ülkemizi böylesine sımsıkı kucaklayanı yok; üstelik başka bir örneği de yok.)

Savaşlardan söz ettim yukarıda, çünkü geçtiğimiz günlerde Akademi der Künste'de açılan bir fotoğraf sergisine gelebilmek için değindim savaşa. İsrailli fotoğraf sanatçısı **Boris Carmi**'nin belgesel çalışmalarından oluşuyor sergi. **Boris Carmi**'nin fotoğrafları siyah-beyaz, - ama o siyah-beyaz bir dünyayı anlatmıyor gibi gözükse de, ortada her şeyi karartan, hiç ak bir şey bırakmayan savaşı, İsrail devletinin kuruluş yıllarını anlatıyor- yani yaşanmış pek çok olayı belgeliyor. Fotoğraf, aslında belgeden başka nedir ki, yakaladığı anı, görüntüyü, devinimi olduğu gibi tarihe kazır; işte belgesellik de burada yatıyor zaten.

Son yılların en kanlı İsrail Filistin çatışması dünyanın gündemindeki sıcak yerini daha uzun süre koruyacağa benziyor. Filistin bağımsız devlet statüsü kazanmak için didinirken, bu kez İsrail devleti bu direnişi kırmak için elinden geleni yapıyor silah gücüyle. Filistinli çocuklar panzerlere, tanklara, askeri araçlara taş atarak işgalci saydıkları İsrailli askerleri protesto ederlerken, Yahudi askerler ateş açıyor yaşadıkları toprakları savunan bu çocukların üzerine. Ölenlerin ardı arkası kesilmiyor, acıların, yıkımların, cenazelerin, gözyaşlarının ve intikam yeminlerinin de. Bu sıcak günlerin de fotoğrafını birileri çekiyordur mutlaka. Savaşı ve acıları belgeleyenlerin görüntülediklerini nasıl olsa bir yerlerde görürüz günün birinde.

Boris Carmi, savaşı ve onun yarattığı yıkımları, özgün ve yapyalın bir biçimde görüntülüyor. Fotoğraflarının dili siyah-beyaz ama, anlatımı bembeyaz. Ülkesinin bağımsızlık mücadelesini, bağımsız devlet oluşunu, yalın ve çarpıcı bir biçimde belgeleyen bu fotoğraf gazetecisi, 1914'te Rusya'da doğmuş ve 2002'de ölmüş bir sanatçı. İsrail'in öncü ve en önemli fotoğrafçılarından birisi. Dünyanın da sayılı savaş fotoğrafçısı, gazetecisi. 1930'da Moskova'dan ayrılıp Warschova, Almanya, İtalya üstünden Paris'e giden **Boris Carmi**, Sorbon'da Etnoloji öğrenimi görür. 1936'da Danzig'e gelir, orada üç yıl seyahat belgesi bekler ve 1939'da Filistin'e gider. İlk fotoğrafı İsrail Ordusu'nun gazetesinde yayımlanır. 1948'deki bağımsızlık savaşını fotoğraflarıyla belgeler ve yapıtları büyük yankı uyandırır.

1960'larda Tel Aviv'deki Bohem Kahvesi'nin müdavimlerinden olan bu büyük fotoğraf üstadı yaşadığı

ortamın rezilliğine, ilkelliğine karşı gülen küçük bir kızın sıcak fotoğrafına gıdaklayan tavukla, derin düşüncelere dalmış hindi de girer mağara ağzı gibi kapkara açılmış bir evin kapısının önünde. 1948 yılında çekilen fotoğraflar cepheyi, savaş tutsaklarını, atlarla hücuma hazırlanan askerleri, asker çantasını, radyoya dayalı tüfeği, Tel Aviv sokaklarında akordeon çalan **Kiria Meir**'i, kadın askerleri, muhtarla papazın yan yana oluşturdukları siyah-beyaz zıtlığı... belleklere hiç çıkmamacasına kazıyor. Öylesine acı gerçekler ki bu can alıcı fotoğraflardan yansıyanlar, insan olan nasıl unutur bu kahrolası görünümleri! Hayfa'daki askeri mutfaktan etkileyici görüntüler, dönemin aynası sanki. Hazırlanan yemekler, mutfakta kullanılan gereçler, transit geçişler için oluşturulan çadırların perişan hali, yüzlerindeki kaygıyı gizleyemeyen Kuzey Afrikalı göçmen kadınlar, süslenen, yüzündeki kılları aynaya bakarak alan bir kadın görüntüsüne arkada gaz ocağıyla önde yarım bir çaydanlık da giriyor. Çadırların arasında derme çatma ocağın üstünde yemek pişiren bir kadınla dinlenen bir asker, Faslı genç bir kadının aydınlık yüzü... Çadır kentteki günlük yaşamdan, 1950'lerin giysi ve alet edevatıyla, bir yığın etkileyici yüzler, eller, kadınlar, erkekler, annelerin kucağındaki çocuklar... Filistin topraklarından doğa görünümleri...Toprak fırında ekmek pişiren kadın, çamaşır toplayan bir başka kadın, yolda yürüyen 2 çocuklu bir aileyi tek çocuklu başka bir aile izliyor peş peşe. Savaşın yıkıntılarını gösteren taşınma, derme çatma kamyonlardan döküntü eşyaları taşıma, parmaklıkların ardındaki endişeli yüzler, bir evin önündeki ailenin mutlu görünümü, yaşlı bir adamla iki çocuğun masadaki çarpıcı görüntüleri, bir odada tek başına oturan ve yalnızlığını duvara asılı saatle paylaşan adamın hali, Tel Aviv sokaklarından, yani yaşamın tam göbeğinden canlı, etkileyici kareler, tavla oynayanların ciddi yüzleri, teselliyi çaldığı kemanda bulan yaşlı bir adam, iş başındaki insanlar, küçük terazisini dengelemeye çalışanla gazocağını yakan bir başkası, çocuk arabalarının başında sohbet eden kadınlar, ekmeği kucaklamış çocuklar, derme çatma dükkândan alışveriş yapan birinin onu bekleyen atı, lokanta girişinde oturan lokanta sahibi, Hayfa'da bir dükkânın giriş kapısı ve alışveriş yapan beyaz başörtülü iki kadın, çeşitli yönleri gösteren okların altında dinlenen biri, şarapla ekmek yiyen bir yaşlının açık penceresinden görülen bahçedeki inek ve evlerin mahzunluğu, kibutzlardan görünümler, köyler, toprak yolu bekleyen yalnızlığa mahkûm ağaçlar, eşeğin koşulduğu tek kişilik arabadaki yaşlının gölgeli bakışları, Arap kadınların yele kapılı devinimli görünümleri, Tel Aviv'den tören ve gece manzaraları, bir yanda keçi güden kadınlar, bir yanda çamaşır toplayan kadının ardındaki evler... usta fotoğrafçının objektifine yakalanan etkileyici görünümler bunlar. Bitmedi: Tel Aviv'in işlek caddelerindeki yağmurdan kaçmaya çalışanların yanında bir köşeye tezgâh kurmuş seyyar fotoğrafçı, 1950'li yıllarının arabalarının ve modern alışveriş mağazalarının yer aldığı kalabalık kent merkezi, kadınlar için jüpon eteklikler, çantaların, sepetlerin satıldığı dükkânlar, çay ve sigara içen balıkçılar, deniz kıyısında gezinen kalabalık, rüzgârın dalları-

nı yana yatırdığı kıyıdaki ağaçlar da bir dönemin belgeleri olarak yerini almış sergide. 1956'daki o ünlü 6 gün savaşlarının tek tanığı gibi duruyor bir çift postal, çölde, bir başına. Postalın biri kısa, öteki daha uzun. Bu değişik postalı giyen asker ya öldürüldü savaşta, ya da yalınayak kaçtı kaçabildiyse eğer. Bu garip postalın arkasında çöl uzanıyor. Savaştan kaçan Filistinliler... ve onlara eşlik eden o yılların siyasetçileri, devlet adamları, sanatçılar.... 1962'de **Marc Chall**, cam vitraylar yaptığı bir sinagogun önünde, **İzzak Rabin**, **David Ben-Gorion**, **Golda Meir**, **Konrad Adenauer**, besteci **Igor Stravinsky**... de tarihe bu fotoğraflarla bir kez daha geçmişler. Ve kadınlar, yol çantasının üstünde oturan, belki de otobüs bekleyen gülen bir kadın, ırmak kenarında sırtı dönük çorabını çeken bir başka kadın, flamenco yapan kadın, oynadığı filmin afişinin önünde yer alan bir artist, kumsalda bale yapan bir başkası, 1955 ve 1957'den iki nü fotoğraf... bize bu İsrailli usta fotoğrafçı **Boris Carmi** hakkında epeyce fikir veriyor. Fotoğraflarla dünyaya bakan, fotoğraf dilini sağlam kurmuş sanatçı **Boris Carmi**.

(**Robert Capa**'yı da unutmamalı İspanyol iç savaşı fotoğraflarıyla belgeleyen bir sanatçı olarak ve bu alandaki başka adları da....)

Sözümüzü bir başka fotoğrafçının yazılı çalışmalarından söz ederek noktalayalım: Ankara'da yaşayan fotoğraf sanatçısı **Çerkes Karadağ**'ın daha önce ***Siyah-Beyaz*** gazetesinde yazdığı yazılardan oluşan ***Öteki Yüz*** kitabını ***Görme Kültürü*** üst başlığıyla üç kapsamlı çalışma ve kendisiyle diyaloglardan oluşan bir başka ince kitapçığıyla birlikte bir set oluşturarak satışa sunulmuş **Doruk Yayınları**'nca. ***Öteki Yüz***'de **Çerkes Karadağ**, portresini çektiği 41 yazarın, şairin, fotoğrafçının yazıyla da portrelerini gözler önüne seriyor ustaca, unutulmaz bir biçimde. Sivas katliamı kurbanlarından **Metin Altıok, Behçet Aysan, Asaf Koçak, Uğur Kaynar**'ın yanında **Tolga Çandar, Kaya Özsezgin, Ozan Sağdıç, Çetin Öner, Duran Karaca, Enver Gökçe, Ahmet Arif, Ahmet Telli, Selim Turan, Cemil Eren**.... gibi sanatçılar da yer alıyor bu kitapta. 1989'daki ***Nüans*** albümündeki etkileyici,-sıradan gövdelerdeki gizli güzelliklerin üstüne gidiyor- nü'lerle adını duyuran **Çerkes Karadağ**, ***Tanıdığım Yüzler***'le (1995)-sanatçı portreleri-, bale sanatçılarının fotoğraflarından oluşan **Baleylim** (1997) gibi albümleri de onun adını epeyce öne çekti. Sonra ***Büyülü Prag*** (2000) fotoğrafları geldi. Ardından ***Sözde Fotoğraf***'la (2000) fotoğrafa ilişkin ne biliyorsa, ne düşünüyorsa, ne öğrenmişse, ne yaşamışsa işte onları paylaştı okurla. Hem portre fotoğrafları, hem de portre yazıları ilginç bir bütünlük oluşturmuş ***Öteki Yüz***'de. Bir fotoğrafçının fotoğraf üstüne ayrıntılı düşüncelerini, gözlemlerini, deneylerini ortaya koyuyor **Çerkes Karadağ**; ***Görme Kültürü*** olarak şık bir karton kutuda yer alan beş kitap da onun dîvanı; fotoğrafla yazıyı sevişiriyor **Çerkes Karadağ**.

Belleğimde siyah-beyaz fotoğrafların içinde bir çift postal kaldı dîvandan bir yaprak gibi, bir de onca tanıdığım, tanıdığımız yüz dupduru duruyor karşımızda. Savaş da, ölüm de, acılar da aynı, değişen bir şey yok bunda..

Paulo Coelho

Savaşa hazırım, ancak birkaç şüpheyle

Fermuarlarla dolu ve çok sert bir kumaştan yapılmış garip, yeşil bir kıyafet var üzerimde. Kesik ve sıyrıklardan sakınmak için eldiven de takıyorum. Neredeyse boyum kadar bir tür mızrak taşıyorum: Metal ucun bir yanında üç çatal dişi var ve diğer yanında da keskin bir uç.

Ve karşımda saldırımın nesnesi duruyor: Bahçe.

Elimdeki nesneyle, çimenlerin arasında biten yabani otları kaldırmaya başlıyorum. Bunu, söküp çıkardığım her bitkinin iki gün içinde öleceğini bilerek bir süre yapmaya devam ediyorum.

Birden kendime soruyorum: Doğru şeyi mi yapıyorum?

'Yabani ot' dediğimiz şey aslında, doğanın milyonlarca yılda yarattığı ve geliştirdiği değişik türlerin hayatta kalma çabası. Çiçek sayısız böceğe karşılık döllendi, tohuma dönüştürüldü, rüzgâr onu civardaki çayırlara saçtı ve böylece -sadece bir yere değil, birçok yere ekildiğinden- bir sonraki bahara kadar hayatta kalma şansı çok daha fazla. Sadece tek bir yere odaklanılsaydı, yenme, sel, yangın ve kuraklılık tehlikesine açık olacaktı.

Ama bütün o hayatta kalma çabası, mızrağın bitkiyi topraktan acımasızca koparan ucuyla kısa kesiliyor.

Bunu neden yapıyorum?

Biri bu bahçeyi yarattı. Kim bilmiyorum, çünkü ben evi satın aldığımda, bahçe zaten çevredeki dağ ve ağaçlarla uyum içinde buradaydı. Ama yaratıcısı ne yapmakta olduğunu uzun uzun ve aşırı düşünmüş, dikkatle ekmiş ve planlamış (örneğin, odunları koyduğumuz barakayı gizli tutan bir ağaç caddesi var) ve sayısız kış ve bahar boyunca bakmış olmalı. Her yıl birkaç ay geçirdiğim bu eski değirmene taşındığımda- çimler kusursuzdu. Şimdi o felsefi soru olduğu gibi durduğu halde, işi sürdürmek bana kalmış; yaratıcının, bahçıvanın işine saygı mı göstermeliyim, yoksa doğanın bu bitkiye bağışladığı, şimdi, yabani ot' dediğim türün hayatta kalmasına razı mı olmalıyım?

İstenmeyen bitkileri sökmeye ve onları çok yakında yakılacak yığına yerleştirmeye devam ediyorum. Belki de üzerinde düşünmek yerine harekete geçilmesi gereken konularda çok fazla kafa yoruyorum. Fakat insanoğlu tarafından yapılan her jest kutsaldır ve sonuçları vardır ve bu da benim ne yaptığımı daha fazla düşünmeme neden oluyor.

Bir yandan, bu bitkilerin kéndilerini her yere saçmaya hakları var. Diğer yandan, onları şimdi yok etmezsem, sonunda çimeni boğacaklar. Yeni Ahit'te, İsa, buğdayı darıdan ayırmaktan bahseder.

Ama - İncil'in desteğiyle ya da onsuz- insanlığın hep karşı karşıya kaldığı somut bir sorunla karşı karşıyayım; doğaya nereye kadar müdahale etmeliyiz? Böyle bir müdahale hep olumsuz mudur, yoksa zaman zaman olumlu da olabilir mi?

Çapa olarak da bilinen silahımı bir kenara kaldırıyorum. Her vuruş bir hayatın sonu, baharda açacak bir çiçeğin ölümü anlamına geliyor - insanoğlunun etrafındaki manzarayı sürekli şekillendirmeye çalışmasının küstahlığı da böyle bir şey. Meseleye daha fazla kafa yormak istiyorum, çünkü ben, şu an, yaşamın ve ölümün gücünü kullanıyorum. Çimen şöyle diyora benziyor; beni korumazsan, o yabani ot beni yok edecek.' Yabani ot da konuşuyor benimle; bahçene ulaşmak için çok uzun yoldan geldim; neden beni öldürmek istiyorsun?'

Sonunda, Hindu metni **Bhagavad-Gita** yardımıma geliyor. **Savaşçı Arjuna** bir savaştan önce cesaretini kaybedip kollarını indirdiğinde ve kardeşinin ölümüyle sonuçlanacak bir savaşta yer almanın doğru olmadığını söylediğinde, **Krishna**'nın ona verdiği cevabı hatırlıyorum. **Krishna** aşağı yukarı şöyle der; *'Birini öldürebileceğini gerçekten düşünüyor musun? Senin elin Benim elim ve yapmakta olduğun her şeyin yapılacağı zaten yazılı. Kimse öldürmüyor ve kimse ölmüyor.'*

Bu hatırayla cesaretlenerek mızrağımı tekrar elime alıyor, bahçemde yetişmeye davet etmediğim yabani otlara saldırıyorum ve bu sabahın tek dersiyle baş başa kalıyorum; ruhumda istenmeyen bir şey yeşerdiğinde, Tanrı'dan bana onu acımasızca sökmek için aynı cesareti vermesini isterim.

ALMATI: GÖKLERLE KUCAKLAŞAN KENT

Kilometrelerce uzanan Kazakistan steplerinin kuzeyinden güneyine doğru yaptığımız yolculuğun sonunda, yaz ortasında bile tepeleri karlarla kaplı dağların yarattığı şaşkınlık, amaca ulaşmanın verdiği tatmin duygusu ile karışıyor. Yakın zamana kadar Kazakistan'ın başkenti olarak tanıdığımız Almatı'dayız. **N.Tenzing**, Everest'e çıkan ilk adam bile, buraya geldiğinde yanındaki Almatılı dağcı arkadaşlarına *"Aman Tanrım, siz altın üzerinde yaşıyorsunuz"* diyerek şaşkınlığını gizleyememiş. Gerçekten de şehrin güneyinde yükselen Trans-Altay dağları, sayısız tepeleri ile dağcılar için eşsiz bir yer. Çekiciliği sadece dağ tutkunlarına sunduğu imkanlarla sınırlı değil kentin. Teknolojinin ve doğanın hâlâ iç içe yaşayabildiği bir mekanda farklı bir kültürü tanımak isteyen her gezgine Almatı, zengin kültür yaşamı ve etrafındaki sayısız doğal güzellikleri ile güzel anlar yaşayabileceği seçenekler sunuyor.

Almatı şehrinin temelleri 1854 yılında Ruslar'ın **Bolşaya** ve **Malaya Almatinka** nehirlerinin vadiye ulaştığı noktada, 13. yüzyılda Moğollar'ın yıktığı yerleşim bölgesinin üstüne bir askeri üs kurmalarıyla atılır. Adını çevrede bulunan çok sayıda ve türde elma ağacından almış. (Kazakça' da "alma-tau" "elmadağa" anlamına geliyor). 1998 yılına kadar Kazakistan'ın başkenti olan bu şehir, jeopolitik, etnik-kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı bu ünvanı Astana şehrine bırakса da, Kazakistan'ın sosyal ve kültürel yaşamındaki liderlik rolünü koruyor.

Mutlaka görülmesi gereken yerler listemizin başında **"Medeo"** tepesi yer alıyor. Bu şiirsel adın arkasında nelerin gizlendiğini görmek için sabırsızlanıyoruz. Şehir merkezinden kalkan otobüsten indiğimizde, bir tarafı görkemli dağlarla çevreli, diğeri ise şehre bakan devasa bir buz pateni sahasıyla karşılaşıyoruz. Üniversite eğitimini İstanbul'da tamamladıktan sonra ülkesine dönen rehberimiz **Lazzat**'tan 1691 metre yükseklikte olan bu sahanın, spor imkanları sunmakla birlikte açık hava konser salonu olarak da kullanıldığını öğreniyoruz. **Barış Manço**'nun burada verdiği konseri hatırlayıp, ***"Dağlar, dağlar"*** şarkısını mırıldanmaya başlıyor **Lazzat**. Bu parça çok az yerde **'Medeo'**da olduğu kadar güçlü bir etki yaratabilir herhalde. Kulaklarımızda **Barış Manço**'nun güçlü sesinin karşı dağlarda yankılandığını düşünerek yukarıya bakıldığında sonu görülmeyen bir merdivenden yürümeye başlıyoruz, ara sıra nefesimizin tıkandığı tırmanışın sonunda setin üstündeki düzlüğe ulaşıyoruz. Üstünde bulunduğumuz tepe, her ne kadar doğal bir yükselti olarak gözükse de, patlayıcılar kullanılarak sağlanan yapay bir toprak kaymasının sonucunda oluşan bir set aslında. Yaratılmasının nedeni ise Almatı'da sel ve toprak kayma olasılıkların yüksek olduğundan böyle tehlikeleri azaltmak. Bu setin üstünden kentin görüntüsü gerçekten büyüleyici, fakat tırmanışımızın son noktası olmadığını

Fotoğraflar: Cengiz KARADENİZ

bildiğimizden, daha da etkileyici görüntüler beklentisinin verdiği heyecanla teleferikle **"Çimbulak"** spor merkezine gidiyoruz. Kayak pistini gördüğümüzde Almatı'ya kış mevsiminde de mutlaka gelmeye karar veriyoruz. Kayak pistinin hemen yanında, acemi dağcıların ilk tırmanışları için tercih ettiğinden **"Şkolnik"** (öğrenci) adı verilen, şehre en yakın olan tepe yükseliyor. Etrafında ise daha tecrübeli dağcıların kendilerini deneyebileceği tepeler sıralanıyor. Üstündeki karların beyazlığı yavaş yavaş batan güneşin rengini almaya başladığında, şehre inme zamanının geldiğini anlıyoruz. Yolumuzun üzerinde gördüğümüz **"Aul Restoranı"** tabelası burada biraz daha kalmamız için bir bahane ve geleneksel Kazak mutfağı ile tanışmamız için bir fırsat yaratıyor. **"Aul"** çadırlardan oluşan geleneksel Kazak köylerine verilen isimdir. Restorana vardığımızda gerçekten elma ağaçlarının arasında kurulmuş, belki bir köy oluşturacak kadar az ama bir Kazak **"aulu"**nun sıcak atmosferini yansıtacak kadar doğal görünümlü birkaç çadır görüyoruz. **"Yurta"**lardan gelen kazak ezgilerine sadece akşam rüzgarı eşlik ediyor, yemek kokuları ise yürürken dokunduğumuzda daha da yoğunlaşan bitki kokularına karışıyor. Garsona, geleneksel Kazak mutfağından yiyecekler sorduğumuzda gururla uzun bir liste sunuyor. Daha önce de isimlerini duyduğumuz birkaç yemek siparişi veriyoruz: **beşparmak** (yufka üstünde sunulan kaynatılmış taze koyun etî), **kuırdak** (kızartılmış sakatat), **kazı** (at eti sucuğu) ve **mantı**. İsmi her ne kadar da tanıdık olsa bizim mantımızdan hem görüntü, hem de tat olarak farklı. Şekil olarak lahana sarmasını anımsatıyor, fakat yufkanın içine kıyma, patates veya başka dolgu malzemesi koyularak hazırlanıyor ve üzerine yoğurt dökülmeden yeniliyor. Sıra içkiye gelince garsonumuz geleneksel Kazak **kımız**'ını övgüyle anlatmaya koyuluyor: Bu içkiye dair en eski bilgi **Homeros**'un **İlîada**'sında rastlanıyormuş. Yapımında özel olarak yetiştirilmiş, taşımada kullanılmamış kısrak sütü kullanılıyor. Süt tuluma dökülür, üçte bir oranında da maya katıldıktan sonra aralıklarla bir sopa ile karıştırılır. Tekrar süt katılır, karıştırılır ve dinlendirilir. Bu işlem tekrarlandıkça alkol oranı artar. Farklı sertlikte **kımız** üretildiği için bu içki herkes tarafından, yediden yetmişe kadar, içilir. Fakat biraz ekşimsi tadından veya keskin kokusundan olsa gerek, **kımızı** denedikten sonra onun kadar yararlı ve tadına daha aşina olduğumuz **kefir**'i seçiyoruz. Garsonumuzdan her yıl haziranda cirit oyunları eşliğinde yapılan **"kımız bayramı"**na davet alarak şirin **aul**'dan ayrılıyoruz.

Kent içi gezimize çıktığımızda her şeyden önce geniş, cömertçe yeşillendirilmiş caddeler dikkatimizi çekiyor. Elimizde taşıdığımız haritaya bile bakma ihtiyacı hissetmiyoruz pek. Yabancı bir yerde bulunmanın verdiği telaş kolayca yeniliyor Almatı'da. Şehir büyük bir titizlikle sokaklar birbiri ile dik açılarla kesişecek şekilde planlandığı için, insan bulunduğu veya aradığı bir yeri iki caddenin dikey ve yatay olarak kesiştiği noktaya göre kolayca tespit edebiliyor. Şehir içi ulaşım yeterli ve düzenli, fakat otostop çekercesine durdurduğunuz bir araba da, eğer aynı yöne gidiyorsa, kısa pazarlıkla belirlediğiniz bir ücret karşılığında sizi istediğiniz yere kadar götürebilir. Ticari taksicilerin tepkisine rağmen Almatılılar arasında bu çok sık uygulanan ve artık benimsenmiş bir ulaşım yöntemidir. Biz yine de, beklenmedik sorunları engellemek için gideceğimiz yerlere ulaşmak için toplu taşıma araçlarını tercih ediyoruz. Şehir gezimizin ilk gününde Kazaklar için bir sembol haline gelmiş **Altın Esvaplı Er**' in sergilendiği Tarih Müzesi ile başlıyoruz. 1969-1970 yıllarında Almatı civarlarında yer alan Isık mezarlığında bir kazı esnasında bulunan **Altın Esvaplı Er**, M.Ö. 5-4.yüzyıllardan kalan, tümüyle altından yapılmış zırh ve koruyucu aksesuarlardan oluşan bir asker kıyafetidir. **Altın Er**'in figürünü Kazakistan'ın 16 Aralık 1991 yılında kazandığı bağımsızlığın anısına

Cumhuriyet Meydanı'nda dikilen heykelin tepesinde de görüyoruz. Ertesi günkü gezimize **Geleneksel Kazak Müzik Enstrümanları Müzesi, Almatı Camii, Svyato-Voznesenski Katedrali** ve **Yeşil Pazar**'ı sığdırmaya çalışıyoruz. 2. Dünya Savaşında ölenlerin anısına dikilen **Şeref Anıtı**'na geldiğimizde onlarca yeni evlenmiş çiftin heyecanına ortak oluyoruz. Resmi nikah işlemlerinden sonra çiftler buraya akın ediyor, anıta çiçek bırakıp fotoğraf çektiriyorlar. **Şeref Anıtı**'nın yanındaki parkta ise, şehrin birçok yerinde gördüğümüz manzara ile karşılaşıyoruz: Parkın bir köşesinde gençler karaoke yaparak eğleniyor, banklara karşılıklı olarak çifter çifter oturan emekliler ise etraflarına üşüşen meraklı seyircilerin bakışları altında satranç oynuyor. Almatı'nın etrafındaki güzellikleri keşfetmek üzere şehir içi gezimizi bu görüntülerle kesmek zorunda kalıyoruz.

Almatı'nın etrafında eriyen kar sularından beslenen birçok şelale bulunuyor. Bunların bazılarına turizm şirketleri hafta sonları günübirlik geziler düzenleniyor. **Turgen** şelalesine gitmek için böyle bir geziye katılıyoruz. Tura katılanlar arasında bizim dışımızda yabancı yok ama insanlar o kadar farklı ki, kendimizi son derece rahat hissediyoruz: Kazak ve Rusların dışında bir iki Koreli, bir de Uygur ailesi var. Yine de Kazakistan'ın etnik yapısını tam olarak yansıtmıyor bu renkli görüntü: Ruslar'ın, Koreliler'in ve Uygurlar'ın dışında

burada Tatar, Özbek, Beyaz Rus ve Alman da yaşıyor. 1920'de Kazakistan'ın Özerk Sovyet Cumhuriyeti ilan edilmesiyle göçebelere yerleşik yaşam tarzını benimsetmek için bölgeye çok sayıda farklı etnik yapıdan insan yerleştirme politikası güdülmüş. Rehberimiz, genç ve son derece esprili bir kız, herkesin ortak kullandığı Rusça konuşuyor. Gezi ile ilgili bilgi ve talimat veriyor; iki saat sürecek otobüs yolculuğundan sonra bir nehrin vadisine ulaşacağız. Öğlen yemeğinden sonra da 8 kilometrelik bir yürüyüşten sonra gezimizin hedefi olan **Turgen** şelalesine ulaşacağız. Yürüyüş zor fakat son derece zevkli. Dağlardan gelen suların serinliğini ve çam ağaçlarının kokusunu hissederek ince bir patikadan yukarıya doğru ilerliyoruz. **Turgen** şelalesinin görüntüsü **Niagara**'nın yaratabileceği şaşkınlıktan çok uzak belki ama bu doğal güzelliği görmek için sarf ettiğimiz çaba ona özel bir değer daha katıyor. Suların yere düşerken oluşturduğu buluta yaklaştıkça hissedilen ferahlığı hak ettiğimiz bir ödül gibi gururla kucaklıyoruz. Bütün yorgunluğumuza rağmen **Turgen** şelalesinden benzer bir geziye katılma planlarını yaparak ayrılıyoruz.

Gideceğimiz yer Almatı'nın 190 km doğusunda yer alan **Çarın** nehrinin kanyonu. Almatı çıkışındaki tütün ve ayçiçeği tarlalarını geçtikten sonra sonsuz steplerde yol alırken Ay'daymışız izlenimine kapılıyoruz. **Çarın** nehrinin kanyonuna vardığımızda ise bambaşka bir dünya ile karşılaşıyoruz. Rüzgarla suyun toprakla yaptığı işbirliği sonucunda oluşan büyüleyici bir şatolar ülkesindeyiz. Bir sonbahar ormanının tüm renklerini sadece toprağa özgü olan yumuşaklığı ve uyumu içinde görüyoruz **Çarın** nehrinin kanyonunda. Kanyondan bu uyum duygusu içinde ayrılıp İstanbul uçağına bindiğimizde bir sonraki Almatı gezimiz için planlara dalıyoruz.

Pablo Martin Asuero Mavi Sütunlu Saray'ı yazdı. Şanlı Baltacı'dan bu yana tarihteki "Türk Ateşi" harlandı! Abdülaziz'in gözdesi Eugeine 32 kısım tekmili birden kitapçılarda...

Mavi Sütunlu Saray. 1867 Evrensel Sergisi'nden Boğaziçi'ne. Osmanlı tarihinde Batı ile yakınlaşma Abdülaziz'in Paris Evrensel Sergisi dolayısıyla Fransa ve ardından İngiltere'yi ziyaretiyle başladı. Abdülaziz ve Fransız kraliçesi Eugenie bütün oryantalistlerin iştahını kabartan bir yakınlık kurdular. Cervantes Enstitüsü İstanbul Müdürü ve yazar Pablo Martin Asuero bir dönemin tüm kişisel ve mahrem ayrıntılarıyla gözler önüne serildiği tarihsel bir kırılma noktasını anlatıyor.

Değerli dostum, izninle şöyle başlayalım; kaç yıl önce bu kitap fikri oluştu ve neden?

Fikir 1992' de aklıma geldiğinde Beylerbeyi Sarayı'na gittim. Orada rehberlerden **Eugenie**'nin Türkiye'ye seyahatini duydum. Master tez yaparken de **Abdülaziz**'in seyahatini okudum. Bu seyahat beni çok ilgilendirdi çünkü bu Osmanlılar'ın devletin bu düzeyinde Avrupa'ya yaptıkları ilk seyahat, ilk yaklaşım idi. **Abdülaziz** Topkapı Sarayı'ndan çıktı, önce Bursa'ya gitti. Sonra da Mısır ve Avrupa'ya gitti. Avrupa'da eski sultanların ve Türkler'in imajını değiştirdi. Çünkü onlar, daha çok egzotik bir adam bekliyorlardı. Daha çok elmas, altın, ipek gibi şeyler görmek istiyorlardı. Ama **Abdülaziz**, sıradan bir adam gibi geldi, boyu 1,90 cm. idi ve Avrupalılar gibi giyiniyordu. Üzerinde *istanbulin* denilen bir kıyafet vardı. Bu benim çok hoşuma gitti. Gittiği dönem de önemli, Tanzimat dönemi. Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli Tanzimat dönemine kadar uzanıyor bence. **Atatürk** ve diğerleri o dönemde doğuyorlar. Modernleşme o dönemde başladı...

Sonra, master tezinde ikinci seyahatin bilgilerini buldum, **Antonio de Sallas**, bir diplomat 1897'de **Eugenie de Montijo** hakkında bir kitap çıkartmış. Bu arada Eugenie İspanyollar için çok önemli bir insan, çok enteresan bir insan; çünkü o bir İspanyol aristokrat ailesinden geliyordu. Ve **III. Napoleon** onunla evlendi. Bu bir aşk evliliğiydi. Çok meşhur bir film var: *Suez*, yani Süveyş, **Eugenie** rolünü, çok meşhur bir İspanyol aktrsit var, **Violetas İmperiales** oynadı. Film Fransa'da ve İspanya'da çekildi.

Eugenie'nin İspanyol olması bu kitabı yazma fikrini arttırdı değil mi?

Tabii benim için ilginç bir hikâye oluyordu bu. Beylerbeyi Sarayı'nın rehberlerine göre bir aşk hikâyesiydi. Ama bana göre bir aşk hikâyesi değildi, **Eugenie**'nin bir cinsel macerası olabilir. Belki bir iki tane çılgın gece olabilir, ama ondan öteye geçmedi bana kalırsa.

Yani sizin için bir "Pasion turca" tehlikesi yoktu, öyle mi?

Zannetmiyorum. Bu nasıl bir aşk olabilir; çünkü onlar ayrı bir protokolda yaşıyorlardı. Ortak dil yoktu. Bir de, **Abdülaziz** çok heybetli bir adamdı. Şişman ve kısa boylu değildi. **III. Napoleon** bir cinsel hastalık geçirdi, o yüzden Eugenie seksten hoşlanmıyordu. Doktorlar çocuk yapmayı yasakladılar... Ben master tezimi bitirdikten sonra bu kitabı yazdım. Bu kitapta çok ayrıntı var. Ama aynı zamanda bir kurgu kitabı. Master tezimin malzemelerini de kullandım. Tarih, kitaplar, medya, biyografileri kullandım. Ben bir edebiyat kitabı yazmaya çalıştım. Şimdiki tarihi romanlar da daha çok aşk var, aşk çok önemli bir parça. Diyeceğim, şimdiki tarihi romancılar benim tarzım gibi yazmıyorlar. Onların romanlarında insanlar şimdiki zamandaymışcasına konuşuyorlar. Öyle olabilir mi? Özellikle Amerika'daki tarih romanları, söz gelimi adam düşüyor, ah kafamı vurdum! diyor, ne zaman vurmuş, tabii geçmişte. Ve o geçmişte aristokrat ve kraliyet ve padişah ailelerinin böyle ilişkileri olamaz, onlar sıradan insanların düştüğü durumlara düşmezlerdi, bu çocuklar babalarını hiç görmüyordu, anneleriyle kalmıyor, daha çok cariyelerle kalıyorlardı. O yüzden ben daha çok protokolcu bir şekilde yazmak için çalıştım. Çünkü benim önümde örnek olarak tarihi romancıların en iyilerinden biri olan **Amin Maalouf** vardı.

Peki etkilendiğiniz İspanyol tarihi romancı var mıydı?

İspanyol tarih romanlarından... bu anda hatırlamıyorum, ama benim için **Amin Maalouf** ve **Margarite Yourcenear** önemli. **Yourcenear**'ın ***"Andrianus'un Biyografisi"*** var, ***"Opus Livrum, Karar Kitabı"*** var. Çok güzel kitaplar var. İngiliz tarih romanları var.

Şundan soruyorum; bu kitap İspanyol geleneğinden gelmiyor, değil mi?

Yok. Benim ulusal seçmelerimden demek isterdim ama öyle değil (gülüyor).

Ama İspanyol gezginlerinin anlatılarındaki hava var.

Tabii, çünkü benim master tezim İstanbul, İspanya seyahat metinlerini ele alıyor. O yüzden bu doğal.

Kitapta tırnak içinde ve italik olan yerler var, bazı olayları ve konuşmaları naklediyor, bunlar gerçek mi?

Tabii italik parçaları ben yazmadım, kopya ettim, gerçek yani. **Napoleon**'un sohbeti, **Patric**'in sohbeti var, mektuplar var, her şeyi okuduğum kitaplardan aldım.

Peki yüzde kaç Türk kaynağı var?

Türkçe iki tane önemli kitap buldum. Bir tanesi ***Abdülaziz'in Avrupa Seyahati***, diğeri de ***Abdülaziz Biyografisi.***

Kitapta Abdülaziz'in ara sıra efkârlanıp anımsadığı o Urfa türküsü, hani *'gezme ceylan bu dağlarda seni avlarlar'* diyor ya, onu da gerçek kaynaklardan sayabilir miyiz?

Yok, o kurgu. Ben 1997'de çok güzel bir film seyrettim, adı Eşkiya. Türküyü oradan alıp kitaba monte ettim. **Abdülaziz** o türküyü bilir miydi, söyler miydi, doğrusu bir fikrim yok. Bir sürü biyografilerden yararlan-

Abdülaziz, III. Napoleon ve Eugenie, protokolde resmedilmiş.

İspanyollar'ın Eugenia de Montijo'sunun tablolarından biri.

Abdülaziz Topkapı Sarayı'ndan çıktı, önce Bursa'ya gitti. Sonra da Mısır ve Avrupa'ya gitti. Avrupa'da eski sultanların ve Türkler'in imajını değiştirdi çünkü onlar, daha çok egzotik bir adam bekliyorlardı.

dım, dedemin annesinden çok kitaplar kalmıştı... **Abdülaziz**'in kitabı var, 1940'de yayımlanmış ama onda çok fazla Osmanlıca kelime var, okumak zor benim için, ama bunlar çok önemli. **Abdülaziz** hakkında Haluk **Şehsuvaroğlu**'nun ***Sultan Aziz'in Siyasi Hayatı, Devri ve Ölümü***, **Münevver Ayzaşlı**'nın ***Sultan Abdül-Aziz'in Avrupa Seyahati***, **Ali Kemal**'in ***Avrupa Seyahati***, en çok bu kitabı kullandım. Bir de ***Evrensel Fuar*** hakkında iki kitap var, ***La Turquie, La moniter oriental-the Oriental.*** Ötekini Atatürk kitaplığında buldum.

Türk kitapları, eski gazeteler, dergiler ve bir de **Abdülaziz**'in biyografileri. Bu kitabı 1997'de İspanya'da yazmaya başladım. Türkiye'nin özlemiyle yazmaya başladım. Türkiye'yi terk etmiştim, bir daha gelmeyi düşünmüyordum. Avrupa'da kariyer yapmayı düşünüyordum. Çünkü o zaman Türkiye'de Cervantes Enstitüsü yoktu. Fransa'da bir iş buldum, Paris yakınlarında bir üniversitede. Fransız kütüphanelerinde çok bilgi buldum. Bu kitabı Türkiye'de yayımlamayı düşünmüyordum. Önce İspanya'da yayımlayayım dedim, beş on yayınevine gönderdim, kabul etmediler. Türkiye'deki yasalara güvenmiyorlardı. Sonra tesadüf eseri Türkiye'de Dost Yayınevi'nde **Ali Karabayram** var, arkadaşım, ona verdim. Hoşuna giderse bu kitabı bas diye. **Yıldız Canbolat** biliyorsunuz, İspanyolca çevirmenlerinin en önde gelenlerinden. Kitabımı o çevirdi. Kitabın hakkını verdi, o yüzden çok memnun kaldım, çok gururlandım.

Bu konuda çok magazin yapıldı, hoşuna gitti mi?

Türkler çok merak ediyorlar, çünkü konu seks vaat ediyor. Ama kitabı okuyunca böyle bir şey pek bulamazlar. Porno bir kitap değil. (Gülüyor). Ama yine de ilgilerini çekmiş olmalı. Kitap diğer tarih romanlarıyla aynı yolda, onun için promosyon önemli. **Murat Bardakçı**'nın makalesi çok hoşuma gitti, ama bu kitap tarih kitabı değil, kurgusal bir kitap. Evet, tarihten çok şey kullandım ama, bir master tez gibi de değil... Ben araştırma kitapları yapıyorum, 3 kitabım yayımlandı. ***Seyahatname***'de her şey gerçek.

En az %60'ı gerçek...

Hayır, ben diyebilirim ki %95'i gerçek. Aslında o kadar bilgi var ki tahmin etme ihtiyacı yok. Ancak duyguları tahmin edebilirsin. 4-5 biyografi okudum, herkes aynı şeyi anlatıyor, o yüzden bunlar gerçek. Aynen anlatıyor; nereye gittiler, nerede yattılar, medyada çıkıyordu. Siz XIX. yüzyıldan kalma gazetelere giderseniz **Eugenie**'nin seyahatinde belli; nasıl giyiniyordu, ne yemek yiyordu, saat 10.00'da Kapalı Çarşı'da birisiyle buluştu, beyaz bir elbise giyiyordu, inci bir kolye takıyordu falan... Yine **Abdülaziz**'in Avrupa seyahati; orada da durum aynı. Mesela Londra'dan müşavirinden bilgi alıyoruz, ki **Kraliçe Victoria** ile buluşup yemek yediler, o tip bilgiler var. Böylece duyguları tahmin edebiliyoruz. Duygular hakkında gerçeklik belki %80'i bulabilir. Ama eylemler %90'dır. İspanya'da ***Novela Historica*** geleneği var, yani tarih romanı. İspanya'da bunlar tarih kitabı gibidir. Roman zaten bir tür tarih kitabı ama öteki tarih kitapları başka, mesela ***Evrensel Fuar***'da ne var ne yok, bunu kitaplardan aldım. Sohbetler, mektuplar, müzikler bu tür tarih parçalarını ben kopyaladım. İspanya'da Türkiye hakkında pek bir şey yoktu. Artık bazı kitaplar yayımlanıyor ama Arapça, Türkçe. Mesela **Sait Faik, Yunus Emre** var. **Orhan Pamuk, Yaşar Kemal** yayımlandı. **Yaşar Kemal**'in kitapları İngilizceden çevriliyor...

Duyguları tahmin etmek romancıya, olayları, olguları kayıt etmek, bulup çıkarmak, tasniflemek tarihçiye kalmış...

O yüzden tarihçi değilim diyorum ya. Bu bence iyi bir ayrım.

oktay taftalı
otaftali@hotmail.com

demokratik aklın eleştirisine doğru II

Tarihi, çeşitli zaman dilimleri halinde, ilkel ve geri olan süreçlerden, ileriye ve mükemmele giden bir yol biçiminde tasarlayan batılı zihniyet, demokrasiyi bu ilerlemenin en önemli kanıtlarından birisi olarak dayatıyor. Üstelik, Batı'da ilerlemeye olan inanç, sağ ve sol politikalar ve dünya görüşleri açısından da bir farklılık göstermiyor. Bugün gerek batılı sağcı, hıristiyan muhafazakarlığın, gerekse batılı solun, kendi coğrafyası dışında kalan dünyayı "az gelişmiş" olarak nitelemesi bilinen bir hakikattir. Batı, ister sağdan, isterse soldan baksın, kendi dışındaki dünyaya yalnızca azgelişmişlik sıfatını layık görüyor. Burada batılı sağın ve solun ortak kanısı olan "az gelişmişlik" yakıştırması, sadece bu az gelişmişliğin nedenlerini saptamak açısından bir farklılık gösterir. Bu konuda kuşku duyanlar için, AB kapısında dilenen ülkelere, sağcısı solcusuyla AB politikacılarının yaklaşımı somut bir örnek teşkil etmiyor mu?

Onlara göre ilerleme mutlak ve evrensel bir hakikattir. Ama bu evrensel hakikat, nedense bazı şanslı toplumlara bir öncelik tanımıştır. Çoğunluğu Batı kavramı altında yer alan bu şanslı toplumlar, aslında şanslarını, *"çalışkanlıkları"*, *"dürüstlükleri"* ve gelişme azimleriyle bizzat kendileri yaratmışlardır! Batı dışında kalan, çoğunluğunu müslüman halkların oluşturduğu toplumlar ise *"tembel"* ve *"sahtekar"* oldukları için ilerleyememiş ve geri kalmışlardır. Bu durumda gelişmiş ve demokratikleşmiş Batı, kendi gelişiminin dışında kalan toplumlara da *"öğreten adam"* edasıyla müdahale etme, onlara demokrasi ve ahlak eğitimi verme hakkını meşru görmektedir. Anlaşılacağı gibi her şey *"ilerlemeci, gelişmeci, demokratik"* bir mantık silsilesi içerisinde cereyan ediyor. Geçen sayıda yer alan yazımızın birinci bölümünde, Batı solunun **Marks**'dan, **Kautsky**'e uzanan zihniyeti içerisinde, demokrasi kavramına bakışını irdeledik. Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi bu bölümde ise Batı sağının demokrasi anlayışına bir göz atmak gerekiyor.

SAĞ DEMOKRASİ

Şimdi batılı sağ çevrelerde yaygın olan demokrasi değerlendirmelerine güncel bir örnek verelim: **Thomas L. Friedman**, Felluce direnişleri üzerine *"International Herald Tribune"* deki köşesinde kaleme aldığı yazılarından birisinde şöyle diyor: *"Arap dünyası kendisine bakmak, kendi açıklarını giderip, Batı'yı kendi silahıyla vurmaya çalışmak yerine, sorunlarından Filistin çatışmasını veya sömürgeciliği mesul tutarak, kendisine yalan söylüyor... Araplar'ın artık yanan bir Amerikan arabasının etrafında islâmın zaferi adına dans etmeyi bırakıp, yetişkin olmalarının zamanı gelmiştir..."* İşte demokratik Batı'nın beyaz efendisi bay **Friedman** *"aşağılık"* Araplar'a böyle buyuruyor. Örneğimizin Irak'a ilişkin olmasından öte, buradaki ahlaksız mantık ibret vericidir.

Aynı yazıda beyaz efendi **Friedman**, Arap Ülkeleri'nin kendi aralarında çok az ticaret yaptıklarından, başlarına gelen felaketlerde hep bir siyonist komplosu aramalarından vs. yakınarak, onlara doğru yolu gösteriyor: Sömürgecilikten yakınmayı ve Filistin sorununu bir kenara bırakın, ticaret yapın, zenginleşin ve Batı'yı kendi silahıyla vurun... Batı'yı kendi silahıyla vurmak, yani iblisin mantığına dahil olarak, iblisin mantığı içinde, iblise karşı durmak. İşte, Batı dışındaki bütün insanlığı iğva eden mantık budur. Batı'yla mücadele ederken, Batı'nın mantığını ödünç alarak, onun geçtiği yollardan geçmek, onun yaptığı ticareti, sermaye birikim süreçlerini, doğayı ve insanı sömürerek temin etmek ve sonunda demokratik, sivil ve açık bir toplum haline gelerek Batı'yı yenmek... Oysa buna imkan yoktur.

Ayrıca, huzurlu ve mutlu bir toplum olmak için beyaz efendinin mantığını, yaşama biçimini ve dünya görüşünü taklit etmek niçin yegane seçenek olsun? Hayat bu kadar mı fakirdir, insanoğlunun hayal gücü, yaratıcı yetenekleri bu kadar mı kısıtlıdır? Mutlu ve huzurlu ve adil bir toplum olabilmenin niçin bir tek seçeneği olsun? Eğer bir tek seçenek olacaksa bile, niçin bu, ille de kapitalist Batı medeniyetinin, ırkçı beyaz efendinin öngördüğü seçenek olsun? Bunu anlamak mümkün değildir.

Batı'da mal ve sermaye birikim süreçleriyle, toplumun demokratik biçimde örgütlenmesinin doğrudan bir ilişkisi olduğunu anımsadığımızda, sağcılık daha şeffaf bir nitelik kazanıyor. Siyasi sağı temsil eden sermaye ve endüstri burjuvazisinin, para ve meta dolanımını olabildiğince serbest kılma hedefi, toplumun demokratikleşmesiyle doğru orantılıdır. Kapitalizmin öngördüğü tüketim ekonomisinin, kendisini görece olarak özgür hisseden bireylerden oluşan bir toplumda işlerlik kazanabildiği, bilinen bir gerçektir. Ancak yine kapitalizmin kendi iç çelişkileri nedeniyle yer yer tıkanan, burjuvazinin bir kesiminden diğer bir kesimine zoraki sermaye transferini öngören, emekçi kesimler üzerindeki sömürü katsayısını artırmayı gerektiren kriz süreçlerinde, demokrasi, mecburen rafa kaldırılan bir süs çiçeği gibidir.

DEMOKRASİNİN KAN KARDEŞLERİ; FAŞİZM VE DİĞERLERİ

Batı'da demokrasinin ütülü bir pantolon gibi askıya alındığı II. Savaş dönemlerini göz önüne getirelim. Bugün bütün dünyaya demokrasi dersi veren batılı zihniyet, Orta Avrupa'yı bir mezbahaya çevirdiği yıllarda, demokrasinin yerine bir diktatörlük ve bir devlet biçimi olarak faşizmi ikame etmişti. Peki neydi faşizm? *"Tekelci burjuvazinin en gerici, en bağnaz, en şoven kesiminin açık terörcü diktatörlüğü."* (Bkz. **Georgi Dimitrov, Faşizme karşı birleşik cephe**.) Buradan anlıyoruz ki, Batı'da demokrasiyi, kendi mevcudiyeti açısından bir zorunluluk olarak hayata geçiren burjuvazi, kendi içinde barışık ve homojen bir sınıf olmaktan hayli uzaktır. Çünkü kapitalist tüketim ekonomisinde, pastanın daraldığı dönemlerde, bu sınıfın içerisinde yer alan tekelci kanadın, en bağnaz, en şoven, en gerici kesimi diye bir şey vardır. Ve bu kesim, yeri geldiğinde, tüketim ekonomisinin de gereklerini hiçe saymak suretiyle, sermayeyi ve üretimi alabildiğine merkezileştirerek, tüketimi ise adeta sıfırlamacasına kısarak, bütün toplumu sopadan geçirip tüm kaynaklara el koyar. Hatta **Troçki**'ye kalırsa faşizm yalnız tekelci burjuvazinin değil, bütün mülk sahibi sınıfların ideolojisidir. Dolayısıyla Batı'da modern demokrasinin tarihi, insanın dünyayı kendine mülk edinmesine ve diktatörlüklerin tarihine paralel bir seyir izler. Bu tarihe özenen, batılı olmaya çalışan öteki toplumlarda da kaçınılmaz olarak benzer süreçler, daha da kanlı biçimleriyle, üstelik kapitalistleşme açısından daha da güdük ve verimsiz sonuçlar ulaşmak pahasına yaşanmıştır / yaşanıyor.

Bir insan evladının, şu ölümlü dünyada batılı olmak, demokrasiye ulaşmak, modernleşmek adına çekilen çileler, astarı yüzünden pahalıya gelen ilerleme çabaları nedeniyle, söyleyecek sözü, neredeyse soluyacak nefesi kalmamıştır.

İnsanlığın en yüksek değerlerini temsil ettiği var sayılan Batı, kendisine ve insanlığa nefes aldırmak iddiasıyla, modern demokrasiyi icat etmesinin üzerinden daha üç gün geçmeksizin, faşizmi icat ederek büyük bir insani yıkıma yol açmıştır. Ama bizler için asıl mesele, Batı'nın kendi hayat tarzının bir zorunluluğu olarak, kendisi için icat ettiği 'kötülük çiçekleri'ni bizlere de dayatması, başkalarını da zorla kendisine benzetmesidir. Başta sağ ve sol kavramları olmak üzere, hümanizm, aydınlanma, demokrasi, faşizm, ırkçılık (raşizm,) zenci beyaz ayrımı (apartheit,) antisemitizm, siyonizm, falanjizm, işsizlik, enflasyon, ödev ahlakı, firma etiği, daha bilmem ne bela... Bir iyi, bir kötü kavram, bir iyi, bir kötü polis... ama insanlık tokat içinde, yara bere içinde. İşte demokrasiyi, her şeyden bağımsız bir "kendinde şey" olarak değil de, öteki batılı kan kardeşi kavramlarla bir bütünlük içerisinde ele aldığımızda görünüm budur.

Demokrasinin son derece kırılgan, narin ve zarif bir çiçek olduğundan dem vurulması, ilk bakışta ona yönelik bir övgü gibi görünebilir. Ama bu ifadenin doğru tercümesi, onu evinize misafir ettiğinizde, beraberinde kötü kardeşlerini de size getireceğidir. Ve demokrasi; bu zarif yaratık, bir gece yarısı çekip giderken kötü kardeşlerini de birlikte götürmek yerine, tam tersi onları size musallat eder. Bu zarif çiçeği yeniden evinize davet edebilmeniz için siyasetten ekonomiye, hukuktan ahlaka kadar bütün yaşam alanlarında daha da batılı olmanız, hatta batılıdan daha fazla batılı olmanız gerekebilir. Ve bu arada çekilecek muhtemel sıkıntıların ise haddi hesabı belli değildir. Ancak bir gün demokrasiye kavuştuğunuzda, bu uğurda yaptığınız fedakarlıklar dolayısıyla, demokrasiyi uygulayarak üzerinde egemence yaşayabileceğiniz bir vatanınız artık mevcut olmayabilir. Batılı olmayanların batıyı her ne pahasına olursa olsun taklit etmek istemeleri, kendi varoluş koşullarını bile dikkate almayarak bu amaca ulaşma çabaları, başka ne türlü bir risk içerebilir ki?

DEMOKRATİK YAPILANMA, HİYERARŞİ VE SİVİL TOPLUM

Küçücük bir esnaf derneğinden tutun da bir uluslar federasyonuna kadar, bütün demokratik yapılanmalar hiyerarşik bir düzen sergilerler. Tarihte bir istisna örnek olan Atina'nın, doğrudan demokrasisinde dahi, azınlıkta kalanlarla çoğunluğu oluşturanlar arasında doğrudan ve değişken bir hiyerarşi ortaya çıkıyordu. Temsili demokrasilerde ise yönetim erkini ele alan seçilmişlerle seçmenler arasında oluşan hiyerarşi, araya bürokrasinin de girmesiyle basamakları giderek artan bir piramit oluşturur. Fakat ne tuhaftır ki, demokrasiden övgüyle söz edenler, onun hiyerarşik yapısına fazlaca atıfta bulunmazlar. Tıpkı zengin ülkelerde de yoksul insanların olabileceğine fazlaca değinilmediği gibi, burada da bir göz boyama söz konusudur. Nasıl ki fırsatlar ülkesi ABD' de, herkes bir gün zengin olma şansına sahipse, demokratik bir toplumda da, herkes bir gün seçilme ve yönetim erkine ulaşma şansına sahiptir! Demokrasinin hiyerarşik yapısını önemsemeyen anlayışlar, çoğunlukla bu züğürt tesellisi sayesinde iman tazelemeyi tercih edebilirler. Ancak şunu söyleyebiliriz ki, kendi halinde, sıradan bir vatandaş için Nazi Partisi üzerinden devlet erkine uzanmak ne denli zor ise, seçme seçilme kanallarının açık olduğu demokratik bir toplumda da, aynı vatandaş için yönetim erkine ulaşmak o denli zordur. Hatta, Nazi Partisi üzerinden yönetim erkine ulaşmanın görece daha da kolay olduğu durumlardan da söz etmek mümkündür. Sonuçta bunun için, insanın militan ve maceracı bir politik tavırla gözünü karartması yeterli sayılabilir. Ama demokratik bir toplumda vatandaşın siyasi olarak gözünü karartması yeterli değildir. Sözümona özgür bir seçim ortamında, yönetici adayının "özgür kamuoyu" na kendisini tanıtabilmek ve onları ikna edebilmek için zengin para kaynaklarına sahip olması, hayati önem taşır.

Roma İmparatorluğu döneminde senatör adayları seçmenlere kahvaltılık erzak dağıtmaktan, gladyatör dövüşlerinin yapıldığı arenalara ücretsiz giriş temin etmeye kadar, bir dizi harcamaya katlanmak zorundaydılar. Ünlü siyaset filozofu **Cicero** bu durumu *"babaları-*

mızın geleneğine saygı" olarak değerlendiriyordu. (Bkz. **Oswald Spengler. Der Untergang des Abendlandes.**) Bu konuda, günümüz demokrasilerinden derlenebilecek, sayısız örnekler arasından seçme yapmak için küçük bir çaba harcamak dahi gereksizdir. Apaçık gerçekleri kendi hayatımızdan bilmiyor muyuz?

Demokratik bir toplumda yönetim erkini oluşturan siyasi yapının dışında kalanlara, bir başka teselli imkanı olarak sivil toplumculuk öneriliyor. Ahmak yerine konulan milyonlarca seçmen, kendi seçtikleri yöneticiler tarafından aldatılmamak istiyorlarsa, bağımsız örgütler biçiminde bir araya gelerek kendi temsilcilerini denetlemeli, yeri geldiğinde onlar üzerinde kamuoyu baskısı oluşturmalıdırlar. Bu, demokrasi kavramı adı altında gizlenen en büyük yalan değilse bile, sağduyu açısından atı arabanın önüne koşmak değil midir? Yaptırım gücüne sahip olanların yapmadıkları veya yapamadıklarını, yaptırım gücüne sahip olmayanlardan talep etmenin anlamı ne olabilir? Sivil toplum örgütlenmelerinin yaptırım gücü olup olmadığı veya bu gücün, hangi aşamadan sonra ortaya çıkarak etkisini gösterebileceği, son derece izafi, kaypak ve belirsiz bir konudur.

Geçelim Bayburt Güzelleştirme Derneği'ni, koskoca Amnesty International'ın bazı ABD eyaletlerinde uygulan idam cezalarına karşı, yaptırım gücü, ne denli belirginlik arzediyor? Veya elektrik enerjisinin yüzde seksenini nükleer kaynaklardan temin eden İsveç'de, Green Peace'in yaptırım gücü hangi ölçütlerle değerlendirilebilir? Türkiyeden kalkıp dünyanın öbür ucundaki Kamçatka'ya ayı avına giden bir medya patronuna, hangi hayvan hakları derneğimiz engel olabilmiş veya bu vahşi tutkunun hesabını sorabilmiştir?

Düşünmek gerek, bir yanda yasama, yürütme, bağımsız olduğu varsayılan yargı, bağımsız olduğu varsayılan trilyonluk medya tekelleri, bürokrasi ve polis, öte yanda ise her birisi birbirinden farklı grup ve ilgileri temsil eden atomize olmuş, her türlü manüplasyona ve medyanın alay konusu olmaya elverişli, bölük pörçük bir yığın dernek, sendika, meslek odası, kooperatif, vakıf, vs.

Bu bağlamda, yasama ve yürütme erkini elinde tutan seçilmişlerin, kendi seçmenlerine hitaben, sivil toplumun öneminden söz etmeleri de ayrı bir ibret vesilesi olarak algılanmalıdır. Ele geçirdiği erkin yetkesini, bizzat kendi isteği doğrultusunda seçmenleriyle paylaşan siyasetçi tipi, kapitalist Batı medeniyetinde dahi sadece tarihi bir istisna olabilir.

Demokrasi kavramı Batı'da yaklaşık 2800 yıl önce ortaya çıkmıştı. Ancak adalet kavramının ondan çok daha eski bir geçmişi olduğunu biliyoruz. Eğer demokrasi 2800 yıldan beri adalet temin edemiyorsa, adaleti temin etmenin başka bir yolunu aramak gerekmiyor mu? Veya bu soruyu şöyle somutlayalım, tarihte Asyalı göçebe kavimlerin mülksüz ve yaşlı bilgelerden oluşan yönetici kurultayları, Romalı senatörlerden daha mı az adalet dağıtmışlardır? Acaba adil ve huzurlu bir toplumun yönetim biçimini, yalnızca Batı tarihinin örneklerinde mi aramak gerekiyor?

yeniHarman'ı kaçıranlar, sayı atlayanlar, tanıma fırsatı bulamayanlar için serinletici bir fırsat...
Son 10 sayılık yeniHarman set sadece 4 Milyon TL.

Gazete Bayiilerinde

nena çalidis

hayat bazen...

Bilmem size de olur mu, bana çok sık olur. Bir anda sahip olduğum her şeyi bırakıp gitmek. Aşık olduğum adam dışında her şeyi ama her şeyi bırakıp gitmek. Bu aralar böyle bir ruh hali içindeyim. *'Yeni bir hayat, yeni bir ev, yeni bir iş'* ama asla ve asla yeni bir aşk değildir istediğim. Hep düşünmüşümdür yaşam neden bir anda tıkanır ve çıkmaza girer... Böyle durumlarda tek yapılan şey o durağanlığın arkasına saklanmak olur. Uyku, çoğu zaman kendi içimizde yaşadığımız hapishaneden bir çıkış görevi görür. Sonra, aslında uzun olan ama kişi için su gibi geçen geceler gündüze döner. Hayat bütün sıradanlığı ile akıp gitmeye devam eder. Bu durağanlığın arkasına sığınmanın çoğu zaman insana huzur verdiği düşünülür, oysa tüm çözümsüzlüğün o durağanlığın arkasında saklanmaktan kaynaklandığı nedense hep unutulur.

Ve böyle çıkmaz anlarda insan, yeni gelecek günün, beraberinde, içinde yapmak istediği değişimi de getireceğini düşünür.

Oysa, o değişimin yeni gelecek günde değil kendisinin içinde saklı olduğunu unutur.

Çoğu zaman insan hayatını değiştirecek gücü bulamaz kendinde, aslında, bulunamayan güç değil, hayatını değiştirmek için gemileri yakmaya karar verdikten sonraki aşamadır. Kısaca, her şey *'ya sonra ne olacak'* sorusunda tıkanır. Kendine ait bir ev, çiçeklerle dolu bir bahçe, beyaza boyanmış odalar, kitaplarla dolu bir kütüphane, ekonomik özgürlük. Çoğumuz bunlara sahip olursak asıl mutluluğa ve huzura ereceğimizi düşünürüz... Oysa hep şunu unuturuz, hayallerimizle var olan yaşam şartlarımızı harmanlayarak ortaya bir nebze de olsa yeni tatlar çıkartabileceğimizi.

Nasıl mı? En basiti, odamızı sevdiğimiz renge boyamaktan başlayabiliriz belki de bu değişime.

[illegible] da hayatımızı tıkayan düğümleri bir bir sökup [illegible] ermeliyiz bu iç yolculuğumuza.

[illegible] sen şimdi bunları yazıyorsun, ha[illegible] bunalmışsın, niye kendi yaşa[illegible] bu formülleri. Yoksa denedin de bir [illegible] hazır yaz gelsi, [illegible] sıcak, yazacak [illegible] yaşam formülleri yazarak bu sayının yazısını kurtarmayı düşünüyorsun.

Bütün içtenliğimle söylüyorum, numara çekmiyorum size. Ben denemedim, söz, tatil dönüşü hayatımda hangi gemileri, hangi gerekçelerle yaktığımı anlatacağım size. Çünkü kendi hayatımda büyük bir çıkmazın içindeyim. Ama karar verdim, yakacağım gemilerimi... Çünkü, artık *'keşke yapsaydım ya da yapmasaydım demekten'* korkmak istemiyorum. Sadece Sezen Aksu'nun dediği gibi *'zaman sadece birazcık zaman'* gerek bana.

Ne zaman hayatımızdan sıkılsak biz kadınlar soluğu kuaförde alırız, önce saçımızın rengi ve şekliyle oynarız.

Bu işlemi bu aralar bayağı sık tekrarladım diyebilirim size. Önce saçımın boyunu kısalttım, sonra da sözde yeni benle başbaşa kalmak istedim. Nedense yeni bir saç modelininin beraberinde yeni bir hayatı da getireceğini düşünürüm bazen. Oysa insanın yaşamında yeni olan sadece saçıdır... Var olan sorunlar hiçbir zaman yeni saçla birlikte insanın yaşamından çıkmaz.

Nedense yaşamımızın asıl merkezini oluşturan sorunları değiştirmek bize çok zor gelir, onun için değişimlere basit şeylerden başlamayı tercih ederiz.

Değişime asla ve asla yaşadığımız çevre, işimiz veya evimizden başlamayız. Çünkü istesek de istemesek de karşımıza *'ya sonra ne olacak'* ihtimali bir duvar gibi çıkar. Cesaretle cesaretsizlik harmanlanır. Çünkü dış görünüşü değiştirmek her zaman daha kolaydır. Köklü bir değişim istemez. Kaybedecek bir şeyimiz yoktur.

Oysa hayatımızı değiştirmek o kadar da kolay değildir. Beğensek de beğenmesek de sıkılsak da sıkılmasak da şimdi yaşadığımız hayat için ne fedakarlıklar yapmışızdır, nasıl mücadeleler vermişizdir. Bana göre, yaşama sevinci olduktan sonra, insan sıkıldığı ve tırnaklarıyla kazıdığı yaşamları yıkıp yeniden inşa edecek gücü bulabilmeli kendisinde.

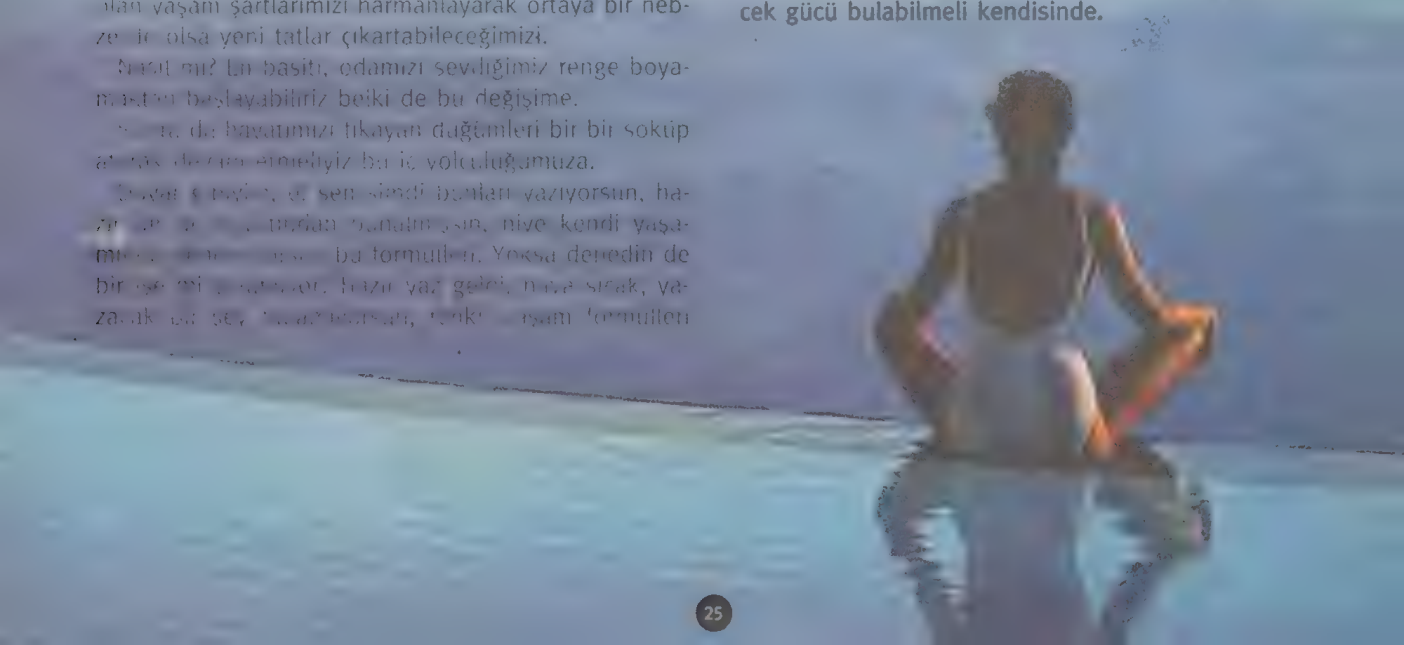

Bu yıl plajlar şenlenecek İşte tatil kitapları...

Kaçak Yayın yazarlara, gazetecilere, editörlere ve sokaktan insanlara sordu.

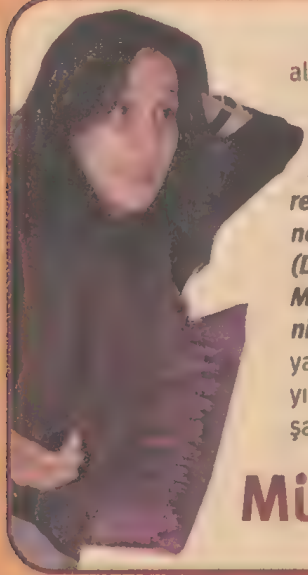

Tatile giderken yanıma alacağım kitapların bir kısmı şöyle: ***Türk'ün Ateşle İmtihanı (Halide Edib Adıvar)***; ***Sodom ve Gomore (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)***; **Dickens ve Sidney *(Deniz Şengel)***; ***Gecikmiş Modernlik (Gregory Jusdanis)***... Böylece, Milli edebiyat fikrinin kurguya yansıyış biçimine bakmaya çalışacağım.

Müge İplikçi

Cüneyt Özdemir

Tatile mutlaka çıkmak isterim. Çıkmak isterim diyorum, çünkü ne zaman kesin çıkıp dibine kadar tatil yapacağım desen meslekten dolayı muhakkak bir şeyler çıkıyor. Güney'de Kaş'a gitmeyi planlıyorum. Bodrum'da bizim gittiğimiz bir kaç mekan var oralar da hoşuma gidiyor. Bir de Akdeniz'de, yurtdışında biryerlere gitmeyi umuyorum.

Elbette kitap alacağım Dan Brown fırtınasına yakalanmadan kışı atlattık ama iyiden iyiye merak oluştu. Türkçe basılan iki kitabını da okumayı düşünüyorum. **Amin Maalouf**'un son kitabına başladım zaten herhalde bitiririm önümüzdeki günlerde. **Muhsin Kızılkaya Oya Baydar**'ın kitabını muhakkak okumam gerektiğini söyledi, muhakkak okurum herhalde.

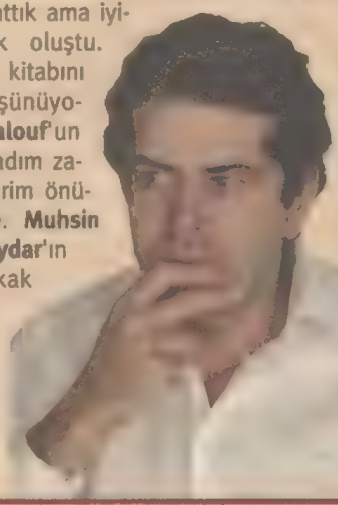

Bir de artık elime ne geçerse...

Atilla Atalay/Yazar

Son on yıldır yaptığım gibi aynı arkadaş grubuyla Eylül'ün ilk haftasında "Mavi Yolculuğa" çıkacağım. Gökova körfezini görmek istiyorum. Bir haftalık tatil süresince **Elif Şafak**- ***Araf***, **İzzet Yasar**- ***Özel Sektör İmamı***, **Kaan Aslanoğlu**- ***Politik Psikiyatri*** kitaplarını okumayı planlıyorum...

Murat Gülsoy/Yazar

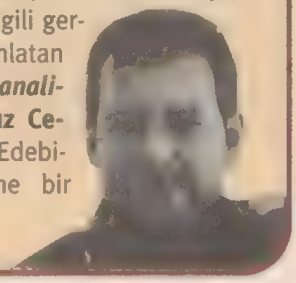

Tatile giderken yanıma alacağım kitaplardan birkaçı şöyle: ***Beynine Bir Kez Hava Değmeye Görsün*** (Dr. **Frank Vertosick Jr.** - TÜBİTAK Yayınları)... Beyin cerrahisiyle ilgili gerçek yaşam hikayelerini anlatan çok ilginç bir kitap; ***Psikanalitik Edebiyat Kuramı*** (**Oğuz Cebeci** – *İthaki Yayınları)*... Edebiyat ve yaratıcılık üzerine bir başvuru kitabı.

Atilla Birkiye/Yazar

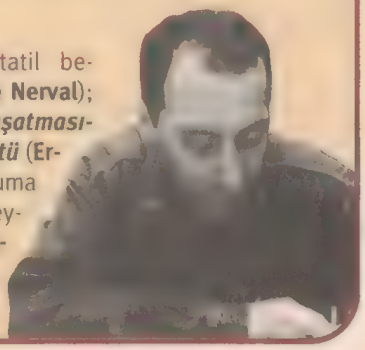

Ne kadar tatil yapacağımı bilemiyorum, tatile gitsem de, gitmesem de. Çünkü tatil benim için çalışmanın sürdüğü İstanbul dışında bir yer! ***Doğu'da Seyahat*** (**Gérard de Nerval**); ***İçimizdeki Şeytan*** (**Raymond Radiguet**); ***Kehanet Gecesi*** (**Paul Auster**); ***Lizbon Kuşatmasının Tarihi*** (**José Saramago**); ***Yarın Yapayalnız*** (**Selim İleri**); ***Aldırılan Çocuklar Örgütü*** (**Ersan Üldes**); ***Getirin O Günleri Yakalım Bu Öyküleri*** (**Başar Başarır**); şimdilik okuma programımda yer alan kitaplar. Roman ağırlıklı bir okuma yapmak istiyorum, her şeyden önce. Ayrıca edebi düzeyi açısından okunması gerken yazarlar (**İleri, Saramago**) var. Daha önce bir türlü okuyamadığım ***İçimizdeki Şeytan***'ı nihayet okuyacağım. Yeni yazarların son yapıtları var (**Üldes, Başarır**).

Nalan Barbarosoğlu/Yazar

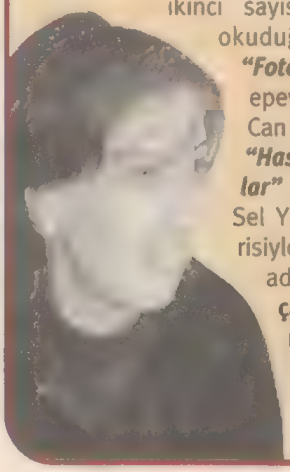

İlk sırada Metis Yayınları'ndan **Tuncay Birkan** çevirisiyle çıkan Alain Badiou'nun ***"Etik" (Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme)*** kitabını kafamdaki etik sorunlarını tazelemek ve havalandırmak için okuyacağım... Daha sonra **Önay Sözer**'in ***"İsis'in Düğünü"*** var. Yazarın 80'li yıllarda okuduğum ***"Öteki"*** adlı romanını beğenmiştim, bunun da beni yanıltmayacağını seziyorum; üstelik içinde Bergama var. **Slavoj Zizek**'in ***"Ödünç Alınan Irak Çaydanlığı"*** Irak Savaşı'nı bir de felsefeci gözünden görmek açısından ilginç olacak sanıyorum. **Hece Öykü**'nün ikinci sayısında (Nisan-Mayıs 2004) okuduğum **İbrahim Yıldırım**'ın ***"Foto Rüya"*** adlı öyküsü beni epeyce sarsmıştı, bu yüzden Can Yayınları'ndan yeni çıkan ***"Hassas Ruhlar Şikayetçi Âşıklar"*** kitabı, **Truman Capote**'un Sel Yayıncılık'tan **Ayşe Ece** çevirisiyle çıkan ***"Soğukkanlılıkla"*** adlı romanı ve **Sadık Yalsızuçanlar**'ın Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan ***"Hiç"*** adlı romanı bu yaz bir an önce okumak istediğim kitaplar arasında.

YEŞİM EYÜBOĞLU / Yazar

"Tatil zamanı" kavrayışını yitirdiğimi biliyorum. "Yaz kitapları" algım da yok! Masamda kitap-yazar adları değil, ilgilendiğim konular var. "Türk edebiyatı"na yanaştığım zamanlardayım. Türkiye'de yapılan edebiyatın Doğu ve/veya Batı edebiyatına iliklenen geleneğini kıran direnç noktalarını (varsa eğer!) bulmak istiyorum. Demek ki, **Yakup Kadri Karaosmanoğlu** (***Yaban***) **Hüseyin Rahmi Gürpınar, Reşat Nuri Güntekin** (***Yaprak Dökümü, Yeşil Gece***) ile yeniden bir araya gelmeliyim. Akıl (mı?)-kalp (mı?) ikilemi çok çekici! Fakat sanki, hoyrat kullanımlar başgösterdi. Buna ekonomide "kaynak israfı "diyorlar. "Yaratmayan" bir takip. Bu haliyle çekiciliğini hızla yitirdiğini düşündüğümden, "fizik-metafizik" ikileminin sapma eğrilerini bulup takip etmek isterim.

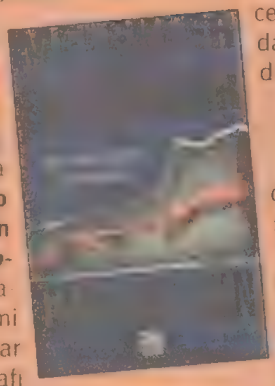

CEM MUMCU / Yazar

Tatile giderken yanımda götüreceklerim arasında ***"Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti"*** (Can Yayınları, **Umberto Eco**), ***"Amerika Dersleri- Gelecek Binyıl İçin Altı Öneri"*** ve (Can Yayınları, **İtalo Calvino**),***"İslâm Düşüncesi Tarihi"*** (İnsan Yayınları) başta geliyor.

CEM ŞANCI / Yazar

Listemde özellikle belirlediğim, bir süredir masamda bekleyen, her sabah göz göze geldiğimiz beş kitap var. İlk iki kitap, ***Da Vinci Şifresi ile Melekler ve Şeytanlar*** (**Dan Brown**/Altın Kitaplar). Diğerleri ise ***Maggiore Dörtlüsü*** (**Vikram Seth**/Doğan Kitap) ***Otostopçunun Galaksi Rehberi*** (**Douglas Adams**/Kabalcı) ve ***Midnight All Day*** (**Hanif Kureishi**/Faber And Faber yayınevi-Londra)

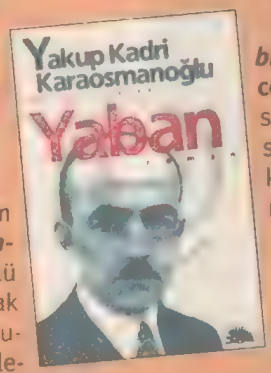

HANDE ŞARMAN / Kitap Editörü

Tatile giderken yanımda götüreceklerim arasında ***Sırça Fanus***, *1984*, ***Cesur Yeni Dünya*** ve ***Beşpeşe*** ilk sırada olanlar. Çünkü bunlardan ilki, ***Sırça Fanus*** tekrar okumak istediğim, diğerleri de uzun zamandır okumak istediğim halde, farklı sebeplerle ertelemiş olduğum kitaplardan birkaçı... ***Beşpeşe***'yi tatil fırsatında okumak istememin sebebi ise; daha önce fikir olarak birisinden duyduğum ama sonradan başkalarınca uygulanmış olduğunu öğrendiğim, değişik bir proje-kitap oluşu.

NERMİN SAYIN / Gazeteci

Bu arada, seyâhatlere seyâhatnâme yakışır düsturum gereği, **Louis-Sebastian Mercier'nin 1781-1788 Fransası**'ndan görünümler taşıyan ***"Paris Tablosu"***nu (Aysel Altınel çevirisi, İthaki Yayınları) ve Mustafa Sait Bey'in ***"Avrupa Seyâhatnâmesi"***ni (Yapı Kredi Yayınları) de atabilirim valizime... Acaba bir de **Sait Faik** sıkıştırsam mı el çantama?

AHMET ÖNEL / Yazar

Tatile giderken yanıma alacağım kitaplar arasında ***Soğukkanlılıkla*** (**Truman Capote**); ***Oyunlar 2*** (**Sam Shepard**); ***Adorno Walter Benjamin'i Anlatıyor; Dram Sanatında Ezgi ve Uyum*** (**Ayşegül Yüksel**); ***Cinler*** (**Dostoyevski**); ***Sanat ve Psikoloji*** (derleme ve çeviri **Oğuz Özügül**) adlı kitaplar var.

ORHAN CEM ÇETİN / Yazar

Tatile gidemecekmişim gibi görünüyor ama gidebilirsem, yanıma bir tane İngilizce etimolojik sözlük, bir anatomi atlası ve bir Nabokov alırdım muhtemelen... Bunlar üst düzeyde zeka, incelik ve sürpriz taşıyan, fazlasıyla ilham verici kitaplar.

NAZAN MENGÜ / Yazar

Son dört yıldır tatile giderken, yanıma ya ***Binbir Gece Masalları***'nın bir cildini ya da **Lawrence Block**'un ***'hırsız kitapçı'*** **Bernie Rhodenbarr** serisinden birkaç kitiap alıyorum... Bu neredeyse hiç değişmiyor. Tatile gittiğimde, yıl içindeki bütün o koşturmadan, karmaşadan uzaklaşmak istiyorum. ***Binbir Gece Masalları*** bence tam da bu duruma uygun. İstediğim kadar okuyup istediğim kadar hayal alemine dalabiliyorum. **Bernie Rhodenbarr** serisini ise her zaman okunacak kadar keyifli ve sevimli bulduğum için yanıma alıyorum.

Halk Röportajları

Röp: Eser Poyraz-Faruk Kaya

Yazarlara yönelttiğimiz soruları, bu kez de halkımız yanıtladı.

- Tatile çıkmayı düşünüyor musunuz?
- Yanınıza kitap alacak mısınız?

ONAT ÇETİN-2.Lig futbolcusu
Küçükkuyu-Kazdagı eteklerinde bir yere gideceğim tatilde. Yılmaz Odabaşı'nın şiirlerini sindire sindire tekrar okumak istiyorum. Bu yüzden *'Aşk Bize Küstü'* adlı kitabı götürecek yanında.

ÖZGÜN SENEM AKAY-Tekstil Mühendisi
Tatilde Kaş'a gidiyorum ve yanımda Kürşat Başar'ın 2 kitabını götüreceğim.
1-***Sen Olsaydın Yapmazdın Biliyorum***
2-***Konuştuğumuz Gibi Uzaklara***

MURAT GEÇGİN-Su Dağıtım Bayii Çalışanı
Para biriktirip İspanyol sevgilim ile birlikte Hindistan'a gitmeyi kafama koydum.
Klasiklerden, Dostoyevski'nin eserini **Karamazof Kardeşler**'i okuyacak

TAMAÇ TETİK-Müzisyen
Tatillerde Olympos'a gitmekten vazgeçmiyorum.
Bu sefer yanına alacağım kitap:
***Asya Yolları ve Himalayalar*/Nasuh Mahruki**

GÜL İREM KULA-
Radyo Televizyon Böl. Öğrencisi
Tatilimi Olympos'ta geçiriyorum.
Çok merak etmeme rağmen Dan Brown'ın Da Vinci'nin Şifresi adlı kitabını okuyamadım. Birde aynı yazarın Melekler ve Şeytanlar isimli diğer kitabını okuyacağım.

Esra Akyol/Bankacı/26
Antalya'ya gitmeyi düşünüyorum. **Dan Brown**'ın ***Melekler ve Şeytanlar*** kitabını okumak istiyorum.

Özlem Tansal/Reklam Yazarı/35
Datça'ya gideceğim. Kızılderili hikayeleri okumak istiyorum.

Şebnem Çakır/Muhasebeci/26
Sakin olan herhangi bir yere gidebilirim. **Doğan Avcıoğlu**'nun ***Türk Tarihi*** ya da **Tuna Kiremitçi**'nin kitaplarından birini okuyacağım.

Oya Avkan/Öğretmen/41
Akdeniz'e gitmeyi düşünüyorum. Şiir ve öykü kitapları okumayı tercih ederim. Öncelikle **Yılmaz Odabaşı**'nın ***Aşk Bize Küstü*** adlı şiir kitabını okuyacağım.

İlyas Kaya/Makam Şoförü/39
Ailemle birlikte Amasya'daki köyümüze gideceğim. Kitap almayı düşünmüyorum.

İrem Tolkun/Öğretmen/27
Patara'ya gidip kafamı dinleyeceğim. **Virginia Woolf**'un ***Kendine Ait Bir Oda*** kitabını mutlaka yanıma alacağım. Belki bir de **Tahsin Yücel**'in ***Yalan***'ı.

Aslı Uçmak/Grafiker/24
Her sene olduğu gibi yine Bodrum'a gideceğim. **Milan Kundera**'nın ***Yavaşlık*** kitabını okuyacağım.

Figen Yeğit/Hemşire/26
Bir haftalık bir Doğu Anadolu turu yapacağım. ***Sözle Dövüş Sanatı - Thang Fu ve Unutulanlar Dışında Yeni Bir Şey Yok*** - **Osman Pamukoğlu** yanıma alacağım kitaplar.

Yeşim Kurt/Bankacı/30
Bir turla İtalya'ya gideceğim. **Paulo Coelho**'nun ***Onbir Dakika*** kitabını merak ediyorum, sanırım onu okuyacağım.

Ayşe İncila Yıldız/Ev Hanımı/57
Marmaris'e gideceğim. Türk Klasikleri setini aldım. Öncelikle **Yaşar Kemal**'in kitaplarını okuyacağım.

Nejla Kaya/Güvenlik Görevlisi/22
Tekirdağa gideceğim. Tatilde kitap okumayı düşünmüyorum.

Serkan Ergene/Bilgisayar Uzm./29
Tatilimi Bandırma'da geçireceğim. Yanımda kitap olmayacak.

M. Ali Karabıyık/Polis Memuru/29
Bodrum- Milas 'a gideceğim. Kitap okuyacağımı sanmıyorum.

Elvan Akın/Muhasebeci/31
Ürgüp'ü görmek istiyorum, onun dışında Ege ya da Akdeniz olabilir. **Soner Yalçın**'ın ***Efendi*** kitabını okuyacağım.

Fethi Aydın/Teknisyen/55
Çanakkale'ye gideceğim. Kitap okumayı düşünmüyorum.

İlhan Sayalı/Emekli/54
Marmara çevresinde bir yerlere gideceğim. **Şevket Süreyya Aydemir**'in Atatürk'ü anlatan ***Tek Adam*** kitabını okuyacağım.

Elçin Tunç/Çevirmen/25
Bodrum'a gideceğim. Yanıma **Amin Maalouf**'un ***Yolların Başlangıcı*** ya da **Virginia Woolf**'un ***Voyage Out*** kitabını alacağım.

Leylan Demirağ/Avukat/29
Bodruma gidiyorum, yanıma **Natanien Hawthorn**'un ***Scatlett Letter*** kitabını alacağım.

Kamil Doğan/PTT Dağıtıcısı/45
Tokat - Zile'de köyümüz var tatili orada geçireceğim. Yanıma kitap almayı düşünmüyorum.

salihbolat56@yahoo.com

salih bolat

orda bir üniversite var uzakta

Ülkemizde özellikle devlet üniversitelerinin bir yığın sorun içerisinde boğuştuğu, politikayı bilimin önüne geçirdiği, Ankara ve İstanbul gibi eski üniversitelerin gelişmeye ve yenileşmeye karşı kalın bir kabukla kaplandığı, bu yüzden de muhafazakâr bir tavır sergilediği, öğretim üyelerinin adeta Osmanlı dönemindeki ulema sınıfı gibi bir kast oluşturduğu artık bilinen bir gerçek. Mevcut sistemde, bilimin ve eğitimin neredeyse yardımcı doçentler tarafından yürütüldüğü, doçentlerin çoğunun ve profesörlerin bırakınız ders vermeyi, okula bile uğramadan maaş aldıkları da pek fazla dile getirilmeyen bir gerçek. Fakat bu bataklıkta açabilmiş nilüferler gibi bazı üniversiteler de yok değil. Gerçek bir üniversite olabilmek için çarpan bu yürekleri de bu genel ortam içinde harcamamak gerekir. İşte bu üniversitelerin ikisinden söz etmek istiyorum: Birincisi, Eskişehir'de bulunan Osmangazi Üniversitesi; ikincisi, Isparta'da bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi. Taşıdığı talihsiz isimden dolayı, Süleyman Demirel Üniversitesi için hemen bir önyargıya kapılmayın.

Evet, geçtiğimiz ay içerisinde, sözünü ettiğim üniversitelere seminerler, konferanslar vermek için davet

edildim. Eskişehir ve Isparta, temizliği, düzenliliği, gelişmişliği ile birbirine çok benziyor. Eskişehir'e bir Avrupa kenti görünümü kazandıran, hiç kuşku yok ki, mevcut Belediye Başkanı'nın yönetim anlayışı. Rektörlük de yapmış bir bilim adamı olan prof. **Yılmaz Büyükerşen**, gerçekten de Eskişehir için büyük bir şans. Gerçi son yerel seçimlerde güç bela kazanması, halkımızın yeniliğe ne kadar açık olduğunun göstergesi olsa da, başkan görevini inatla sürdürüyor.

Isparta'nın torpilli bir Anadolu kenti olduğu, her halinden belli. Süleyman Demirel Caddesi, Süleyman Demirel Alanı derken, nihayet Süleyman Demirel Üniversitesi. Yemyeşil piknik alanlarıyla ***("alkollü içki içmek yasaktır"***, tabelalarına rağmen), temiz caddeleriyle, bakımlı parkları ve sokaklarıyla, az ötesinde denizi aratmayan Eğirdir Gölü'yle, gül, üzüm, kiraz bahçeleriyle korunup kollanmış bir kent Isparta.

Osmangazi Üniversitesi'nin Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü öğretim üyelerinden **Medine Sivri**'nin organizasyonuyla gittiğim üniversitede, *"Edebiyat ve Yaşam"* konulu bir konferans verdim. Konferans salonunu dolduran öğrencilerin, konferans bitimine kadar beni ilgi ve dikkatle dinlemeleri, önemli sorular sormaları ve düşüncelerini açıklamaları, Dekan ve Bölüm Başkanı'nın da aynı ilgi ve dikkatle salonda bulunmaları, beni gerçekten şaşırttı ve sevindirdi. İki saat boyunca, edebiyatın ve sanatın bugünkü durumu ve sorunları, popüler kültürün barbar saldırısı gibi konularla ilgili düşüncelerimi paylaştım, tartıştık. Öğrencilerin ve öğretim elemanlarının önyargısız, öğrenmeye açık, alçakgönüllü tavırları, doğrusu beni çok şaşırttı. Sanki bir Türk üniversitesinde değildim. Konferansın bitiminde, kitaplarımı imzaladım. Öyle bir karşılıklı güven oluştu ki, üniversitede *"şiir tarihi"* dersi vermem konusunda bile anlaştık.

Süleyman Demirel Üniversitesi'nden öğretim görevlisi **Erten Tenderis**'in ve öğrenci kulüplerinin organizasyonuyla gittiğim üniversitede ise, yaratıcı yazma semineri verdim. Seminer sonunda öğrencilerin Eğirdir Gölü kıyısında her yıl geleneksel olarak gerçekleştirdikleri **Şiir Ve Ateş Gecesi**'ne katıldım. Yıllarca tutkuyla görev yaptığım ve sonunda gadre uğradığım fakültenin salonlarının, seminer verdiğim salonun yanında gecekondu gibi kaldığını gözlerimle gördüm. Seminer internetten canlı olarak yayımlandı. Seminerin bitiminde, **Şiir Ve Ateş Gecesi**'ne katıldım. O akşam, **Nevzat Çelik** de oradaydı. Öğrenciler kumsalda kamp kurdular. Kamp ateşini **Nevzat Çelik**'le birlikte tutuşturduk. Şiirler okuduk, şarkılar söyledik. Üniversitenin çeşitli bölümlerinde okuyan öğrencilerden **Burak, Nurgül, Burcu, Zafer, Aysun** sıcaklıklarını hiç bir zaman unutmayacağım bazı adlar.

Belirttiğim gibi, ülkemizin bütün olumsuz koşullarına karşın, gelişme, yenilenme, öğrenme tutkusuyla çarpan yürekler var. Şunu da önemle belirtmeliyim ki, üniversitelerin temel sorunlarından biri de, içinde yer aldıkları toplumsal yaşamdan kopuk olmaları. Kendilerine kapanmış haldeki üniversiteler başlarını kaldırıp da çevrelerine bir baksalar, içinde bulundukları kentin ve halkının kendilerine ne kadar ihtiyaçları olduklarını dehşet içinde görecekler. Belki de bu tanıklıkların sonunda yazdığım *"İtiraf"* adlı şiirimi, **Kaçak Yayın** okurlarıyla paylaşmak istiyorum:

İTİRAF

ben, köklerin sokulduğu karanlık
bulutların yer değiştirmesindeki art niyet
öğle uykusunda görülen kabus
yağmurun düş kırıklığına uğrattığı pencere
itiraf ediyorum!

ben, yaz sokaklarının dışladığı eylül
karşı çıkış, umutlarımızın alınıp götürülmesine
kendini sessizlikle kanıtlayan mezar
sıcak taşlarda soluklanan kertenkele
itiraf ediyorum!

ben yara, öfkeyle kavranmış, uğultulu
kanı iyi tanıyan, suyun ilk halini bilen
göktaşıyla bilenmiş, toprağı kamaştıran
kemik saplı bir bıçağın açtığı
itiraf ediyorum!

bu deniz bir gün çekip gidecek
aldatılmış bir kıyı, bizi yanıltan derinlik
tuzda oluşan bir günbatımı
ve pişmanlık kalacak, yaşamanın belirlediği
acının sınır boylarında, bir nöbetçi gibi.

ÖTEKİ AŞK NAFER ERMİŞ

O hep sözünü ettikleri aşk,
bu aşk mı, benim
yaşadığım aşk mı?

olaylar ve şekiller

aslan özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz. (Türk atasözü)

... asılmak sorun değil
asılmamak da değil
kimin kimi astığı
kimin kimi neden niçin astığı
budur işte asıl sorun! ...
Haziranda Ölmek Zor - Hasan Hüseyin

Yangın Yeri

Bundan binlerce yıl önce **Roma**'daki bir tiyatroda bir oyun sergilenirken seyircilerden yuhlamalar hakaretler alıyor sahnedeki aktörler. Nedeni bu edebiyat oyununun çok sıkıcı olduğuydu, daha ilginç bir şeyler istediklerini söylüyordu ağzı küfürlü **Roma** halkı. Bunun üzerine, sahneye günlerce aç bırakılmış ayakları zincirli bir aslan çıkartıldı. Sonra sahneye bir köle sürüklenerek aslanın önüne atıldı. Aslanın ön pençelerinin zincirleri çözülünce, açık hava tiyatrosunu kölenin korkunç acı dolu çığlıkları kapladı.

Bu çığlık acıdan çok insanoğlunun zalimliği ve vahşeti sanata yeğleyen çığlığıydı.

Sahnedeki sanat yetmemişti seyirciye. Sanat bütün kötülüklerin üstünü örtüyordu, vahşetin önüne geçiyordu. Sanat, insanların iyi yanlarının, temiz duygularının öne çıkmasına ön ayak oluyordu. Aydınlamaya, düşüncenin arınmasına, ruhsal temizlenmeye ve içsel huzura erişilmesine yol gösteriyordu. Bu, kötüler için bir engel teşkil eden sanat da neyin nesi oluyordu ki? Nasıl oluyor da insanları peşinden sürüklüyor bu sanat denen *olgu*. Sanatçılar politik bir örgütlenmenin etrafında toplanmadan halk yığınlarını nasıl peşinden sürüklüyordu? İnsanlar sokaklarda şiirler okuyor, oyunlar oynuyor dekorlu sahnelerde. Devletlerin programlarında değildi ve devlet idaresi dışında gelişiyordu. Tamamen halk tarafından geliştiren bu yaratımın, idari ve mahalli yöneticilerin kontrolleri dışında olması ve gelişmesi egemenleri kızdırıyordu...

2 Temmuz'daki **Sivas katliamı** gibi vahşetler her dönem her yerde tekrar etmiştir. 2 Temmuz'da şairlerin **Sivas**'ta şiir okuması yetmedi. Üstüne bir de yobazlar tarafından yakılmaları gerekiyormuş. **Sivas**'ta şiiri siyasete karıştırdılar, şairleri ideolojilerine kurban ettiler. Sanatçıları kötü emellerine alet ettiler. **Sivas**'ta aydınları yaktılar!

Sanat, siyasetler üstüdür, kimsenin boyunduruğu altına giremeyecek kadar özgürdür. Coğrafyası yoktur, sınırsızdır, dili evrenseldir. Sanat politikaya malzeme edilmemeli, hizmet etmemeli devlet politikalarına!

Dünyada çok sayıda şair, yazar katledildi, çok aydına zulüm edildi. **Lorca**'nın **Granada**'da katledilişi, şiirlerinin daha çok okunmasından başka bir işe yaramayacaktı.

Bu ülkenin vicdanı **Sivas** katliamını unutmadan şiirini okumalı.

TARİH/ 30 Temmuz İleri gazetesi başyazarı Celal Nuri Bey'in (İleri) kafası, Antep Milletvekili Kılıç Ali tarafından revolver sapı vurulmak suretiyle yarıldı.

TAKVİM / 2 TEMMUZ 1993

Bu ay doğacak çocuklara isimler.

Asım Bezirci, **Metin Altıok**, Muhlis Akarsu, **Hasret Gültekin**, Behçet Aysan, **Asaf Koçak**, Nesimi Çimen, **Koray Kaya**, Menekşe Kaya, **Özlem Şahin**, Uğur Kaynar, **Carina Cuanna**, Huriye Özkan, **Yeşim Özkan**, **Sait Metin**, Handan Metin, **Belkıs Çakır**, Asuman Sivri, **Yasemin Sivri**, Erdal Ayrancı, **Muhibe Akarsu**, Ahmet Özyurt, **Serpil Canik**, Murat Gündüz, **Edibe Sulari**, Gülender Akça, **Muammer Çiçek**, İnci Türk, **Mehmet Atay**, Gülsüm Karababa, **Sehergül Ateş**, Serkan Doğan, **Nurcan Şahin**.

Bu Otuzüç isim 2 **Temmuz** 1993'te Sivas Madımak otelde yakılarak katledildi.

*PÎROZ BE!

Kürtçe yayın başladı. Bu ülkenin coğrafyasını paylaşan tüm kardeş halkların gözü aydın. Çokça geç kalındı ama bu küçük bağış da(!) barış için atılmış büyük bir adımdır, iyi niyetttir. Bu tür yapılanmalar kültürel zenginliğimizin gelişimine katkıda bulunacaktır. Halkların kardeşliği, kültürlerin buluşması elbette devletlerin daha da güçlü olmasını sağlar. Bu dili ve bu kültürü devlet meselesi haline getirenlerin ve bundan ideolojik pay çıkartanların başı sağolsun.

Bir hatırlatma: İran'da yaklaşık bir milyon Kürt var ve yirmi yıla yakındır da televizyonlarda ve radyolarda Kürtçe yayın yapılıyor.

Bilmeceler

Hep yanımdaydı gölgem
Güneş ben olunca eridi.
Bu son değil acımı tütsülediğim.

TELEVİZYONDA İLK KEZ!

Birkaç yıldır televizyonlarda çöpçatanlık programları yer almaktadır. Gençler müstakbel eşlerini milyonların önünde, hapsoldukları evlerde seçiyor. Bu programlarda her türlü rezillik yaşanmakta, kavga dövüş ve kanalların logoları altında evlenmeler, boşanmalar "Magazin forevır" formatında sürmekte. Evlilikleri reklam promosyonlarına göre ayarlanan bu gençlerin, yarın olacak çocuklarına nasıl bir açıklama yapacakları merak konusu. Evliliklerinin arasına reklam alırlar mı mesela? Evlilik kutsal bir müessese değil miydi?.. Bunları seyrederken, böylesine saygın ve kutsal bir müessese için gençlerin orada olmalarının ailelerini ne kadar üzdüğünü ve ne kadar rahatsız ettiğini düşünmüştüm. Hatta **"Yazık ya, bunların anaları babaları yok mu?"** diye söylenmiştim. Çok komik, hepsinin de anaları babaları varmış. Hatta, kendi elleriyle gencecik kızlarını, oğullarını stüdyo kapılarına getirip teslim ediyorlardı. Eskiden getiriyorlardı, ya şimdi!

Şimdi mi? Bu günlerde bir televizyon kanalında böyle bir program daha peydahlandı. Bu sefer yaşlıları bir eve doldurmuşlar ve bunların da birbirleriyle evlenmeleri bekleniyor. Bu programda yaşlılar kendilerine eş seçiyorlar. Çok komik, çok sakil. Yaşlı başlı kadınlar, adamlar birbirlerine ilan-ı aşk etmeye çalışıyorlar. Bu evde de dedikodu, gıybet dolu dolu yaşanıyor.

Programdan bir diyalog; **" ... Ayol onun emekli maaşı benim rujuma, makyajıma, kuaförüme yetmez, kendini ne zannediyor. İnsanlar biraz haddini bilsin..."**

Hakikaten çok acınası, gülünesi bir program...

Ne yani, şimdi de, **" Yazık, bunların çoluğu çocuğu yok mu ya?"** mı diyeceğiz.

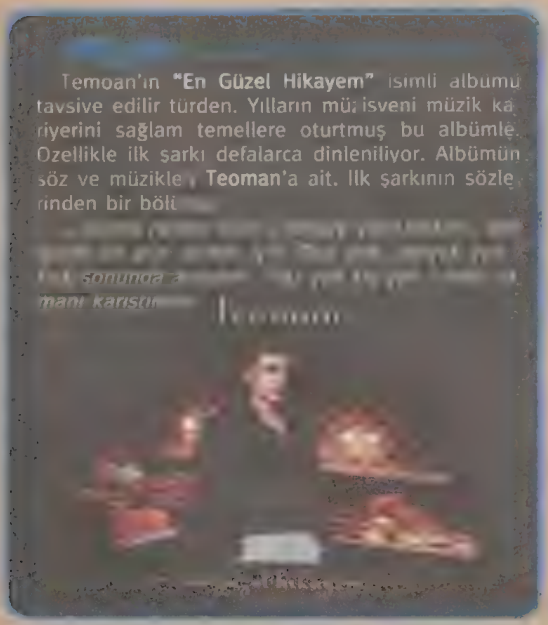

FOTOĞRAF ALTI

Bir Ada Hikayesi

Keşişin kızı Tamara her gece yarısı olduğu gibi elindeki kandili özenle kilisenin küçük pencerelerinden birine koydu. O kadar heyecanlıydı ki az kalsın kandili elinden düşürüp söndürecekti. Manastır küçük bir ada'daydı. Kıyıdan adaya sandala gitmek bir saat kadar sürüyordu. Ada'da, keşiş ve kızı dışında, birkaç keçiyi saymazsak kimse yaşamıyordu. Gecenin karanlığı kocaman yıldızlara yatmıştı. Dağlardan aşağıya baharın her kokusu inmiş, tatlı bir sıcaklık havada geziniyordu. Gölün suları adanın kıyılarına öpücükler konduruyor, okşuyor, aşkla yalıyordu.

Uzaklarda, karşı kıyıda kandilin ışığını görmeyi bekleyen **Manua**, manastırın penceresinde ışığı görünce sevincinden uçacak gibi oldu. **Manua** dağ köylerindendi, bir sandalı olamayacak kadar yoksuldu. Hem sandalı olsa da küreklerine asılamayacak kadar sabırsız bir gençti. Yakışıklıydı, güçlüydü. **Manua**'nın **Tamara**'ya olan aşkı kollarına kuvvet veriyordu. Güçlü kulaçlarıyla gölün çarşafa benzeyen suyunu yararak adaya varıyor sabaha karşı Tamara'nın keşiş babası uyanmadan adadan dönüyordu. Bunu o kadar çok kez yapmıştı ki, balık gibi süzülerek birkaç saatte adaya varıyordu artık. **Manua** elbiselerini kıyıda bıraktı ve çıplak bedenini sakin sulara bıraktı. Yüzmeyè başladı **Tamara**'sının kendisine ışıldak ettiği kandile doğru. **Tamara** her gece, kandili küçücük pencereye koyduktan sonra tekrar tatlı uykusuna dalıyor ve sevdiği adamın kendisini gelip öperek uyandırmasını bekliyordu. **Manua**, karanlıkta yolunu bulması için **Tamara**'nın koyduğu ışığa doğru yüzerken bir yandan da sevdiği kadını, aşkını düşünerek yol alıyordu.

Manastırda bir soluklanışın ritmi değişti. Bu ritm **Tamara**'nın Keşiş babasının artık uyumayan nefesiydi. Keşiş bu gizli ilişkiyi bitirmeye niyetlenmişti. Sessizce manastırın koridorlarından **Tamara**'nın odasına süzüldü. Penceredeki kandilden çıkan ışık tatlı **Tamara**'nın yüzüne vurmuştu. Keşiş kandili alıp odadan çıktı. Kandili önce manastırın kıyıya bakan cephesindeki bütün pencerelerine koydu, yer değiştirdi. Daha sonra elindeki kandille birlikte dışarı çıktı. Adanın kıyıya yakın olan tarafında elinde kandille dolanıp durdu. Amacı kızının aşığını şaşırtmaktı, yormaktı; yolunu kaybetmesini ve boğulmasını sağlamaktı... Bu istemediği bir ilişkiydi ve bitirmeye kararlıydı. Keşiş bu işi karanlık kırılana kadar tekrar etti.

Manua, kandilden çıkan ışığın peşinden bir o tarafa bir bu tarafa yüzüp durmuştu. O kadar yorulmuştu ki artık kulaç atacak hali kalmamıştı. Bir süre sonra **Manua**'nın morarmış vücudu çabalayamayacak kadar cansızlaştı.

Keşiş adanın ön kıyılarını tarasa da Manua'nın cansız bedenini görme şansına erişemedi. Sabah rüzgarı adanın yüzeyini okşarken, Keşiş çoktan tepedeki Manastıra varmıştı.

Keşiş her sabah yaptığı ayini tekrar etti. Biraz sonra kahvaltı için aşağıya indiğinde kızının sofrada olmadığını gördü. Kızının bu sabah neden kahvaltıya inmediğini merak edip odasına çıktı. Yatağına varıp tam uyandırmaya çalışıyordu ki, **Tamara**'nın soğuk vücudunun artık uyumadığını farketti.

Charles
Bukowski'nin
ustası
John Fante

Hak ettiği şöhreti hayatının sonlarında, Bukowski adını hayranlık ve övgüyle andığında yakaladı John Fante

Tek kişilik odalarda, bayat kahve dolu kupalar arasındaki yazarlar dünyasında bir söylenti vardır: Şöhret, tuttuğu yolun yanlış olduğunu farkedip sonunda hayalperestin kapısını çalar. Roman ve senaryo yazarı **John Fante**, edebi anlamda Los Angeles'ın keşfedilememiş isimlerinden en çok tanınanı olup bu söylentiyi biliyordu ve kitaplarında, özellikle beyaz badanalara yansıyan palmiye gölgeleri gibi yalın ve yerel şekline yer veriyordu.

Ergenlik döneminin başladığı 1930'lardan 1983'deki ölümüne kadar, **Fante** (isminin Dante ile eşsesli olduğuna dikkat ediniz), şehri güneşle yıkanmış Purgatorio gibi bağrına basmıştı. Şehir merkezindeki pansiyonlardan Hollywood şatolarına kadar, hayatında ve kurgularında bu noktanın altını çizip durmuştu. Özellikle ikinci şahsiyeti, gözü yükseklerde yazar **Arturo Bandini**'nin sesi ile yazılmış otobiyografik kısa hikayeleri ve romanları, eğer yeterince hararetle ve korkusuzca kaydedilirse gökyüzündeki edebiyat konağında kendisine bir yer sağlayacağı hırsı ile dolup taşmaktadır.

"Bir gün ve bir gün daha" diye yazıyor 1939 tarihli, ***"Toza Sor"*** *isimli romanında. "rafları baba yazarlarla dolu kütüphane, koca* ***Dreiser****, koca* ***Mencken****, bütün babalar var o raflarda... ve masaya oturup kitabımın bulunacağı yeri seyrediyorum, hemen şurada,* ***Arnold Bennett****'in yanı başında: büyük yazar denemez* ***Arnold Bennett*** *için, olsun, ben orada olacağım B'lere güç katmak için, koca* ***Arturo Bandini****, babalardan biri; bir kız gelene, kurgu kitapların bulunduğu odadan parfüm kokusu ya da topuk sesleri ünlenme hayallerimin tekdüzeliğini bozana dek."*

İnsana zevk veren aydınlatma süreci ve önemsiz plan ve projeler bir yazarın iç dünyasını oluşturmakta olup, nadiren arsızca ifşa edilir. Fakat, eğer **Fante**'nin stili, 30'ların sert kabadayı delikanlısı olarak olgunlaşmışsa, bu, bir detektifin soğukkanlılığı ile yazan bir **Raymond Chandler** olmamasındandı. O, kendi dramalarında bir oyuncuydu; hem ev sahibesini ayartan ukala tembel genç, hem de okulun en tatlı rahibesine kara sevdası·asla aklından silinmeyen romantik eski Katolik okulu öğrencisi. İhtiraslı, iştirakçi nesirinin sayesinde, 50 yıldan daha fazla bir süre boyunca güçlenip Los Angeles topraklarında her yeni okuyucu nesil için canlı kalmayı başardı.

Her şeye rağmen şöhrete ulaşması, hayatı boyunca elde edilmesi zor bir uğraş oldu. **Arturo** ve İtalyan kökenli babasını okuyucuyla tanıştıran 1938 tarihli roman ***"Bahara Kadar Bekle Bandini"***, oldukça geniş çapta övgü aldı ve yazarının **Steinbeck** ve **Saroyan** ile karşılaştırılmasına olanak verdi. Fakat **Fante**'nin kurgusal otobiyografisinin sonraki bölümleri, Los Angeles ışığı gibi kendi sıcaklığındaki lütufkârlık, iç dünyasının yoğunluğundaki acımasızlık ve şaşırtıcı zekilik özelliklerini taşıyan modern bir okuyucuya seslendiği için çok şanslı olamadı.

"Toza Sor", **Nathanel West**'in Hollywood'un ilk dönemini anlattığı **"The Day of The Locust"** kitabıyla aynı yılda, 1939'da yayınlandı. **Fante**'nin romanı yirmilerindeki **Arturo**'nun metropolde kişiliğini oluşturma çabalarını anlatır. Acıtatlı başka bir **Bandini** aile draması ümidinde olan bazı okurlar, **Arturo**'nun yetişkin yüzüyle karşılaşınca pek memnun olmadılar. **Arturo**, Protestan bir ülkede yaşayan bir Katolik'ti, güzel kadınlara ilgisi olan zavallı bir adam, edebi yapılanmada gözleriyle kendi kendine öğrenen biri. Bu arada, obsesif taraftarların dünyasını anlatan Batı vizyonlu ***"The Ivy League"*** filmini, Los Angeles'la bir tutan Doğulu'lar; **Fante**'nin, göçmenlerin tutunabilme uğraşını, şehrin içinden biri olarak sevecenlikle dile getirmesini takdir etmediler. Daha kötüsü, ***"The Road to Los Angeles"***, Fante'nin yaşamı boyunca bir alıcı bile bulamadan New York yayıncıları arasında döndü dolaştı.

Annesi ve kız kardeşi ile Los Angeles'ın kumlu Wilmington semtinde yaşarken, ilham perisini bulabilmek için **Arturo**'nun sarfettiği çabaları anlatan roman, ergenlik hakkında yazılmış en gerçekçi tanıklıklardan biri olarak anılmaktadır. Fakat, Manhattan'da, teneke kutu toplayan çocukların ceplerinde defter taşıdıkları ve bakkal tezgahtarlarının **Nietzsche**'den alıntılar yaptığı bir şehri hayal etmeye hazırlıklı olan var mıydı? Bugün bile, Los Angeles'ın alacakaranlığının ve nabzının etkileşimleri nasıl izah edilebilir, küçük bir kasaba görünümünde olmasına rağmen bir şekilde abartılan gösterişliliği nasıl açıklanabilir ki? Şehre dair tutarsız görünen gerçekleri, **Fante** havada yakalayıp metinlerinde bir mantık çerçevesinde dile getirmeyi başarmıştı: *"Los Angeles, bana kendinden biraz ver! Los Angeles, benim sana geldiğim gibi sen de bana gel, ayaklarım senin sokaklarını arşınlıyor, sen sevimli kasaba, seni çok sevdim, sen kumda üzgün bir çiçek, sen sevimli kasaba?"*

Şöhret kapısını çalmadan önce, **Fante**, tüm yazarların yapmış olduğu şeyleri yaptı: Dört çocuğunun giderlerini karşılamak için para kazanabileceği her işte çalıştı, cebinde para olduğunda ise romanlarını ve kısa hikayelerini yayınlattı. ***"A Panty-Girdle for Mrs. Ilyitch"*** benzeri senaryoları yazarak, alkol ve sonu gelmez golf seansları ile edebiyat tarihinde bir yer edinemeyeceğini haykıran sese kulaklarını tıkadı. Sonra, 1979'da, belki de kendi yazılarından doğan cesaretle bir dönüş yaptı; kutlu söylenti gerçekleşmişti.

Fante pek çok değerlendirmede aşağılarda yer almaktaydı. Yazmayı bıraktı. En iyi çalışması yeniden basılmayalı uzun zaman olmuştu. Nüfuzlu Doğu Yakası editörleri, örneğin **H.L. Mencken** ve diğerlerden övgüler alan öyküleri neredeyse unutulmuştu. Romanlarının daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlayacağı düşünülen filmler sadece tasarı olarak kalmıştı. Fiziksel olarak da bir enkaza dönmüştü. 70. Doğum gününde, derbeder geçirdiği yılların iki utancı göze çarpıyordu; görme duyusunu yitirmiş ve bir bacağını şeker hastalığı nedeniyle kaybetmişti. Los Angeles'ın dünya çapında tanınan rıhtımlarının ve barlarının şairi **Charles Bukowski**, Woodland Hills Motion Picture Hastanesi'ndeki odasına geldiğinde, diğer bacağını da yitirmek üzereydi. Bu sahneye, **Fante**'nin

1940 koleksiyonu **Dago Red**'in kapanış hikayesindeki anlatıcının sözleri eşlik ediyor:

"Hail Mary, zaferle dolu! Burada, Holywood'da Franklin ve Argyle'nın köşesinde, camdan dışarı bakıyorum ve gözümü dikiyorum, ilahi mavinin sonu gelmez desenine gözümü dikiyorum. Bekliyorum ve hatırlıyorum. Sen hayatım, neredesin? Oh, sonsuz mavi sen hiç değişmedin."

Bir yıl önce, **Bukowski**, ***"Kadınlar"*** adlı kitabında, **Fante**'den favori yazarı olarak söz etmişti. Bu referans, **Bukowski**'nin Black Sparrow Yayıncılık'taki editörlerinin ilgisini çekti. **Stephen Cooper**'ın yeni piyasaya çıkan , ***"Full of Life"*** isimli **Fante** biyografisine göre, **Bukowski Fante**'nin "yüzyılın tanınmamış en büyük yazarlarından biri olduğu" yönündeki iddiasını, ***"Toza Sor"***un Los Angeles Halk Kütüphanesi'nde bulunan ve kendisinin de 1940'da okuduğu tek kopyasının fotokopisini editöre göndererek desteklemiştir. Black Sparrow, romanı 1980'de **Fante**'nin yazarlığını ender bulunur ve dev bir mucize olarak niteleyen **Bukowski**'nin önsözü ile yeniden basmıştır.

Kiliseye hayran olsa da, reddetse de, romanlarında Katolik olduğu açık şekilde belli olan **Fante** için takdir görmek, günah çıkarma serilerinden daha önemsiz bir zafer mükafatıdır. Günah çıkarmayı bıraktıktan sonra ise yapması umulan şeyi yaptı: Yeniden yazmaya başladı. **Bukowski**'nin ziyaretini izleyen aylarda, eski sözünü tutmasını ve **Arturo Bandini** efsanesini tamamlamasını sağlayan romanı eşine dikte ederek yazdı. ***"Bunker Tepesi Düşleri"***. 1930'lu yıllarda geçiyor olsa da, **Fante**'nin kariyerinin tüm iniş çıkışlarının altını çizer: İlk olarak, sıradan komik Hollywood işleri yoluyla Doğu Yakası dergilerince kabul görmesi, umutsuzluk, yazarın karşısına çıkan engeller, yükselebilmek için sarfedilen çaba ve son olarak yenilenen amaç.

Fante'nin ölümünden yaklaşık 20 yıl sonra, 1983'de, **Fante**'nin romanları yeniden basıma girdi, kısa hikayeleri toplandı (**"The Big Hunger"**) ve akademisyenler yorulmak bilmeden Amerikan standartlarının uzun süre inkar ettiği **Fante** ismini layık olduğu yere çıkarabilmek için çalıştılar. Yaşanan en son gelişme **Stephen Cooper**'ın editörlüğündeki ***"The John Fante Reader"*** adlı kitap oldu (**William Morrow**, 336 sayfa). Bu koleksiyonun arkasında cömert, şefkatli dürtülerin varlığı hayal edilebilir. **Fante**'nin nesri çok başarılıdır ve O, yüksek sesle okunmayı yalvaran sahnelerin mucitidir. Orjinalleri – ki hiç biri uzun değildir-, kolayca temin edilebileceği halde, her kitaptan dört ya da beş parça olmak üzere küçük dilimler halinde metinler toplanmış; bu seçkinin başarı kazanmış olması yine de acı vericidir. **Cooper, Fante**'nin romanlarını CD'ler gibi işlemektedir ve onlardan remixler oluşturmaktadır.

Karşılık bulan dualar elbette kutsamanın bir türüdür. **Fante**'nin şöhretinin yeniden yapılanması sırasında yaşanan baltalama hareketleri, bize benzer şekilde bu şehrin nasıl tanınmak için yanıp tutuştuğunu, bir son hudut olmak yerine bir merkez kutup olarak onaylanmaya nasıl can attığını ancak kabul görmesinin nasıl hâlâ şüpheyle karşılandığını hatırlatır. **Carey McWilliams** ve **Mike Davis** gibi kültürel tarihçilerin çalışmaları, ***"L.A. romanı"*** ifadesinin bize halen Holywood benzeri, lastiksi bir şeyleri çağrıştırdığını ortaya koyuyor. Los Angeles'daki bir yazarın deneyimlerinin, bir yazarın deneyimi anlamına geleceği zamana henüz varılmamıştır.

Fante'nin ani yükselişi bize, aynı zamanda, bazı sözlerin asla tutulamayacağını da hatırlatır. Eğer, ***"The Road to Los Angeles"*** 1937'de basılmış olsaydı, **Arturo Bandini, Holden Caulfield**'ı Amerika'nın ergen karakteri olarak görebilirdi. Hayal edelim: bir çalışma sınıfı, kütüphane aşkı, New York hazırlık sınıfı yerine komünist-popülist entelektüel yaklaşım. Mavi gökyüzü ve LA limanının yükselen vinçleri okuyuculara Doğu Yakası'nın Üst Tarafı kadar tanıdık gelebilirdi. İsyan, futbolu sevmemekten daha fazla cüret isteyen bir anlam taşıyabilirdi. Dünya daha değişik bir yer olabilirdi.

Fante'nin ellerinde ergenlik, ay ışığı palavraları, hınzırlık ve tatlılık ile bir arada bağlanmıştır. **Arturo**'nun testesteronu, sıkı delikanlı romanlarını evcil görünüşlü kılmak için kahramanca çalışır. Editörlerin **Fante**'yi yayımlamak istememeleri şaşırtıcı değildir: Kız kardeşini döver, düzinelerce yengeç katleder, Meksikalı iş arkadaşlarına ikinci sınıf insan muamelesi yapar. Yazarı gibi, dış dünyadaki statüsünün tüm nimetlerini sağarken, bir yandan da her şeye, herkese içerlemektedir. Tüm yazarların yaptığı gibi.

HAYAT ÖYKÜSÜ

John Fante, 1909 Colorado doğumlu. Üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra 1929'da yazmaya başlamış. 1932'de ilk kısa öyküsü The American Mercury'de yayımlanmış. Daha sonra The Atlantic Montly, Esquire, Harper's Bazaar gibi dergilerde öyküleri yayımlanmış. İlk romanı ***Wait Until Spring, Bandini*** 1938'de yayımlanmış. 1940'da da öyküleri **Dago Red** adıyla basılmış. Kitaplarının yayımlanmasından sonra sinemacılar tarafından keşfedilen **John Fante** birçok senaryoya da imza atmış.

1955'de şeker hastalığına yakalanan **John Fante**, 1978'de hastalığın etkisiyle kör olmuş ama eşi **Joyce**'un yardımıyla yazarlığa devam etmiş. ***Bunker Tepesi Düşleri*** (1982) adlı son romanını eşine dikte ederek tamamlamış ve yayımlanmış.

Fante 74 yaşındayken, 8 Mayıs 1983'de hayata gözlerini kapamış.

Charles Bukowski, "***Fante benim tanrımdı***" diyor. **Charles Bukowski** gençlik yıllarında kütüphanede tesadüfen kitaplarını keşfettiği **Fante**'yi hiç unutmamış. Tanınmış bir yazar olunca, **Fante**'yi keşfinden 39 yıl sonra, 80'li yıllarda, kitaplarını basan yayınevine önermiş. **Fante** hayattayken kitaplarının yeniden basıldığını görmüş. Şimdi **Fante**'nin tüm eserlerini kitapçılarda bulmak mümkün. **John Fante**'nin ***Hayat Dolu, Toza Sor, Gençliğin Şarabı, Üzümün Kardeşliği, Bunker Tepesi Düşleri, Bahara Kadar Bekle Bandini, 1933 Berbat Bir Yıldı*** adlı kitapları Parantez Yayınları'nca Türkçe'de yayımlandı.

Çeviri: Çiğdem Sirkeci

Düzce Notları

anadoluhaber
Sabri Özdemir

İletiler / Takıntılar

Tüm dergiler katılmalı *'anarşizm'* soruşturmasına. Hayatımızın porn-starlığında ve baş belası yargılarımızla çevrelerken **Sibel Kekilli**'yi, Picus hayata dokunmuyor, **Ahmet Altan** yine çok satıyor. Değişen bir şey yok reklamcı yazarlar kuşağında. Geçersiz yazarlar korosu Afrika'nın ve savaşların çok ırağında.

Oysa Anadolu dergileri güzellik modunda. Aykırı Sanat geldi Adana'dan. Yarışma haberi ve bir şiirim vardı içinde. **Arslan Bayır** dost insan, *"dost kalalım"* dedi telefonda. İhtiyacımız var dostlara. Yoksa nedir sanatın anlamı düşbozumculara duyarsız kalınca ve dostluklara varmayınca?

Yirmi sayfada yirmi sekiz yazar/çizer/şair haziran Tay'ında. Çok severim, **Tahsin Saraç** var ilk sayfada. **Asım Öztürk**'ü Simurg'tan tanıyorum. **Enver Malkoç**'un çizimleri vurgun ayarında. Selam **İbrahim Yıldız**'a ve tüm dostlara.

Düzce Damla Gazetesi'nde bir ***'Sanata Çağrı'*** yazısı yazdım. Ses çıkmadı. Bağışıklık mı kazanıyor insan zamanla sanatsızlığa? Oysa güzel şeyler de oluyor arada. Düzce TV sanat programlarına başlayacak, **Ali Beşer**, gazetesi Damla'da haber yapacak Kaçak Yayın'ı. Ve ressam dostlarımız yetmediği için Kaçak Yayın getirtmişler İstanbul'dan martta. Cafe Kesmeşeker'den bir arkadaş Kaçak Yayın'ı her ay koyduklarını söyledi masaya. Bunlar güzel ama, renk değil, isyan istiyorum ben sanatta, İspanyol müziği tadında. (**Ayşe Sönmez** kitabevini kapatıyor, 'Ütopya' artık anılarda).

Etkinlik

Kısa adı METEF olan fuarda öğrenciler bir yıllık yeteneklerini sergilediler. Resimden ağaç işlerine ve proje çalışmalarına kadar çok şey vardı fuarda. Güzeldi, şendi. İnsanlar dolup taştı bir hafta boyunca. 23 Nisan İlköğretim Okulu'nda 7 yaşındaki çocuklar renk renk lekelerdi, düşleri vardı danslarında. Tavırlar çocuklaştığında daha güzel oluyor bir bakıma. Hangi dünya kalacak çocuklara, oyunlar bile robotlaştığında. (Görüntümü duvara yansıttığı için teşekkür ediyorum fotoğrafçı dostuma).

Paylaşımın erdemi ve güzelliğe varma yöntemi gizliydi **Sancaklar**'ın çağrısında, bir okulu yaşatmak adına. Sandıklardan çıkanlar ve yüreklerden kopanlar kondu tezgaha. Ve ben bir kez daha inandım ütopyamıza.

Patcwork (Kırk Yama) Sergisi – Özhan Abat ve Grubu

17 sanatçının eserleri vardı burada. Daha önceleri adı Yamalı Bohça olan etkinliğin uluslararası düzeye geldikten sonraki adı Kırk Yama. Müthiş bir renk armonisi. Japonlar büyük ilgi göstermişler çalışmalara. **Ataol Behramoğlu**'nun resmi vardı duvarda, şaşırmış renklerin uyumuna baktığında. *"Ben ninemden almışım/ kırk yamanın tarifini/sevgi işledim/ hoşgörü işledim..."* sözleri sanırım en yalın ama en vurucu biçimde anlatıyor buradaki güzelliği. **Özhan Abat** *"Türk kadınının becerisini hayata geçirmesi, bir yaşama dönüş projesi"* olarak açıkladı bunu. Geriye dönmek istedim bir an zaman makinasında. Geriye dönüp yeniden uyanmak duvar halısının altındaki yatağımda.

Atölye EG – Ertül Gülsoy ve Grubu

Bir natürmort resim vardı kokteyl çağrısının kapağında. *"Hayatın güzelleştirilmesine dönük bir çaba"* dedi **Ertül Gülsoy**.

Grup 36 kişi. 32 sanat/resim aşığının yapıtları vardı sergide. Her ne kadar **Ertül Gülsoy** "net bir mesaj yok" dese de, Şişeler'den Son Perde'ye, Üzümler'den Eve Dönüş'e, Fakir Sofrası'ndan Yalnız Gelincik'e kadar tüm yapıtlarda estetik bir vurgulama var hayatın yansımalarına. (Keman Kompozisyonu ve Akvaryum harika). Beni bir yılın sevincine ortak ettikleri için teşekkür ediyorum tüm sanatçı dostlara.

Gençlik Şöleni

Gençlik Şöleni vardı Düzce'nin küçük kasabasında. (Yolunuz düşerse buralara, Konuralp'te müzeye uğrayın mutlaka). Karadeniz türküleri ve şovlarla coştuk ve sonra bıraktık kendimizi sanat müziği rüzgârına antik tiyatroda. (Biraz üşüdük ama değdi buna).

Green Hause'de Grup 8IV

"İŞTE BİZ O GÜN TÜKENECEĞİZ..."

Grup 8IV üniversiteli gençlerden oluşan ve üniversite etkinliklerine yetişmeye çalışan bir Ankara grubu. (Adlarını saymak isterim: vokal gitar **Tuna Velibaşoğlu**, bas gitar **Okan Özen**, elektro gitar **Arif Erdem Ocak**, Batery Serter Karadeniz). Müzikleri sert. Grubun ilişkilerini yürüten Murat Karacan 'alternatif rock' olarak tanımladı bunu. Grubun bu sertliğine yakışan tavrını zaman içinde geliştireceğini söyledi. *"İyi çıkış yapacaklar"* dedi. Grup 8IV kaset hazırlığında. (**Murat Karacan** demo'yu gönderecek bana yakında). Sevdim hepsini, yaklaşımları dostça, fotoğraf çektirdik KÇK anısına. (Haziran kapağını çok beğendiler). Sıkı söylediler karanlıkta. Umarım iyi bir çıkış yaparlar sertlik, radikal düşler ve sanatta estetik boylamında.

zombahar@tnn.net-mordize@mynet.com

BAY trt sadaka istemiyoruz

Güneş gözlüklü zengin adam sokaktan geçerken cebindeki üç beş kuruş bozuktan kurtulmak için fakire sadaka verdi...

Haziran ayının ikinci haftasının çarşamba günü saat 10'da Türkiye Cumhuriyeti tarihinde belki de en önemli olaylarından biri gerçekleşti. Yaklaşık seksen yıl süren anlamsız bir cezalandırma, Türkiye Radyo Televizyonu tarafından yapılan on beş dakikalık bir yayınla sona ermiş, Anadolu toprakları üzerinde yaşayan yasak bir dilin özgürleştiği ilan edilmiştir. Sadece on beş dakika süren yayından, kendi adıma söyleyeyim, pek bir şey anlamadım. Doğrusunu söylemek gerekirse aynı topraklar üzerinde yaşayan Türkler ve Kürtler açısından Kürtçe yayın yapılması sembolik bir adım olsa da, bir tek insanın bir saat içinde hazırladığı on beş dakikalık bir yayın hiç kimseyi kandıramaz. Gazetelerin, Tv. yorumcularının olayın büyüklüğünü Kürtler'in kabul edilişini birkaç gün haber yapması ve memnuniyet dolu sözlerin sarf edilmesi de kimseyi kandıramaz. Üvey Evlat, Kül Kedisi Sinderella hikayelerine benzeyen bir olay gerçekleşti. Deyim yerindeyse güneş gözlüklü zengin adam sokaktan geçerken cebindeki üç beş kuruş bozuktan kurtulmak için fakire sadaka verdi.

Uzak değil yakın zamanda Anadolu toprakları üzerinde yaşayan insanlar, halklar ölümün, öldürmenin, işkencenin, şiddetin tadını çok acı bir şekilde yaşadı. Sebepsiz ya da sebepli. Hâlâ bedenleri toprakta soğumayan gencecik insanlar anlamsız bir döngünün kurbanları oldular. Çöplüklerde köpeklerin yediği insan bedenleri, cezaevlerinde açlıktan ölen insanlar, dağ başlarında aynı mahallede, aynı apartmanda oturan gençler, birbirlerinin kim olduğunu bilmeden vuruştular, kanlı, şiddetli. Ateşte yanmanın ne demek olduğunu kimse bilemez, bu halk diri diri yanan insanları gördü. Hiç unutamam, zaten unutmak da mümkün değil, adamın biri ayağını bir taşın üzerine koydu ve aynen şöyle dedi: 'işte tam burada yatıyor, bu taşın altına kafa üstü gömdük'. Gömülen bir insandı, inandığı şeyler uğruna ölmüştü, suçlu ya da suçsuz. Ona yapılan insani duyguların ne şekilde tahrip olduğunun bir kanıtıydı ne yazık ki. Bütün her şey bir dilin yasak oluşunun altında yatan acı gerçekler değil miydi? Binlerce insanın ölümü bir dilin, bir kültürün, bir halkın yok sayılışı değil miydi?

Güneş gözlüklü zengin adam bütün o yaşananlar için sadaka vermedi elbetteki, ekonomik çöküşü yaşayan bir ailenin kurtuluş çaresini bulmak mı desek, aldatılan aile fertlerine müstehcen hikayeler anlatmak mi desek, yoksa yepyeni bir aldatmaca mı desek, onlarca soru işareti kafalarda cevap aramaya devam edecek. Ancak kimsenin güneş gözlüklü zengin adamın verdiği sadakaya mı ihtiyacı yok elbette ki.

Olaya bir de başka yönden bakalım: İran gibi bir ülke ki, oradaki Kürt nüfusu Türkiye'ye oranla çok daha az, yıllardır radyo yayınının yanında günde iki saat televizyonda Kürtçe yayın yapması Türkiye'den daha demokrat olduğunun kanıtı olamaz elbette ki. Irak'taki Kürtler yıllardır kendi dillerinde eğitimin yanı sıra Kürtçe eğitim veren üniversiteleri ve dahası... Çeşitli Avrupa ülkelerinde bile yerel dillerin korunması için üniversitelerde Kürdoloji kürsüleri, Kürt kültürünün, dilinin yok olmaması için araştırmalar, belgeseller yapılmasına karşın Türkiye hükümeti seksen yıllık bir şiddet döngüsünün ardından kendi halkının bir parçasına ne yazık ki sadaka verdi.

Mafya, çete, entrika dizileri, eğlence adı altında yüksek sosyetenin özel yaşamı Tv kanallarında saatlerce yer almasına karşın, aynı ülkenin farklı bir kültürü on beş dakikaya sığdırıldı. 'Kürtçe yayın mı istiyorsunuz? Alın size on beş dakikalık bayat haber ve üstüne bir klip, bir şarkı, daha ne istiyorsunuz üvey evlatlar...' paragrafı her yayında alt yazı olarak verilirse belki de Kürtler biraz daha mutlu olur, en azından ne kazandıklarının farkında olurlar!

Rüstem adında çok zengin bir adam büyük bir saray inşa ederek yolcuların, fakirlerin, düşkünlerin, maddi ihtiyaçlarını karşılıyormuş. Günün birinde yolu Rüstem'in sarayına düşen biri yemeğini yiyip harçlığını aldıktan sonra yoluna devam eder ve yaşlı bir adamla karşılaşır. Adamın sırtında bir yığın çalı, elleri yara bere içinde olduğunu görünce dayanamaz sorar: Be adam, bu şehirde Rüstem adında bir hayırsever var neden gidip onun sarayında yiyip içip keyfine bakmıyorsun da bu yaşlı halinle üç kuruşluk çalı taşıyorsun sırtında? Yaşlı adam cevap verir: Ben Rüstem'in mihnetini almaktansa sırtımda bu çalıları taşırım daha iyi.

Kürtler de o yaşlı adam gibi dillerini, kültürlerini acı çekerek sırtlarında taşıyacaklar ve Türk kardeşleri de sadece onlara bakmakla yetinecek.

20. Yüzyılın büyük sanatçısı Pablo Picasso zaman tünelinde

1947'den 2004'e. Değişen Picasso mu?

PİCASSO SANATI

- BU RESİMLERE BAKARKEN BEDİİ BİR ZEVK VE HEYECAN DUYUYOR MUSUNUZ?

Picasso iki büyük cihan harbi arasındaki sosyal hercümerçle beraber ortaya çıkan sanat cereyanlarının en tipik mümessilidir. Aradan tam çeyrek asırlık bir zaman geçtiği halde onun eserlerini bugün de hayranlıkla seyredenler bulunduğu gibi, onların karşısında ürperenler de vardır. Biz sorduğumuz iki sualle bazı münevverlerimizin bu resimler hakkındaki düşüncelerini tesbit etmek istedik.

Halide Edip Adıvar
(Profesör ve Muharrir)

1- Katiyyen! Bunlar, bilhassa insan resimleri insandan başka her şeye benziyor.

2- İstikbâli görmemek, önündeki karanlıktan tereddüde düşmüş olmak, mânen yolunu kaybetme ve nihayet asâbı hasta olmak. Bir şey hakkında kat'i hüküm vermekten çekinirim. Fakat kat'i olarak söyliyebilirim ki bunlar kalmıyacaktır.

Necmeddin Sadak
(Muharrir)

- Maalesef hiçbir şey duymuyorum.

- Bunlar, içlerinde sanatkârlar, bilhassa sanat münekkitleri bulanan geniş bir zümrenin hayranlıkla seyrettiği eserler olduğuna göre sanat tarihinde henüz bizim erişemediğimiz bir realize olmaları gerektir. Belki de iki harbin ruhlara biriktirdiği korkunç psikolojik tesirlerin ve sosyal sarsıntıların ifadeleridirler.

Mustafa Şekip Tunç
(Psikoloji Profesörü)

- Resim esasen bir renk ve şekil şehveti olduğuna göre bu resimler renk itibariyle biraz ekzantrik olmakla beraber âhenklidir. Renk olarak bunlar bana bedii bir haz veriyor, fakat şekil olarak rahatsız ediyor.

- Bunlar zamanımızın eğlenmek ve zevklenmek hususundaki kanıksamalarını kamçılıyacak ekzantrik birer münebbihtir. Eksiklik ve çarpıklıkları ancak barlarda ve kabarelerde, sarhoş gözlerle bakılınca tamamlanıp mânalanabilir gibi görünüyor. Demek ki bu resimler, yukarıda bahsettiğimiz eğlence müesselerinde gerek camlar, gerek duvarlar için bulunmaz birer süstür. Barlar ve kabareler yaşadıkça onlar da yaşayacaktır ve yaşamalıdır da.

Refik Halit Karay
(Muharrir)

- Zerre kadar duymuyorum.

- Bunlara böyle bir mahiyet atfedemem. Zaten insanı her saçma karşısında ilmî ve fennî izahlarda bulunmak mecburiyetinde bırakmamalıdır. Bu resimler deliliktir ve maalesef tam delilik değildir. Çünkü tam delilerin pek daha müessir eserlerini gördüm. Bence Picasso şudur:

Deli deli tepeli
Kulakları küpeli

Bununla beraber çocukların yaptıkları bu tarza yakın resimleri de gördüm. Onlardan haz ve heyecan duydum. Hattâ zihnimde bunları bir müddet de taşıdım.

Vedat Nedim Tör
(Muharrir)

- Bedii heyecan mı? Ne münasebet! Bilâkis, bir nevi tiksinti duyuyorum. Böyle üç başlı, bir memesi torba gibi sarkmış, öteki yüksük kadar büzülmüş, bir gözü avurdunun üstüne dikine konmuş, öteki gözünün yanında bir kuş gagası gibi açılmış alelâcayip ve tabiat-dışı mahlûklardan başka bu canım dünyada sanatına mevzu bulamıyacak kadar kısır ruhlu, hasta kafalı insanlardan hoşlanamadığım için doğrusu kendimi bedbaht saymıyorum. Bırakın Amerikalı milyonerlerle moda esiri snoplar Picasso'yu göklere çıkaradursunlar. Bir zamanlar, Hitler ve Mussolini de göklere çıkartılmışlı. O güzelim Avrupayı bir harabe haline sokan yıkıcı zihniyet, güzel sanatlar sahalarında da böyle kahramanlar yarattı ve kurbanlar verdi. Halbuki insanlık, artık bu hercümerç dünyasından kurtulmak, sükûna, huzura kavuşmak için sanatkârdan çok şey bekliyor. Picasso nevinden sanatkârlar, zamanın alelâcayipliğini sadist bir zevkle sömürüyorlar. Bunlar, bence sanatın karaborsacılarıdır. Büyük sanatkârlar, insanın ruhuna daima rahmet getirdiler, bunlarsa kasvet... Böyle insanı inkâr eden, insanı alaya alan ve her türlü sevgiden mahrum, kaskatı, soğuk, iğri büğrü bir sanat yerine, insanı anlayan, seven, sayan bir sanata teşneyiz.

- BU RESİMLER NASIL BİR SOSYAL VEYA PSİKOLOJİK ŞARTLARIN MAHSULÜ OLABİLİR?

Vâlâ Nurettin
(Muharrir)

- Bu ekolü demode ve sakil buluyorum ama, şahsen Picasso bende bir zevk ve heyecan uyandırıyor.

-Baudelaire vaktiyle büyük sanatkârların mümbit sanat eyaletlerini kendi aralarında taksim ettiklerini, kendisine verimsiz bir vilâyetin kaldığını söylemiş. Picasso daha sonra olduğu için bu kıtlığı kuvvetle hissetmişe benziyor. Picasso'nun sanat tarihi bakımından kalıcı değer taşıdığına kaniim.

İ.Galip Arcan
(Aktör)

- Evet, ters tarafından!

- Para. Darülbeydayii kuran Andre Antoine, bundan otuz sene evvel İsveç'ten gelen tiyatro müceddidi Pitoeff'in monte ettiği (Mangeur des reves) adlı eseri tenkit ederken: "Ah, demiş, pençemde 25 sene evvelki genç kudret olsaydı bunların hepsini alaşağı ederdim."

Zaruretin doğurduğu şeylere "yenilik" diyorlar. Ben de resimden anlamadığım için para ve şöhret ihtirasının döndürdüğü dolaplara "yenilik" diyorum. Ezelî çark!

Bedri Rahmi Eyüboğlu
(Ressam)

- Evet.

- Sualin birinci kısmını müphem buluyorum. Bunlardaki kalıcı değerlere gelince, tezyini eserleri yaşatan ne ise bunları da o yaşatacaktır. Bugün bir çini, güzel bir kilim çerçeve içine konup bir resim gibi teşhir edilebiliyor. Bunlarda da öyle bir değer vardır.

Edip Hakkı
(Ressam)

- Bunlardan bedii bir haz duyulamaz.

- Bu muazzam bir abstraksiyondur. Cemiyet, şuur ve bütün bunların dışında şahsın, kendi mükemmelliyetini veya şahsiyetini izah sadedinde ortaya attığı bir abstraksiyon. Bu eserler asla gelecek nesillere kalamıyacaktır. Beşer mükemmeldir. Âdem babamızla, onun temiz zekâsiyle istihza ettiğimiz, 36 katlı hendese ve hesap harikalarına hayran kaldığımız bir zamanda bunlar abstraksiyondan başka bir şey olamaz.

Selma Emiroğlu
(Karikatürist)

- Bu resimler karşısında hiç de heyecan duymuyorum. Sadece onları acemi karikatürist eserlerine benzettiğim için güleceğim geliyor. Bir de, resim san'atının böyle acı durumlara düşmesine yanıyorum. Bütün hissettiğim bunlardan ibaret.

- Bana öyle geliyor ki bu garip sanat tarzını ortaya çıkaran sebepler durmadan makinalaşan hayat ve siyasî geçimsizliklerin verdiği ilhamlardır. San'atkârın bir yenilik arzusu ve orijinalite iddiasiyle değişiklikler aramasını hoş görmek lâzım. Belki de böylece ileride yeni ve büyük bir san'at doğacak. Ama, bana kalırsa şimdilik ortada hiçbir şey yok!

Fakat günün birinde san'atkârların bu acaip hastalıklarından kurtulup sahici san'ata döneceklerine eminim.

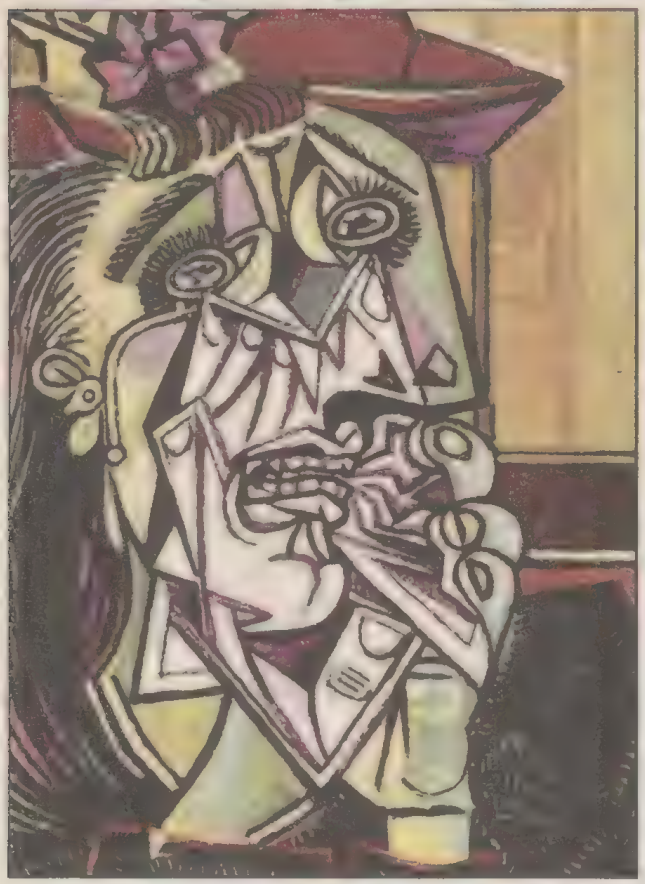

PİCASSO

- BU RESİMLERE BAKARKEN ESTETİK BİR ZEVK VE HEYECAN DUYUYOR MUSUNUZ?

Bahadır Boysal (Karikatürist)

1- Onun resimlerine her baktığımda yaşama sevinciyle gürül gürül gürüldüyorum. İnanılmaz bir enerji... resim sanatından anlamayanların bunu kavraması mümkün diil... Bu adam bir yaratanrıdır... hayatı boyunca hiç durmaksızın resim üretir... yaratır... boyar, sevmez.. bozar ve tekrar yapar... onu da sevmez... tekrar... bozar... tekrar... tekrar... bu sancıların sancısıdır... Onun gerçek bir köylü olduğuna inanıyorum aynı zamanda... ancak bir köylü entel mıymıylıklara girmeden tarlasını hasretle böylesine eker, biçer, hasat eder...

2- O resim yapar... resmi yaratır... benim nazarımda, sosyal ve psikolojik şartlar onun pek de umurunda olmadı... onun tek derdi konu bulmak oldu... Her şeyi eline aldı ve yeniden yarattı... İlk defa bir ressam, resim inşa ederken en özgün yaratma formülünü buldu... resmini boyamayı bitirdiğinde zaten sosyal ve ruhsal şartlar onun orgazm sigarasıydı...

Nihat Genç (Yazar)

İki sorunuza birden cevap vermeye çalışayım. Picasso'ya dair bir eleştiri yazım var, bakılabilir. Kısaca Picasso'nun göbeğinde bulunduğu sanat felsefesi yoluna yanlış çıkmış ve bugün tıkanmıştır. Bu sanat felsefesi baştan sona tam anlamıyla neyi ifade ediyor sorusunu kendime çok sordum. Sanayi toplumunun gelişimin evresinde bollaşan üretim malları, taşınan madenler, sömürü, buharlı tren, fotoğraf makinesi, telefon gibi icatlar, şehirlerin kalabalıklaşması ve tüm bu gelişmelere paralel bir sanat tarihi yazımı. Bu sanat tarihi, resmin batıdaki serüvenini Yunan'dan beri heykeller, freskolarla ilerleyen bir tarih çizgisine oturttu. Felsefenin saçmalığı şurdaydı ki sürekli bir "ilerleme" ve sürekli bir "yenilik" üzerine oturtulmuştu. Oysa güzel her çağda güzeldir, her şekilde güzeldir.. Bu yenilik ve ilerleyiş fikri bugün sanat felsefesini saçmalıklardan saçmalıklara savurmuştur. Diyelim Rönesans dendi, peşinden Barok, peşinden Rokoko, işte böylece tarihsel dönemler inşa edildi. Ve fotoğraf makinesinin bulunuşu ve bireysel resmin gelişimiyle yeni bir dönem inşasına çalışıldı. Bu dönem nedense malların, kalabalıkların en çok olduğu şehirlerde inşa olundu. Yani sanat tarihinin kuralları yine batıda gelişen sosyal hayatın açılımıyla izaha çalışıldı. Picasso'ya geldiğimizde o burjuvanın ve paranın bir maymunudur. Zaten yaşlılığında bütün resim anlayışını terk etmiş, tuvaline maymunları, şebekleri taşımıştır. Picasso perspektifi bozmuş, yani üç dört yandan bakışı tek biçim üzerinde çeşitlendirerek güya tam bir felsefi devrim yapmış. Bu, resmin hayattan çıkıp galerilerin ve eleştirmenlerin çok güçlü olduğu döneme denk gelir, bu oyunları zaten süperstar eleştirmenler oynayabilir. Zaten resmi oturttukları ahlakın arkasında can sıkıntısı vardı ve çeşitlilik, yenilik, orjinallik anlayışı vardı, sanatın bu arayışlarla hiçbir ilişkisi yoktur. Ancak, sanayi toplumunun bu evresinde sanatın bir yere oturtulması şarttı. Bu kadar mal, bu kadar paralı adam, şehir, kültür istiyordu herkes, kültür.. Kültüre bir de tarihi bir gelişim, bir felsefe oturtmak lazımdı, üniversiteler ne güne duruyor, oturdular, bangır bangır deha, büyük sanat diye bağırdılar. Şöyle daha iyi anlatabilirim; bugün Kuğu Gölü bizim için ne ifade ediyor? Afrika yerlilerinin dansları toprakla, insanla, uygarlıkla daha sıkı, daha ruhsal bir derinlikte değil mi? Benim tercihim neden Picasso olsun, bir totem ya da bir hattatın ürünü ya da bir Çinli'nin resmi neden eskide, geride kalsın? Yenilikleri değil yeni'yi inşa şarttı.. Yeni, yani daha önce bilinmeyen. Buna utanmadan sanat dediler, bu aşırı yeniyi bulmak için bu kadar bozukluğa, bu kadar kurguya, bu kadar insandan ve hayattan uzaklaşmaya mecbur muydu batılı manyaklar? Mesela bir dönem kurulu düzenin kültürünü yıkacağız diye yola çıkan dadaistler nerede? Onları küçümsemeyin, onları da bu sanat tarihi içinde önemli bir yere oturttular.. Neredeler, şurda: Bir dönemin şımarık marjinalleri olarak ya da batılı şehirlerin ilk büyüme devresindeki şehir oyuncakları olarak geride kaldı. Picasso'nun tam göbeğine oturtulan sanat felsefesinin de geride kalmasına az kaldı. Neden mi? Bu beyefendinin binlerce tablosunun içinde savaşa dair tek resmi yoktur, ki, eleştiriler ve suçlamalar, üstelik hemşerilerinin küfürleri sonrası, Guernica tablosunu yapmıştır ve bu tablo binlerce eseri içinde savaşı anlatan tek tablodur. Facia odur ki, bu beyefendi iki büyük dünya savaşı görmüş, yani elli milyona yakın insanın ölümünü gördüğü halde tek bir sahneyi tablosuna taşımamıştır. İşte bu tuhaf felsefi arayışlar, ressamları, iki büyük dünya savaşını, bu savaşların gerçekliklerini göremeyecek kadar paralı, lüks, şımarık, köşklü uzaklıklara fırlatmıştır.

Şimdi sorunuzu cevaplayayım; Bedri Rahmi beni daha çok heyecanlandırıyor.

SANATI

- BU RESİMLER HANGİ SOSYO-PSİKOLOJİK KOŞULLARIN ÜRÜNÜ OLABİLİR?

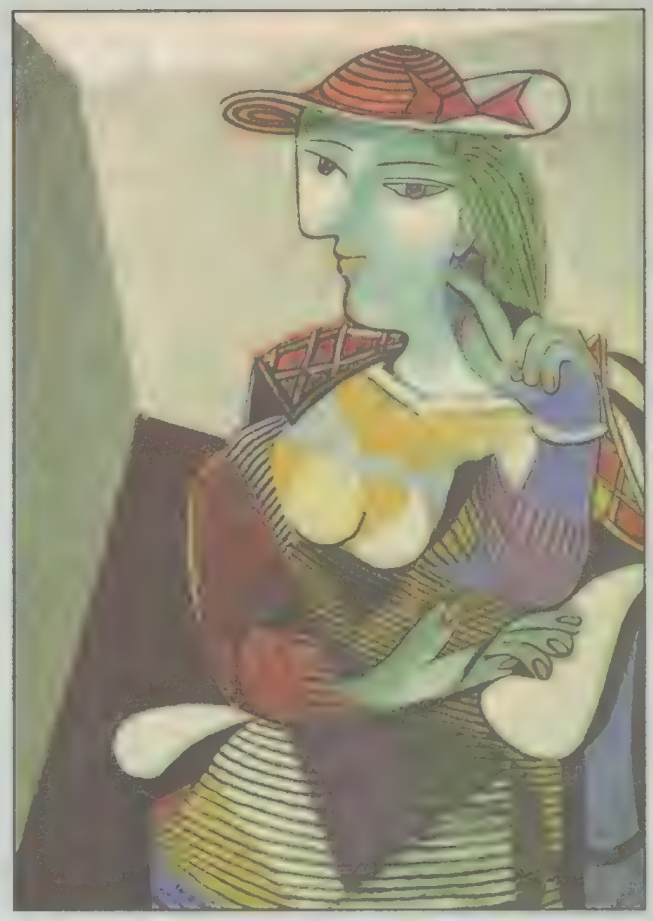

İbrahim Çiftçioğlu (Ressam)

Ben Picasso'yu kendime çok yakın buluyor ve onun önermelerle dolu bir sanatçı olduğunu düşünüyorum. Picasso son derece estetik bir sanatçıdır. Fakat geçmişte sanata şeklen bakan, onu böyle kavrayan isimler, sanat kültürü almamış olmanın bir sonucu olarak onu anlamadılar. Fakat sanat biraz da sanat kültürü almış, bunu kendine bir yaşam biçimi olarak seçmiş, sanatı hayatın önemli bir bölümü olarak kavrayan insanların işidir.

Modernizm bize Aydınlanma denilen kavramı miras bıraktı. Picasso bu modernizmin önemli bir gerçekleştiricisi ve "hisse dağıtıcısı"dır. Bugün dünyada resim üreten, sanat üreten herkes modernizmin mirasçısı ve sürdürücüsüdür. Özellikle Kandinsky, Matisse gibi sanatçıların ve elbette Picasso'nun mirasını kullanıyoruz bir bakıma. Bu bir yanıyla Türkiyeli sanatçının kendi dilini oluşturamaması anlamına da gelir.

20. yy. bir anlamda Picasso ile Marcel Duchamps'ın sanat kavrayışları arasında bir mücadeleye sahne oluyor. Duchamps bence kültür emperyalizminin ajanı sayılabilir. Oysa Picasso, bütün anlaşılmamışlığına rağmen modern resmin temelini oluşturur. Soru şuydu; Picasso resminden zevk alıyor musunuz? Evet, alıyorum. Bir önerme olarak Picasso ve estetiği devam ediyor.

20. yy. başında görünüm şudur; emperyalist bir kavga sürüyordur, sanat çok hızlı bir biçimde yeni üslûplar, formlar peşindedir. Buna Picasso'nun egosu güçlü ve aklın yanında sezgilerine güvenen bir adam olmasını da eklerseniz, karşımıza çıkan manzara, yüzyıla hakim olan bir kavrayıştır. Ben Anadolu kültürünün mirasçısı bir sanatçı olarak Picasso'ya böyle bakıyorum.

Zeki Coşkun (Yazar)

1- Picasso, 20.yy. resmini de, resim algısını da değiştiren isim. Resimle hiçbir ilginiz olmasa bile bir yerlerde, bir şekilde onunla karşılaşıyorsunuz. Dolayısıyla sizi kendisine (ve tabii ürünlerine) mahkûm ediyor. Anlamasanız da beğenip beğenmeme gibi bir "tasarruf" şansınız yok. "Büyüklük" denen şey bu olsa gerek.

2- Bildiğiniz dünyanın, nesnelerin, insanların, hayatın alt-üst olmasını görüyorum ben Picasso'nun resimlerinde. O bunu, 20. yy. ilk yarısında gördü, sergiledi. Bilim adamları ancak 20. yy. sonunda söyleyebildi Picasso'nun tuvalde saptadığı durumu: Örneğin Walleerstein, Bildiğimiz Dünyanın Sonu diyor. Ya da Fukuyama'ya bakarsanız Tarihin Sonu...

Sanatın öncülüğü, önceliği burada. Bir de malum: Bunları Ben de Yaparım, diyen Kenan Paşa var, Yeni Zamanlar Ressamı!

Son olarak Picasso resimlerinin Kuveyt-Bağdat-Türkiye yolculuğunu da hatırlarsanız "Sosyal ve Psikolojik şartlar" tamamlanmış olur.

Mehmet Çağlarer (Fotoğraf Sanatçısı)

1- Picasso'nun resimleri bana "grafik", "renk", "doku", "konu", "perspektif" hatta "estetik" gibi noktalardan çok farklı bir yerden heyecan veriyor. O'da fütursuzluğu. "ben böyle görüyorum, böyle hissedip resmediyorum "deyişi beni heyecanlandırıyor. Bu kadar cesurca bir tavrın bu kadar özgün ve güzel resmedilmesi hele hele "La Guernica" karşısında heyecanlanmamak benim için mümkün değil.

2- 19. yüzyılın sonuna kadar - o dönemlerde fotoğraf olmamasına karşın- yüzyıllarca resimler fotografik bakışla yapıldı. Harika resimler, portreler ortaya çıktı. Arkasından icatlar başladı. Eskiden yüzyılda, iki yüzyılda bir hayatın bir parçası değişirken 20. yüzyılın başından itibaren adeta her gün yeni bir şey icat edildi. Hayat eskisi gibi olmamaya başladı. Bu tabii ki sanata da yansıdı. Eskisi gibi resim, heykel yapmak istemedi sanatçılar. Artık trenle gitmek varken at arabasıyla gitmek istememek gibi sanatı da eskisi yapmak onlara " sıkıcı" gelmeye başladı. Eskiyi daha iyi, daha güzel yapmak yerine "başka bir şey," " kendince, özgün" bir şeyler yapmak peşine düştüler. O çağ dönüşümünde tarihin geri kalan binlerce yılında görülmemiş akımlar çıkmaya başladı. Dadaizm, empresyonizm vb. Picasso da tam bu dönüşüm döneminde eserlerini vermeye başladı. Ama Picasso'nun çıkışında bu çevresel, " sosyolojik" gelişmelerin yalnızca " etken " olduğunu düşünüyorum.

Deha'ya inanan bir insanım ve Picasso bir dahiydi. Onların sağı solu belli olmaz. O'nun dünyanın aslında göründüğü gibi olmadığını ya da olmaması gerektiğini, kendi gördüğü, hissettiği gibi olması, öyle resmedilmesi gerektiğini düşünen ,"sürüden " farklı görüp düşünen bir beyne sahip olduğunu düşünüyorum. Resimlerini belki de " böyle yaparsam dikkati çeker, meşhur, zengin olurum, daha çok kadınla beraber olurum " diyerek " farklı" yapmıştır. Bilemeyiz. Ama bunu bile O'nun dehasına bağlıyorum.

ün bataklığındaki insan

Son yıllarda, hangi alanda olursa olsun ün yapmak, ülkemizde de insanların başlıca uğraşlarından biri oldu. Yazar olsun, şarkıcı ya da oyuncu olsun, şu ya bu özelliğiyle toplum önüne çıkan herkes ünlü olmaya çalışıyor, kendine ün sağlamanın yollarını arıyor. Ortaya koydukları ürünün, kendi alanlarında yapıp ettiklerinin niteliğini ve değerini önemsemek, yükseltmek gibi kaygılar, ün yapmaktan, ünlü olmaktan çok sonra geliyor. Tecimsel ürünler gibi insanlar için de *"marka olma"* çılgınlığı, ortalığı sarmış götürüyor.

Ünlü olmak, genellikle, birtakım ayrıcalıklar kazanmanın, sıradan kişilerden farklı *kazanımlar* elde etmenin bir yolu diye görülüyor olmalı. Doğrusu ya, bu sonuca da büyük ölçüde ulaşılıyor. Amaç bu olunca, ünlü olmaya çalışmanın anlaşılmayacak yanı da kalmıyor diyebiliriz. Ünle birlikte örneğin para ya da saygınlık kazanılabiliyor. Ne var ki, ünle birlikte elde edilecek *kazanımların* neler olduğu konusunun öyle bir çırpıda geçilecek kadar yalın ve yüzeysel olmadığını da hemen söyleyebiliriz.

Ünlü olmak, bir bakıma toplum içinde ayrıcalıklı bir yer edinmektir, doğru. Ama böyle ayrıcaklı bir yere sahip olmak için ille de ünlü olmak gerekmiyor. Örneğin ünlü olmayan zengin kişiler ya da etkin olma güçlerini çeşitli yollardan başkalarına oranla çok üst düzeye yükseltmiş kişiler de toplum içinde kendilerine ayrıcalıklı bir yer edinebiliyorlar. Ünlü olmak isteyenlerin, salt ayrıcalık peşinde olduklarını söylemek de istemiyoruz zaten. İnsanları ünlü olmaya yönelten itilerin ve istekelerin daha karmaşık olduğunu görmezden gelemeyiz.

Bir başka yönden baktığımızda, ünlü olmak ya da ün kazanmak istemenin bir nedeni de, kitlelerde yaygın bir *benimsenme* kazanmaktır denebilir. Yeni bir değer üreten kişi için, yapıp ettiklerinin başkaları tarafından da benimsendiğini görmek, varoluşunun onaylanması anlamına gelen, onu yaşama bağlayan önemli bir destektir. Yapıp ettiklerinin, ortaya koydukları ürünün geniş kitlelerce benimsenmesi, her insan için bir güvence oluşturur, toplumla bütünleşmekte önemli bir köprüdür.

Ancak kitleler tarafından benimsenerek, onların beğenisini kazanarak ünlü olmak için, her zaman yeni bir değer önermek de gerekmez. Bunun için çoğu zaman, kitlelerin *kendi kendilerini* onaylamasını sağlamak yeterlidir. Çünkü kitleleri oluşturan sıradan kişilerin de kendi kendilerini onaylamaya gereksinimleri vardır. Bu yolla onların övgüsünü alarak ün kazanmak, yeni bir değeri dayatmaktan hiç kuşkusuz çok daha kolaydır. Bu da, kitlelerce zaten onaylanmış bir davranışın, bir biçimin, ünlü olmak isteyen kişi tarafından bir kez daha, belki de daha gösterişli bir biçimde yinelenmesiyle gerçekleşir. Böylece kitleler kendilerini daha parlak bir biçimde onaylamış olurlar, tutumlarını pekiştirir, tutumları üzerine bir düğüm daha atmış olurlar.

Ne var ki bu yolla ün kazanmak, tutucu bir davranıştan başka bir şey değildir. Tutucular yeni bir değer getirmezler, kitlelerde var olduğunu bildikleri değerleri ısıtıp ısıtıp öne sürerler. Kitleler, kendi kendilerinin onaylanmasından hoşlanır. Yeni bir değer onları sarsar, çünkü yeni bir değeri onaylamak için ölçütleri hazır değildir. Yeni bir değeri benimseyinceye kadar, yeni değer egemen oluncaya kadar, eldeki eski değerlerini de yitirmek istemezler. Bu nedenle, kısa zamanda ün kazanmak amacıyla yola çıkanların, kitlelere egemen olan değerleri sarsmaları, örselemeleri beklenmemelidir.

Benimsenmiş değerleri, kitlelerin açık ya da gizli yerleşik değerlerini okşayarak kısa sürede üne ulaşmak olasıdır. Ama kısa sürede kazanılmış böyle bir ünün gerçek bir ün olamayacağı da açıktır. Bu, eskilerin *şöhret-i kâzibe* dedikleri, uzun sürmeyen yalancı ündür. Çabuk onay almış bir değer, onayı zaten var olan bir değerdir, yeni bir değer değildir. Temelinde, çıkılmış bir basamak bulunmayan ün de, kolayca elden ele geçer ve kumdan kaleler gibi hemen yıkılıp gider.

Yeni bir değerin getirilmesiyle elde edilecek ün ise ancak zaman içinde oluşur. Kitlelerin yeni bir gerçeğe, yeni bir biçime onay vermesi, onu benimsemesi zaman alır. Öte yandan, getirilen yeni değer, kitlelere yeni bir yetkinlik, yeni bir aşama katmışsa, bununla elde edilen ün kalıcı olur. Daha sonra, daha yetkin bir ürünle aşılsa bile değerini korur. Hiçbir değer aşılmaz değildir. Ama aşılma sürecinde yine de birtakım *kilometre taşları* vardır. Bunlar, gelişme doğrultusu içinde yolumuzu bütün bütüne yitirmememizi sağlar. Bu, bireyler için olduğu kadar kitleler için de geçerlidir. Bunları yok saymak, olsa olsa görünürde yeni bir değeri benimsemiş olma aldatmacasına ve kolaycılığına kapılmak olur ki özellikle sanat alanında bu tutumla sık sık karşılaşılmaktadır. Kendini bu kadar kolay aldatma yolunu tutan bireyler de, kitleler de, çeşitli aldatmacalara açıktır. Kilometre taşı dediğimiz bu değerlere sahip çıkılmadıkça da, aldatmacalar içinde dalgalanıp gidilir.

Kilometre taşları, özellikle günümüzde evrenseldir. Oluşumları yerel olsa bile, evrensele ulaşmışlardır, ulaşmış olmaları gerekir. Salt yerel olan değer, evrensellik kazanmadıkça gelişme sürecinde yeterli bir basamak oluşturamaz. Evrensel değer, tüm insanlara katkı sağlamış olan değerdir.

Kişilerde, ünlü olana düşünsel ve duygusal yakınlık, hayranlık duyma, ona öykünme gibi eğilimler dışında, onun gibi olarak benimsenme, ona yakın olup onun ayrıcalıklarından yararlanma istekleri gibi bazı gizli çıkar beklentileri de oluşur. Ünün, kitleler içinde çoğu zaman

salgın biçiminde oluşmasının nedeni de daha çok böylesi gizli beklentilerdir. Bu tür eğilim ve beklentiler hiç kuşku yok ki ünlü olanın dışında gelişen olgulardır. Kimi ünlüler bunları amaçlamış olsalar bile, ün peşinde koşanların büyük bir çoğunluğu için bu tür olgular onları doyurmaya yetmez. Çünkü onların, ünlü olma tutkularının altında aynı zamanda unutulmama, kuşaklar boyu belleklere kazınmış olarak anımsanma, ölümsüz olma umutları yatar. Bu istek, insanlığın o eski mitinden, hâlâ vazgeçemediği *öldükten sonra da bir yaşam olduğu* mitinden kaynaklanır: Var olduğu sürede kitlelerin belleğine bir kez yerleşildiğinde, Olympos'taki ölümsüz tanrılar arasına katılınacağına olan inançtır bu.

Ünlü kişi olma peşinde koşarken, ünlü kişi olma isteğinin nedenlerini, elde edilecek ya da kavuşulacak ünün *kıymet-i hakikiye*'sinin ne olduğunu da bilmek gerekir. Ne yolla olursa olsun kazanılmış olan bir ünün, sonuçta kitleler tarafından verilmiş ödünç bir giysi olduğu unutulmamalıdır. Ve bu giysi, o kişiye her zaman saygınlık kazandırmayabilir. Ünlü olmakla saygın olmak farklı şeylerdir. Kişiler hem ünlü hem saygın olabilirler. Ama ünlü olduğu halde saygın olmayan örnekler de pek çoktur. Adını geniş kitlelere duyurmuş, kendini bu kitlelere tanıtmış birçok kişi aynı ölçüde saygınlık kazanmış değildir. Kendilerini tarihe yazdırmış bile olsalar, bu kişilerin kitleler içinde saygın bir yeri olduğu söylenemez.

Burada, ister sahici olsun ister yalancı, üne giden yolların da, yöntemlerin de ünler gibi çeşitli olduğunu görürüz. Kitleler içinde ünlü olmayı sağlayan onaylanma ve benimsenmeyi gerçekleştirmenin çeşitli yolları vardır.

Ünlü olmak, hiç kuşkusuz kitlelerin belleğine yerleşmek demektir. Ünlü olmanın başlıca ve olmazsa olmaz koşulu, çok sayıda kişinin belleğinde yer almaktır. Ne kadar çok kişinin belleğinde yer alırsa, ün o ölçüde yaygınlaşır, kökleşir. Açıkça görüldüğü gibi, ünle bellek arasında kaçınılmaz bir ilişki vardır.

Doğal bir süreçte insan belleği kendine gerekli olanı tutar, gerekli olmayanı eleyip atar. Ancak bellek, çok yinelenen bilgi, ses, görüntü ve sözleri, istenmeyen konuklar da olsa içine alıp korur. Bunlar yararsız da olsa, hatta zararlı da olsa bellek tarafından ağırlanır. Bir kişi ya da nesneyle çeşitli ortamlarda sık sık karşılaşmak, o kişi ya da nesneden sık sık söz edildiğini duymak, isteyerek de olsa, onu belleğe yerleştirmenin bir yoludur. Belleğe yerleşen bir kişi ya da nesne ise artık ün kazanmış demektir. Ünlü olmanın kazanımlarından istediği gibi yararlanma olanağı vardır. Bu yöntemle, istenilen kişi ya da nesneye, değeri ne olursa olsun, belli bir süre sonunda ün kazandırılabilir. Günümüzdeki iletişim olanakları da bunu sağlayabilecek düzeydedir.

Sözgelişi gazetelerde her gün yer alan köşe yazarları, çeşitli yayın organlarında sık sık karşılaştığımız yazarlar, şairler, televizyonda sürekli görünen oyuncu ve şarkıcılar, kendilerini ünlü kişiler olarak görmekte haklı sayılırlar. Reklamı çok yapılan ürünler de böyledir. Bunlar değerli ya da değersiz, iyi ya da kötü olmaktan önce ünlüdürler.

Bu tür örneklerle her yerde karşılaşabilirsiniz. Çünkü günümüz dünyası artık bir ünlüler ve ünler dünyası olmuştur. İnsanlar, ünler, ünlü kişiler ve ünlü nesneler ortamında yaşar oldular. Günümüzün iletişim teknolojisi, sağladığı olanaklarla, insanları ünün ve ünlülerin peşine takmış götürüyor. Medya dediğimiz yazılı ve görsel iletişim ortamının, yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olması sonucu, ün artık insanların seçimlerindeki tek ölçüt olmaya doğru gidiyor. Artık birey *kendi için* olmaktan çıkıp, *ünlüler için* oldu. İnsanlar, ünlü birinin peşinden gitmek, ünlü bir nesneye sahip olmak, bir ünlüye yakın olmak gibi amaçlar peşinde koşuyorlar. Ün, bireyin özgünlüğünü silikleştirip yok ederek, bireyin özgürlüğünü tehdit eden güçlü bir etken oldu. Medya, insanlara daha geniş özgürlükler sunma gibi bir aldatmacayla, insanları ün çevresinde birörnek kişiliklere yönelten bir araca dönüştü.

Medya gibi etkin bir aracı elinde tutan siyasa ya da kapital çevreler, bu olanaktan alabildiğine yararlanmaktan geri kalmıyorlar. Medyanın insanlar üstündeki bu büyük gücü, medyayı elinde tutanlar tarafından kendi egemenlikleri doğrultusunda kullanılıyor. Özellikle uluslararası kapital, medya yardımıyla, siyasal yapılar üzerindeki etkinliğini artırırken, tüm ekonomiyi de denetim altına almaya hazırlanıyor. Böylece artık ekonomi, *insanlar için* olmaktan çıkıp, insanlar *ekonomi için* oluyorlar. İnsanlar özgür bireyler olmaktan çıkıyorlar. Kapitalin çıkarlarına hizmet eden ünlü kişilerin ve nesnelerin peşinden sürükleniyorlar. Kapitalist sistem, özgürlükçü bir görüntü ardına sığınarak insanları kapitalin eklerine tutsak ediyor, özgürlüklerini ellerinden alıyor.

Tüm bu gelişmeleri yok sayıp, *serbest pazar* ekonomisini göklere çıkaranların hangi güçlerin sözcüsü olduğunu anlamak zor değildir. Bunlar, serbest pazar ekonomisinin, çağdaşlığın ve gelişmenin gereği olduğunu ileri sürerken, bu oluşumun günümüzün iletişim teknolojisiyle birleştiğinde, insanları nasıl bir batağa sürüklediğini, insanlık için nasıl bir zehirlenmeye yol açtığını, görmüyor olmalılar.

Batı dünyasının sahip çıktığı kapitalist ekonominin ilişkiler yumağı, batıdan doğuya doğru yayılma gelişimi gösteriyor. Demokrasi, nasıl çoğunluğun gücü doğrultusunda işliyorsa, serbest pazar ekonomisi de güçlülerin doğrultusunda işlemektedir. Kimi demokrasilerde, azınlığın hakları da güvence altına alındığı halde, serbest pazar ekonomisinde güçlülerin egemenliğine karşı, zayıfların var olma güvenceleri hemen hiç yoktur. Böyle bir güvencenin olmadığı yerde, azınlığın haklarının da ne ölçüde güvende olduğunu sormak gerekir.

Güçlüler ortaklığı, medyayı kullanıp tüm dünyaya egemen olduğunda, *özgür insan* miti yerine artık yeni bir mit, kendi için değil *serbest pazar ekonomisi için insan* miti yerleşecektir.

Bu gidişin sonunu görmek için bilici olmak gerekmez: İnsanlar, gelecekte daha da az özgür olacaklar, kişiliklerini, doğal özgünlüklerini yitirecekler. Ama yaratılmış *ünlülerin* peşinde, *kendileri gibi olanların* sürüsüne katılıp, mutlu ve özgür bir yaşam sürdüklerini sanacaklar. Bunu, gelecekte insanları bekleyen en önemli tehlike saymayacaksak, hiçbir şeyin de anlamı yok demektir.

5.BAHAR ŞENLİĞİ

Yeniköy, Manisa'ya bağlı bir köy. Köyün özelliği insanların aydın, pırıl pırıl olması. Daha önceleri aşure şenliği adı altında sürdürülen gelenek, bahar şenliğine dönüşmüş. Beş yıldan beri ***'Bahar Şenliği'*** adı altında köy halkının da katkısıyla gerçek bir şenlik yaşanıyor.

'Bahar Şenliği' fikrinin yaratıcısı Yeniköy İlköğretim Okulu'nun Müdürü **Ziya Çiçek**. O, öncülük etmiş. Kermesler düzenliyor okul yararına. Halaylar çekiliyor, semah dönülüyor. O gün coşuyor Yeniköy insanları.

Kültür her zaman baştacı. Şenliklere yazar ve şairler davet ediliyor. Mayıs ayında yapılan şenliğe **Zeki Büyüktanır, Bilsen Başaran, Bilsen Pekçolak, Savaş Ünlü, Fulya Çelik** davetliydi. Şiirler okundu, edebiyat söyleşileri gerçekleşti. Okul Müdürü **Ziya Çiçek** *"Halkımızın tümü katılıyor. Sevinçler paylaşıldıkça çoğalıyor. Her geçen yıl daha güzelini yapmaya özen gösteriyoruz"* diyor. Köyde de şenlik yapılıyormuş diyorsunuz Yeniköy Şenliği'ni görünce...

ÖRNEK BİR BAŞKAN

İnsan gibi insan. Yüreği sevgi dolu, yumuşacık. Yirmi yıla yakın süredir tanımak mutlu ediyor beni. Sevgili **Alaattin Yüksel** bir sevgi çınarı. Siyasetçi. Ama önce insan diyor, CHP İzmir İl Başkanı. Güzellikleriyle, çıkışlarıyla, toplumun yanında yer almasıyla belleklere kazındı. Betona kazınan yazılar gibi. İşini severek yapıyor. İşin havasında değil. Bir güzellik demeti. Hangi toplumsal olay olsa oracıkta bitiyor. Eğitim, kültür, sa-

nat olaylarında hep yanınızda. Bir İl Başkanı düşünün ki partinin kültür sanat çalışmaları için elinden gelenleri yapsın. Elindeki, cebindeki, gönlündekini versin. Haksızlıklar karşısında aşılmaz bir dağ olsun, dikilsin. Bu yüzdendir çok sevilmesi **Alaattin Başkan**'ın. Örnek bir model **Alaattin Yüksel** anlayabilene.

3. ALSANCAK ŞENLİĞİ

"1997 yılları olsa gerek, bir grup iş adamı ve aydın İstanbul'da, Nişantaşı'nda şenlik yapıyordu. Basında okuyunca etkilendim. O yıllarda Güzelyalı'da semt şen-

liğini denedik ama kotaramadık. 2001 yılında Alsancak'ta bu işi başardık." diyor Konak Belediyesi Kültür Ve Sanat Müdürü **Salim Çetin**.

Geçmişte Punta, Frenk Mahallesi olarak anılan, İzmir'in önemli yerleşim birimlerinden bir yer. Türklerin, Musevilerin, Levantenlerin, Rumların dostça, kardeşçe yaşadıkları bir yerdir Alsancak.

Konak Belediyesi bu semte şenlik düzenliyor. Şenlik tuttu, benimsendi. Konak Belediye Başkanı **Muzaffer Tunçağ**, güzel, dost canlısı, halktan birisi. Kasım kasım kasılan cinsten biri değil. Yüreği ve gönlü zengin birisidir. Sanat, kültür düşkünü. ***"Alsancak Şenliği*** *Kültür Müdürümüz* ***Salim Çetin*** *ve arkadaşlarının, ona büyük destek veren İzmir'li Sanat adamı* ***Namık Kuyumcu,*** *tiyatro sanatçısı* ***Gürol Tombul*** *ve Alsancak Koruma Ve Güzelleştirme Derneğinin katkılarıyla gerçekleşti. Hepsine teşekkür ediyorum."* diyor **Muzaffer Tunçağ**.

Şenlikte müzik, tiyatro, söyleşiler, defileler, konserler izleyicilere ücretsiz sunuldu.

Muzaffer İzgü, Canan Tan, Şadan Gökovalı, Ayşem Yeğinboy, Ayşen Ertenü, Pervin Ertenü, Namık Kuyumcu şenliğe katılan yazar ve şairlerden birkaçıydı. **Mazhar Fuat Özkan (MFÖ)** konseri görülmeye değerdi.

BURSA'DA ZAMAN VE BİR KİTABEVİ

Bursa'nın Tophane semtinde çok eski bir konak. *"Eliyor dört yana sakin bir günü/Bir rüyadan artakalmanın hüznü."* **Tanpınar**'ın bu dizelerini doğrularcasına öylece bakıyor Bursa kentine. *"Bursa'da Zaman'ın"* dilsiz tanığı. Geçirdiği bir yangından sonra harabeye dönüşmüş. Bir düşe gönül vermiş Kitabevi'nin kurucusu **Dilek Çelebi,** büyük mücadeleler sonucunda konağı eski haline getirmiş.

Şimdilerde kültür ve sanat yönünden Bursa'nın sembolü oldu. Sanatçıların, yazarların, sanata gönül verenlerin uğrak yeri. Kitabevi'nin en az on kez konuğu olduk iki yıl içinde. Başka bir mekan. Burayı güzelleştiren **Dilek Çelebi**. Ben kendisine *"prenses"* derim. O gönlümüzün prensesidir. Mekan işletenlerin, çalışanların güler yüzüyle başkalaşıyor. İnsanı etkileyen yapısıyla sevdalanılacak bir yer. Gündüz görüntüsü bir

başka. Geceleyin ise güzelliği sözcüklerle anlatılacak gibi değil. Bir kartal yuvası gibi. Tüm Bursa ayağınızın altında. Tüm kent ışığa kesmiş. Işıl ışıl bir Bursa gecesini Kitabevi'nde yaşamayı bir deneyin. Belki o an kulağına **Tanpınar**'ın dizeleri fısıldanacaktır: *"Nakleder yâdını gelen geçene / Bu hayalde uyur Bursa her gece."*

TÜYAP Bursa Mart ayında ikinci kez merhaba diyordu. Bursa, kitap fuarını sevdi. Gösterilen ilgi onu gösteriyordu. TÜYAP zamanı Bursa henüz kıştan çıkmamıştı. Dağların beyazını, rüzgâr erik ve badem ağaçlarına getirmişti. Ağaçlar birer gelin gibiydi. Kentin simge ağaçları çınarlar, yüz yılık uykularında. Bursa'da zaman baharа uzanıyordu.

TÜYAP'ta sıcaklığı yakalamıştık. **Aydın Boysan**'ın kahkahaları çınlatıyordu çevreyi. **Cezmi Ersöz, Can Dündar, Duygu Asena, Tuna Kiremitçi, Ahmet Ümit** hayranları uzun kuyruklar oluşturdular. **Cemil Kavukçu**, bir gün gecikmeli yaş gününü kutladı. Sevdiğim iyi bir dost usta bir yazar. Sevenleri için belirteyim, 12 Mart doğum günü sevgili **Cemil**'in.

Gözlerimiz **Muzaffer İzgü**'yü aradı. Eşi rahatsız olduğu için gelememişti Bursa'ya. Üzüldüm. Çoğu yere eşiyle birlikte giderdi sevgili **İzgü**. Birlikte gittiğimiz yerlerin sayısı az değildir. Evlerine gittiğimde çayını, kahvesini içtiğim **Günsel Hanım**'a acil şifalar diliyorum. Bursa'da **Muzaffer İzgü**'yü telefonla arayıp geçmiş olsun dileklerimi bildirdim.

Bizler Bu Yayınları'ndaydık. Gönlümüzün prensesi **Dilek Hanım**'ın konukseverliği fuarda da sürdü. Yazarlar için kekler, çörekler, börekler Kitabevi'nin mutfağından geliyordu. **Dilek Çelebi**, Bu Yayınları ve Doğan Kitap adına fuara katılmıştı.

Bursa deriz de **Ramis Dara, Nadir Gezer, Nahit Kayabaşı, Alper Akçam** anımsanmaz mı? Fuar süresince birlikte olduk. Özellikle **Nahit Kayabaşı** ve **Alper Akçam** bizleri yalnız bırakmadılar.

Akşamları genellikle Kitabevi'ndeydik. Sazlı sözlü geceler de oluyordu. Cumhuriyet Kitap editörü **Turhan Günay**'ın sazı sözü, geceleri güzelleştiriyordu. Kitabevi'nin arka bahçesi taş duvarlı, taş döşemeli. Osmanlı yapı tarzında. Yaz geceleri doyulmaz orada geçen zamana. **Tanpınar**'ın dizeleri doğrularcasına. *"Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın/Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın."*

Kitabevi'nde ve Bursa'da zaman güzel geçmişti. Tüm yazar ve şairler o mekanı zenginleştiriyordu. Ankara'yı, İstanbul'u bilemem, ama İzmir'de bu yapıda bir yer yok. *"Su sesi ve kanat şakırtısından/ Billûr bir avize Bursa'da zaman."*

Ahmet Hamdi Tanpınar haklıymış. Kaldığımız süre içerisinde *"billûr bir avizeydi, Bursa'da zaman..."*

KARGA KOROSU
KAMİL KARLIDAĞ

İyiliği öldürebilirsiniz, ama saflığı asla...

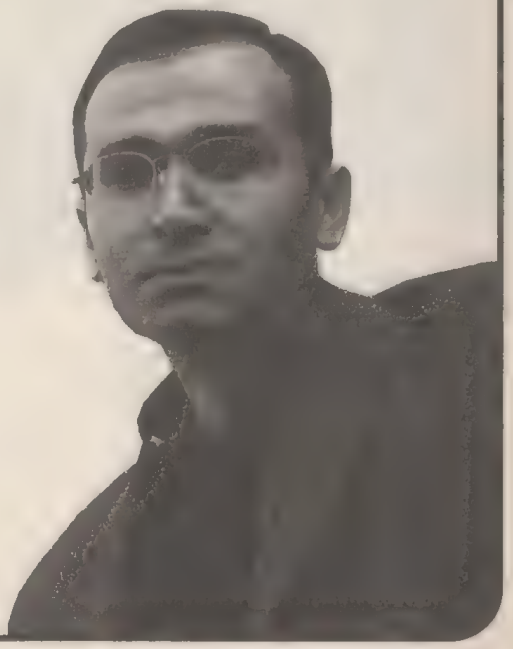

Köklü İran kültürünün bir temsilcisi:

Katayun Hüseyinzâde

Çağdaş İran tiyatrosunun batıya dönük yüzlerinden Katayun Hüseyinzâde ile yaptığımız söyleşi...

Kendinizle ilgili küçük bir biyografi verebilir misiniz?

Bendeniz **Katayun Hüseyinzâde**, 1972 Mart'ında dünyaya geldim. Akademik tahsilime Tahran Üniversitesi ***"Oyunculuk Edebiyatı"*** bölümünde devam ettim. Yüksek lisansımı Sanat Üniversitesi'nde, aynı bölümde yaptım. İran Tiyatro Eleştiri Birliği'nin üyesi ve aynı zamanda Dünya Eleştirmenler Federasyonu yani I.C.A.I üyesiyim. İran Tiyatrosu Tercümanlar Başkanlığı ve Tahran Sanat Üniversitesi'nde hocalık yapıyorum. Ders konularım tiyatro eleştirmenliği, yönetmenlik ve tercümanlıktır.

İran tiyatrosunun dünyadaki yerini belirleyebilir misiniz?

Gerçeği söylemek gerekiyor ki tiyatronun İran'da şiir, edebiyat veya musiki gibi köklü bir geçmişi yoktur. Tiyatro ilk başta İran'da sadece gösteriymiş. TAZİYE veya SİYAH OYUNU denen bir biçimi var. Başka tiyatro şekillerini İran kültüründe değişik folklorik coğrafyalarda görebiliriz. İran tiyatrosu Şah zamanında önemli bir avan-

taja sahipti ve bu avantaj İran tiyatrosunun yurt dışıyla daha kolay irtibat kurmasıydı. Lâkin, devrimin ilk yıllarında bu irtibat kesildi. Ancak son yıllarda uluslararası festivallerde İran devamlı faal rol oynamakta. Mesela FECR festivali bunlardan birisi olup çok önem taşımaktadır. Benim şahsi düşünceme göre yurt dışında İranlılar'a karşı bir antipati var. Sanıyorum yabancılar bizim tiyatromuzun çok klasik ve basit olduğunu düşünüyorlar. Halbuki bizim tiyatromuz bilim, teknik açısından çok ileridir. Bu ilerlemeler tabi ki çevirilerden elde edilmiştir. İranlılar şu anda Modern, Klasik, Postmodern oyunları rahatlıkla takdim edebiliyorlar.

Bazı Batı gazetelerinde devamlı İran'da kadınların haklarının ayaklar altına alındığını veya bayanların siyasi, sosyal veya sanatsal faaliyetlerden uzak olduklarını okuyoruz. Oysa siz şu anda çok faal olarak önemli bir tiyatroyu yönetiyorsunuz. *"Sonraki Tren"* adlı oyunu siz yazmışsınız ve oldukça seyircisi var, hiç boş yer göremiyorum. Böyle bir tiyatro veya oyunu yönetmek ve ünlü oyuncularla çalışmak nasıl bir duygudur efendim?

İran dışındaki çoğu insan sanıyor ki İranlı hanımların İran'da hiçbir faaliyetleri yoktur. Özellikle tiyatroda yabancılar böyle bir hisse sahipler. Halbuki İran'da tiyatro bölümünde eğitimli ve tahsilli hanımların sayısı erkeklerden daha fazladır. Böylece kadınların performansı erkeklerden daha fazla değilse bile, daha az da değil. Biz İran'da kadınları tiyatronun önemli bölümlerinde, yani yazarlık, tercümanlik, yönetmenlik, sahne dizaynı, oyunculuk ve elbise tasarımında rahatça görebiliriz. İran'da herkes bilgi ve gücüne göre tiyatroda yer alabilir.

İran'ın eski kültürü bizim dünyaya daha farklı bir pencereden bakmamızı sağlıyor. Tabi ki çoğu Şark ülkesinde de, mesela Türkiye'de bu bakış var. Tarih en büyük yapımcıdır ve bizi bina ediyor. Bence bir tiyatronun İran'da yerli, yabancı veya klasik veya modern olması güzeldir, bir İranlı'nın bakış açısından gösterime girdiği zaman, İran sembolleriyle, kaçınılmaz olarak az da olsa değişir.

Sizin tiyatro, Şark'taki aşk'ı ne kadar anlatabiliyor?

Bu soru çok genel bir sorudur bence, insanların sayısı kadar aşk'a yol vardır. Tabi ki tüm İranlılar aşık insanlar değiller, fakat onlar da diğer dünya insanları gibi aşık olabilirler. Fakat tiyatro özel bir potansiyele sahiptir ve aşk konusunu diğer konular gibi rahatça ele alabilir. Tüm büyük yazarlar ve sanatçılar dünyada bunu yapmışlar, biz de yapıyoruz.

Tüm duyguları tiyatroya transfer etmeye çalışmaktayız. Bu aşk da olabilir nefret de.

Siz, eleştirmen, yazar ve yönetmen olarak İran tiyatrosunun geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Hayır efendim! Bu benim işim değil. Bu gelecek bence pek çok şeye bağlıdır. İlk başta her memleketin siyasi durumuna ve rejimine bağlı bir şeydir, bendeniz tiyatro sorumlusu değilim ve Allah'a çok şükür ki politikacı da değilim. Yani sorunuzu tatmin edici biçimde yanıtlayamayabilirim.

Son senelerde İran sineması dünyada büyük başarılara imza attı. Acaba sizden tiyatronun büyük bir yönetmeni olarak sinemanın Makhmalbaf, Beyzayi veya Kiyarustemi gibi bahsedebilir miyiz?

Bırakınız dünyayı, sadece İran'da benim büyük üstad-

Yabancılar bizim tiyatromuzun çok klasik ve basit olduğunu düşünüyorlar. Halbuki bizim tiyatromuz bilim, teknik açısından çok ileridir.

***"Sonraki Tren"* kendi oyununuz, ki hem siz yazdınız ve de yönettiniz. Bu oyun hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?**

"Sonraki Tren" bir tiyatro oyunudur ve modern bir şekilde sunulmakta, bu oyun bir sürü diyalogdan meydana geliyor. WELL MADE PLAY şekline yakın olup 5 bölümle seyircinin önüne çıkıyor. Oyunda bir erkekle kadının ilişkisi ele alınıyor. 2. bölümde kadın ölmüş ve kızı ve arkadaşı kadının eşyalarını toplamaya gelmişler, fakat kadının ruhu hâlâ yaşamakta. 3. bölümde erkek ve kadın tabutta yer alıyorlar ve 4. bölümde kadından bir monologa şahit oluyoruz. Tabutta yatarken ilk kez hislerini açıklayabiliyor. Son bölümde kadın ve erkek tren istasyonunda oturup, konuşmaktalar.

Bu oyunda önemli oyuncular rol almaktalar. Bunlardan; **Behruz Bagheri, Elham Pavenejad, Parizad Seyf** ve **Elham Vil**'i sayabiliriz.

Bu oyun benim çok eserim gibi bazı teknikleri kendisinde taşımakta. Bunlardan zaman, mekan, uzay ve değişik ve rutin kalıpları sayabilirim.

Biliyoruz ki Şark sırlar ve nasihatler, dersler ve marifetlerle doludur. Sizce İran tiyatrosu Şark'ın bu ağırlığını taşıyabilmiş mi?

Bu soruya şöyle bir yanıt verebilirim: Batının tüm düşündüğü sırlar ve gizemler Şark sanatında mevcuttur. Iların yanında lafım bile olmaz. Üstad **Beyzayi** benim üstadımdır ve kendisine sonsuza kadar saygımız var. Bizim tiyatro son yıllarda önemli mesafe almıştır ve dünyada kendisine önemli bir yer açmıştır. Bu tiyatronun ilerlemesi tabi ki sinema kadar olmamıştır. Lakin bazen ben veya meslektaşlarım dünya çapında önemli başarılara imza atmışız.

Türkiye tiyatrosuyla tanışıklığınız var mı? Türkiye için ne düşünüyorsunuz?

Gerçeği söylemek gerekirse ben Türkiye tiyatrosuyla ilgili sadece dünya literatürünü takip ettim. Şöyle ki; Türkiye tiyatrosunun tarihi ve klasiklerinden öteye çok az şey biliyorum. Fakat birkaç önemli Türk eleştirmenle tiyatro konusunda, yurt dışında çalışmalarım oldu ve onlardan bazı bilgileri aldım.

Efendim 3 kez Türkiye'ye geldim ve her seferinde daha da fazla keyif aldım. Kültürler birbirine yakın olduğundan kendimi ülkemde hissettim. Türkler çok misafirperver ve sempatik insanlar. Türkiye'de her yerde insanlar beni tebessüm ve güleryüzle karşıladılar.

Efendim çok teşekkür ediyorum, önemli vaktinizi bu söyleşi için ayırdınız... Sizin için başarı ve mutluluklar diliyorum. Saygılar sayın Hüseyinzâde.

tahir abacı

ölümsüz ses celal güzelses

1930'lu yıllarda, **Karındaş Mahmut Bey**, Diyarbakır ağzıyla taklitlerin yer aldığı *'Diyarbakır satıcıları'* başlıklı bir plak çıkarır. Kendileriyle alay edildiği duygusuna kapılan Diyarbakırlılar, Halkevi'nde toplanarak gösterilecek tepkinin biçimini tartışılırlar. Sonunda çözüm bulunur: O sıralar otuzlu yaşlarda olan **Mehmet Celal Bey**, İstanbul'a gidecek, plaklar dolduracaktır. Aynı zamanda **Cahit Sıtkı Tarancı**'nın dayısı da olan milletvekili **Fevzi Bey** bu işe öncülük eder, birlikte İstanbul'a giderler. Orada, *'Sahibinin Sesi'* firmasına, **Artaki Candan**'ın yönetimi altında ilk elde üç plak doldurulur. Eserlerden biri, *"Silmedin göz yaşını aşkın ile ağlıyanın"* sözleriyle başlayan Diyarbakır ibrahimiyesi, biri *"Kara gözler"* hoyratı, diğerleri *"Ağlama yar ağlama"*, *"Odasına vardım"* gibi türkülerdir. Plaklara sanatçının adı olarak aynen şöyle yazılır: **Şark Bülbülü Diyarbekirli Celal.**

"Şark bülbülü" sıfatının bir hikâyesi var. Diyarbakır'da ordu komutanı olarak bulunan ve Seman Köşkünde (bugün Gazi Köşkü) kalmakta olan **Mustafa Kemal**, bir gece delikanlı yaştaki **Mehmet Celal**'i dinlerken, köşkün penceresine bir bülbül konar, sanatçı ile karşılıklı şakımaya başlar. **Mustafa Kemal** de bunun üzerine *"Senin adın 'Şark Bülbülü' olsun"* der. Olayı sanatçı bizzat kendisi yakınlarına anlatmıştır. Hatta, yıllar sonra Dolmabahçe Sarayı'ndaki buluşmalarında Atatürk, o gün okunan gazeli anımsayarak sanatçıyı şaşırtacaktır. Aynı köşk, yıllar sonra bir başka *'Celal Güzelses mucizesi'*ne daha tanık olacaktır. 1950'li yıllarda, köşkün taraçasında arkadaşlarıyla otururken, **Güzelses** karşıdaki Kırklar Dağı'ndan gelmekte olan kervanı durdurabileceğini öne sürer. Ardından bir gazele başlar. Dört – beş kilometre ötedeki kervancı, sesi duyunca hemen kervanı durdurur ve yolun kıyısına ilişerek onu dinler. **Celal Güzelses**, *'Şimdi kervanı yürüteceğim'* der ve hareketli bir türküye başlar. Kervan gerçekten de yola koyulur!

DİYARBAKIR VE CELAL GÜZELSES

Taş plak dönemi sanatçılarının adlarının başında nereli oldukları da genellikle belirtilir. Ancak, *'Diyarbakırlı Celal'*in durumu hepsinden özel; çünkü şehriyle onun kadar özdeşleşebilmiş başka sanatçı yok. Sözgelimi **Malatyalı Fahri**, bir tartışma sonucu genç eşini öldürdüğü için yirmili yaşlarda Malatya'yı terk etmiş, hep İstanbul'da yaşamış ve orada ölmüştür. Gerçi Malatyalı tavır, üslûp ve dilini korumuştur ama şehirde doğrudan bir etkinliği olamamıştır. Yine **Erzincanlı Şerif**, şehir merkezinde bir süre bulunmuş olsa da daha çok köylerde çalışmıştır. Elazığlı ve Urfalı sanatçılar ise, sayıca fazla oldukları için aralarından biri sivrilebilmiş değil. Oysa zaten şehir kültürü içinde yetişmiş olan **Celal Güzelses**, şehrin *'aydın çevresi'* içinde ağırlıklı bir yere sahip olmuş, bir dönem Halkevi müzik kolu başkanlığı yapmış, sonraları Diyarbakır Musiki Cemiyeti'nin kuruluşuna öncülük etmiştir. Daha da önemlisi, sesiyle, ezgilerinin içeriğiyle, tavrıyla bir Diyarbakır simgesine dönüşmüştür.

İlişki karşılıklı elbette; Diyarbakır tarih boyunca bir *'merkez'* olarak nice kültür değerlerini de biriktirmiş, bir sentez oluşturmuştur. **Celal Güzelses**, bu sentezin en 'rafine' örneklerinden biri. Yüzyılın başında, tam 1900'de doğuyor. Birçok benzeri gibi sesini öyle konservatuarlarda falan değil, hâfızlık eğitimi içinde bilemeye başlıyor. Zaten babası **Derviş Halil** de hâfız. Annesinin adı ise **Latife**. O da, birçok hâfız gibi sivil seslere de kulak veriyor; **'meşk'** geleneği içinde aktarılan bu müzikle de yakından ilgileniyor, yörenin klasik ezgilerini öğreniyor. Hatta Ulu Cami'deki müezzinlik görevinden bu nedenle ayrılıyor,

Diyarbakır Askeri Rüştiyesi'ni bitirdikten ve Lice'de askerliğini yaptıktan sonra Diyarbakır evrak kaleminde ve Özel İdare'de memurluk yapıyor. Emeklilik sonrası, Ulu Cami'de bu kez baş müezzin olarak görev alıyor. Her ezanı ayrı bir makamda okuyarak, *'beynamaz'*ların bile ezan sesine kulak vermelerine yol açıyor.

Bu kadar parlak bir sesin memurluklarla yetinmiş olması, akla, acaba coğrafyanın uzak bir köşesinde yaşadığı için göze mi çarpmadı sorusunu getirebilir. Oysa gerçek öyle değil. Sözgelimi kadim dostu **Safiye Ayla**, onu defalarca İstanbul'a çağırmış, o yılların ünlü Küçük Çiftik Parkı'nda gecede 300 lira ücretle çalışmasını önermiştir. O sıralar **Celal Güzelses**'in aylığı, sadece 30 liradır. Bu tür önerileri her zaman geri çevirmiş, sadece özel toplantılarda ve dernek toplantılarında söylemiştir. Zaten ölümü de böyle bir toplantıya bağlanır. 1959 yılı başında Ankara'daki Diyarbakırlı üniversite gençlerinin dileğini kıramamış, düzenledikleri geceye katılmış, o yolculukta üşüterek yatağa düşmüştür. 2 Şubat 1959'da, menenjitten ölür. Bir şehir halkının topluca katıldığı tek cenaze töreni belki de onunkidir. Dahası, taş plaklardan yükselen ezgiler arasında toprağa verilen tek cenaze de belki onunkidir.

Celal Güzelses, tipik bir *'Anadolu efendisi'* olarak yaşadı. Kökenden gelen mazbutluğu, modern değerleri benimsemesine engel olmamıştır. Üçü erkek, ikisi kız olan çocukları da, onun kendileriyle *'arkadaş gibi'* olduğunu özellikle belirtirler. Sözgelimi, bir gece hepsini yataklarından kaldırıp masa başına çağırmış. Meğer o gün çağrılı olduğu yerde sunulan baklava, onlarsız boğazından geçmemiş, o da eve bir sini baklava ile dönmüş. Kızlarını da *'sık boğaz'* etmemiş, eğitim görmelerini sağlamıştır. Sofrasından çevredeki yoksullara sürekli yemek taşınırmış. İkincisi hemen ihtiyacı olan birine gönderildiği için her zaman tek bir takım elbisesi olmuş.

Celal Güzelses'in Anadolu müziğinin bilinebilen en büyük sanatçısı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Hatta onun önemini Osmanlı'dan günümüze uzanan bütün müzik geleneği içinde düşünmek gerekir. **Güzelses**, klasiklere ve geleneğe de hayli *'vâkıf'* bir sanatçıdır. Divan müziği içinde düşünebilecek birçok ezgiyi de ustalıkla seslendirmiştir. Sesi, Diyarbakır'ın çok ötelerine taşmış, İstanbul'da bile bilinir olmuştur. Doğal olarak, Dicle-Fırat havzasındaki etkisi daha etkili ve yoğun. Sözgelimi, Malatya'da, bizim mahallede kayısı ağaçları altında demlenen iki kişinin, kafaları iyice dönünce *"Haydi gidip Celal Beyi dinleyelim"* diye yollara düştükleri, trene binip Diyarbakır'a gittikleri hâlâ anlatılır. Ancak, **Celal Güzelses**'i canlı icrasından dinleyebildiklerini pek sanmam, çünkü **Güzelses**, öyle *'Haydi söyle'* denildiğinde hemen *'eli kulağa atan'* bir sanatçı değildir. O, ancak ortamını ve havasını bulunca söyler. Söylerken konuşanlar, başka şeylerle ilgilenenler olursa, azarlar ya da kalkar gider. Sesi, Dicle'nin sularına karışarak daha aşağılara, Irak, Suriye ve İran'a da ulaşmıştır. Oralarda da Güzelses plakları ziynet eşyaları arasında korunmuştur. Güzelses'in Kürtçe plakları olduğuna dair bir rivayet de var. Ayrıca Kürt sanatçılarla buluştuğu, onlarla meşk ettiği de biliniyor. Kimi ezgileri de Kürtçe'den uyarlama. Sözgelimi *"Hele yar zalim yar"* sözleriyle başlayan parçasında bu etki özellikle belirgin. **Güzelses**, Türkçe okuduğu parçalarda ise, şiveye yer vermez. Bütün bunlar, kuşkusuz ezgilerin güfte yönü. Müziğin soyut dili, güftenin çok ötesine geçer bilindiği üzere, **Güzelses**'in asıl önemini de burada aramak gerek.

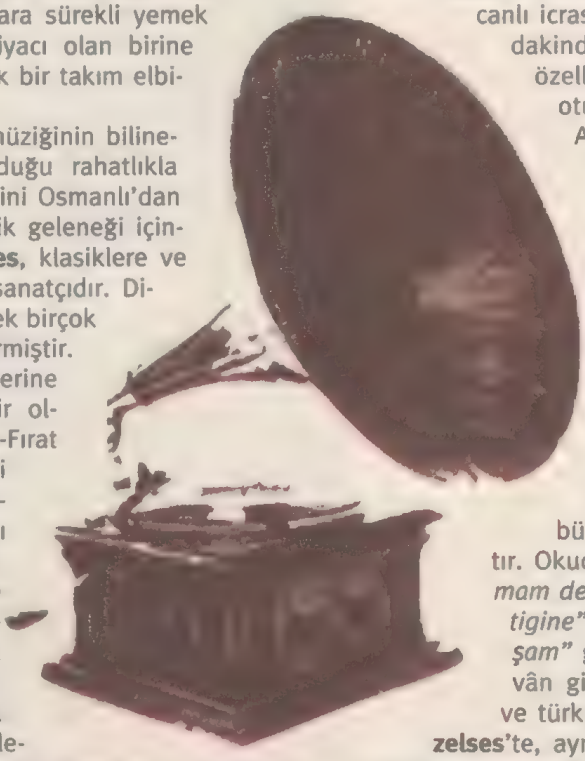

Celal Güzelses'in müziğinde daha birçok kesişmeler görülür. Örneğin, her biri hem ortak özellikler gösteren, hem ayrı karakterlere sahip Urfa ve Harput müzikleriyle de alışverişi olmuştur. Her iki yörenin sanatçılarıyla da buluşup birlikte meşk etmiştir. Kendisi de bu yörelerden etkilenmiş, oralara özgü kimi parçaları kendi özgün tavrı içinde yeniden yorumlamıştır Ayrıca buralarda verdiği özel konserler bugün bile anıları süsler. **Celal Güzelses**, akranlarını da etkilemiştir. Sözgelimi **Zaralı Halil, Erzincanlı Şerif, Urfalı Cemil Cankat** gibi sanatçılar üzerindeki etkisi belirgin. Sonraki kuşaklardan **Mükerrem Kemertaş, Kemal Yeniceli, Paşa Demirbağ, Enver Demirbağ, Bedri Ayseli, İzzet Altınmeşe, İbrahim Tatlıses, Zülküf Altan, Muzaffer Ertürk, Kubilay Dökmetaş** da bu etkiyi belirgin biçimde yaşatırlar.

KIRKINCI PLAĞIN GİZEMİ

Bilindiği gibi, dakikada yetmiş sekiz devir gibi bir hızla dönen taş plaklar, sanatçıların seslerini tizleştirir, yani doğal seslerini tam aktaramaz. **Celal Güzelses**'in canlı icrasını dinlemiş kişiler sesinin plaklarındakinden çok daha etkileyici olduğunu özellikle belirtirler. **Celal Güzelses**, bilinen otuz dokuz tane taş plak doldurmuştur Aslında, onun kırkıncı bir taş plak daha doldurduğu ve bu plağın sadece ve sadece bir tane basıldığı söylenir. Çünkü bu plak, **Güzelses**'in işinden evine giderken, bahçelerden geçerek mutlaka ve gizlice yanına uğradığı *'çok özel'* birisi için, yani bir sevgili için yapılmıştır. Bu da bir rivayet.

Celal Güzelses'in plaklarını dinlediğimiz zaman bir zenginlik ve çeşitlilik görüyoruz. Sesi klasik müziğin, halk müziğinin ve dini müziğin bütün formlarına ve tarzlarına yayılmıştır. Okuduğu parçalar arasında *"Derman aramam derdime" "Visalinle bu şeb" "Aldı zihr-i tigine" "Ateşi ruhların" "Buy-i vahdet almışam"* gibi klasik parçalar, ibrahimiye ve divân gibi yerel klasikler, hoyratlar, mayalar ve türküler var. Bir de mevlit plağı var. **Güzelses**'te, aynı formu yorumlarken bile bir yorum genişliği ve çeşitleme inisiyatifi görülür. Sözgelimi, ezgisel kalıbı sabit olan mayayı, üç ayrı plağında *"Kar mı yağmış Diyarbakır'ın dağına" "Düş müdür hayal midir bilmedim yar"* ve *"Deli gönül melûl ağlama yar"* gibi üç ayrı

güfteyle okumuş, her birine ayrı bir güzellik katmıştır. Bu mayalardan ilkini uşşak makamında ve **Dertli**'nin *"İkbale zeval erse ne var, sende kemal var"* sözleriyle başlayan bir kalenderîsine bağlaması, *'"Deli gönül"* mayasını ise, *"El ele gidek puruthaneye"* sözleriyle başlayan türküyle bitirmesi, **Güzelses**'in ustalığından gelen buluşmalar olmaktadır.

Celal Güzelses'in sesi, mayanın yanı sıra, *"Silmedin gözyaşını" "Ben şehid-i badeyem"* gibi ibrahimiye ve divanlarda, *"Kara gözler" "Böyle bağlar" "Dağ ayrı duman ayrı"* gibi hoyratlarda, *"Abdomun mezarı" "Adil Efendi"* gibi ağıtlarda, *"Bir ceket isterem kolu dar ola"* gibi tatyanlarda, *"Yaş destanı"* gibi destanlarda inişli çıkışlı bir seyirle bütün perdeleri rahatlıkla dolaşabilen bir genişliğe sahip olduğunu göstermiştir. Okuduğu türkülerin çoğu da, bu ağır parçalar gibi lirik içeriklidir. Ayrıca birçok türküsünde yaşantılarıyla, gelenekleriyle, semtleriyle yaşadığı şehri yeniden kurar: *"Biner faytona gider seyrana" "Evseli duman almış" "El ele gidek puruthaneye" "Hamaylı boynundayım"*. Sadece *"Bülbülün kanadı sarı" "Fincanın etrafı yeşil"* vd. gibi lirik türkülerin hüznünde konaklamaz, *"Nare"* ile, *"Mardin kapı şen olur"* ile halaya da çağırır. Elbette komşu illere de uğrar, *"Bitlis'in suları"*nı söyler, *"Karşıda durdun yeter"* diye Urfa ağzı hoyrat ya da Urfa sümbülesi söyler, birçok ortak ezgide Harput'la buluşur...

Celal Güzelses'in sonradan kırk beş devirlik plakları, kasetleri, CD'leri de çıkarıldı; hangisine rastlarsanız kulak verin, duygusallıktan duyarlığa geçişin nasıl bir ustalığa vardığına tanık olacaksınız.

Kaçıranlar için

Kaçak Yayın

3'lü setler

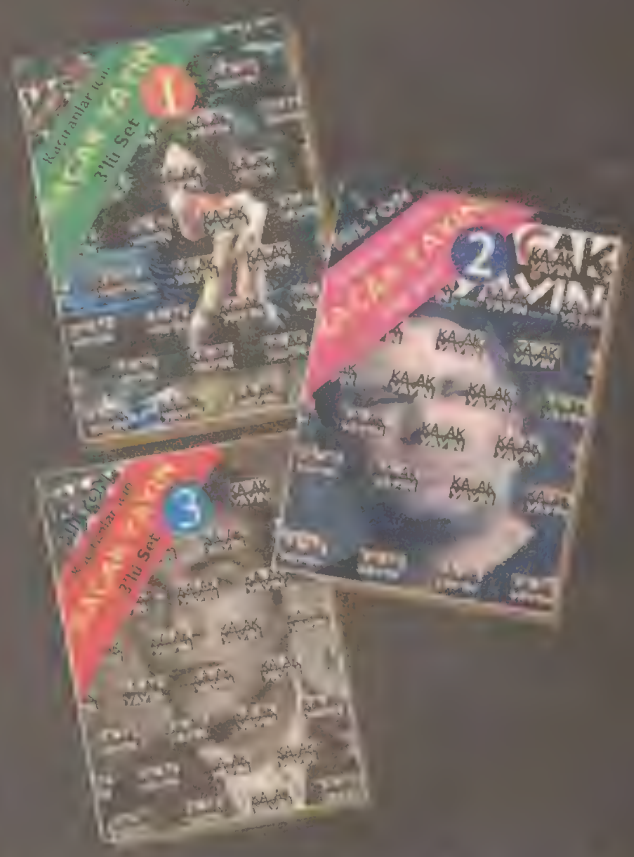

%50 İNDİRİMLİ

GÜNDEMİ OKUR BELİRLER GEÇEN AYLARLA
KAÇAK YAYIN'IN ESKİMEYEN KONULARI
ÜÇLÜ SET SATIŞLARINDA REKOR
TOPLAM 11.500 BAYİİ SATIŞI İÇİN
[illegible]

Tek set 3 Milyon TL.

Bayilerde

HERKES İÇİN AKUPUNKTUR

Herkes için Pop Art, on dakikada **Nietzche**, yeni başlayanlar için **Freud**... Hadi anladık, bu gibi kitaplar mevcut, hani bilmesem de bir iki afili kelime kaparım buralardan da, hava yaparım eş dost sohbetlerinde diye düşünenler için ideal çalışmalar olabilir bunlar. Ama bu akupunktur dedikleri bir nevi sağlık işi değil mi kardeşim? Şimdi bu kitabı okuyan ve eline iğneyi kapan herkes şifa mı dağıtacak? İğne deyince; bizim halkımız yorgan iğnesini bilir, toplu iğneyi bilir, çuvaldızı sever. Bu işin sonu tetanosa kadar gider, benden söylemesi. Ara Yayıncılık'tan 1989'da çıkan bu eserin yazarı Dominique Dervieux, dilimize çeviren: **Bertan Onaran**, eski fiyatı (K.D.V. dahil): 5000TL., bugünkü fiyatı: 500,000TL. Al, oku, öğren, *"çuvaldızı kendine, iğneyi başkasına batır"*, ben demiyorum atalar demiş...

CİNSEL YAŞAM-HAYDAR DÜMEN

Cinsel yaşam deyince, hele bir de işin içinde **Haydar Dümen** varsa akan sular duruyor. 1972 yılında **Haydar Dümen** tarafından yazılan kitabımız anında 7. baskısını gerçekleştirmiş bile. Öyle uyduruk bir şey de değil. Anatomi ile başlıyoruz, vücudun her yerini tanıyoruz. Sevişme olaylarında pozisyonlara da değinmiş uzmanımız, ama tabi ki usturuplu bir dille *"bu kadarı kâfi, daha fazla ayrıntı pornografiye girer"* diyerek işi tadında bırakmasını bilmiş. Önemli olanın aşk olduğu vurgulanmış, mitolojik aşkların anlatıldığı bir bölüm bile var. Bol resimli, zengin bir çalışma. Cinsel hastalıklarla ilgili olan bölümdeki fotoğraflar o kadar fenaydı ki; valla içim kaldırmadı, bakamadım pek, Allah düşmanımın başına vermesin, amin yarabbi. Köşemizin başlığı Tozlu Raflar, ama ben bu kitabı tozlu bir çeyiz sandığının içinde buldum. Çok yakın arkadaşlarımın o güzel annesi düşünmüş kızlarını ve okuyup öğrensinler diye bir set hazırlamış. Set diyorum, çünkü; cinsellikle ilgili bir kitap, iyi yemek yapmanın sırları ve çocuk bakımıyla ilgili başka bir kitap daha vardı. Hayat dediğin nedir ki zaten; karnını doyur, seviş, yap çocuğu, onu büyüt sonra. Eskiler çözmüş hayatın anlamını kendilerine göre, saygı duymak lazım...

ALFA CELLATLARI

"Bu korkunç düzeyde genişletilmiş beyin gücü bütün uzayı geçerek Dünya'nıza ulaşacak, bütün uygarlığınızı ve sanat yapıtlarınızı silecek. Anlatılacak hiçbir şey kalmayacak..." diye giriyor olaya ama yok Uzayda Dehşet, yok Uzayda Satranç, uzayda şuydu buydu derken öyle bir seri yapmış ki Baskan Yayınları, 1983 yılında 15 günde bir bu tip kitap çıkarmış. Bilinmez belki o dönem süper bir ilgi vardı bu tarz kitaplara. Konuşuyon konuşuyon... bugün de Matrix'ten 3 tane çekilmedi mi, 4. ve 5. devam filmleri yoldaymış demezler mi adama? Derler, o yüzden fazla bir şey demeden kapatıyorum konuyu. Hem o zamanın bilimkurgusunun dili bambaşkaymış harbiden. Bu zevki tatmak için beş yüz bin lirayı gözden çıkarmanız lazım, iyi okumalar diliyorum...

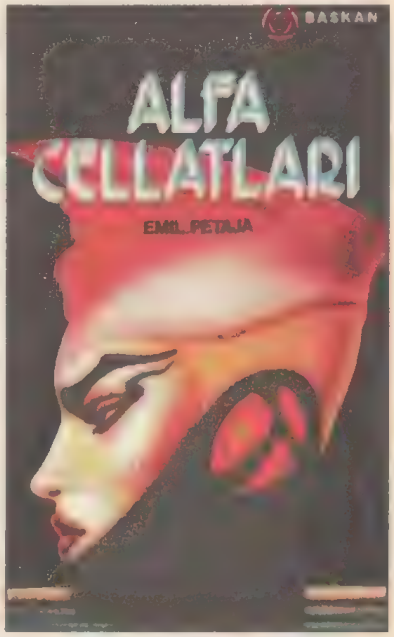

faruk.kaya@mynet.com

aslan özdemir
aslanozdemir@sesman.com.tr

Bitlis'ten bir görünüm. Fotoğraf biraz eski olsada beş minareyi kolayca görmek mümkün.

Bitlis'te beş minare

Yıllar önce bir dergide, **Ermeni** asıllı **Amerikalı** yazar **William Saroyan**'ın **Bitlis** önlerinde çekilmiş siyah beyaz fotoğrafları dikkatimi çekmişti. Fotoğraflar öylesine hüzünlüydü ki insanı kolayca etkisi altına alıyordu. Üstad, baba toprağındaydı, burada bulunmaktan son derece memnun ve çok mesut görünüyordu. **Bitlis** şehir levhasının önündeki fotoğrafta ise, küçük bir çocuğun mutluluğunu üstüne geçirmiş gibiydi yaşlı bedeni. Ama bakışlarındaki o keder ve hüzün... O siyah beyaz fotoğraflara bakıp hikayeler kurmuştum.

Yüreği Anadolu'da, **Bitlis**'te kalmış bir yazardır **William Saroyan**. Doğmadığı topraklara özlem duyan, ailesinin anlattıklarıyla buralı olmuş bir yazardır.. Ki bu özlemi, bu duyguyu birçok öyküsünde konu etmiştir. İşte, **Bitlis**'e girişte de dergideki fotoğraflar karşısında hissettiğim o duygu yine ortaya çıktı ve etrafta **William Saroyan**'ı aradı gözlerim. **Saroyan**'ın hikayelerindeki yoksulluk burada havaya, toprağa karışmış, anlattığı hayatlara benzer bir yaşam hüküm sürüyordu girdiğim bu şehirde.

****

Bitlis'te Beş Minare, türküsü ismini kentteki beş ayrı caminin beş minaresinden almıştır. Camiiler **Selçuklu** döneminden kalmadır ve hâlâ varlıklarını sürdürmektedir. **Bitlis** merkezinde gezinirken her an tarihi bir yapıya basıyor veya dokunuyor olabilirsiniz. Bütün bir geçmiş şehrin dokusuna hakim vaziyettedir. İlin tarihi dokusu günümüz kent yaşamıyla birlikte varlığını sürdürüyor. Tabii ne kadar korunduğunu tahmin etmeniz güç değil. Kentte elinizde herhangi turistik bir katalog olmadan rahatça gezebilir, bu yapıları kendiniz keşfedebilirsiniz.

Bitlis Doğu Anadolu'nun en eski kentlerinden biri. Adını **Büyük İskender**'in komutanlarından **Bedlis**'ten

Bitlis hanlarından Şerefhan ailesine ait türbeler.

almış. Tarih ve kültürle dolu bu kentten sırasıyla **Pers, Asur, Bizans, Selçuklu** ve **Osmanlı** medeniyetleri geçerken arkalarında birbirinden güzel ve soylu yapılar bırakmışlar. İlde, halen ayakta duran medreseler, camiiler, türbeler, han ve kervansaraylar bulunuyor. Vadi içine kurulu bu şehrin tarihi yapılarını gezmek, çok fazla sosyal faaliyet seçeneği bulunmadığı için iyi bir tercih olarak görünüyor.

Bu yapıların en dikkat çekenleri ise medreseler. Zamanının üniversitesi olan medreseler **Selçuklular** tarafından yaptırılmış. Şu an ikisi gezilebilecek durumda. Bunlardan en ünlüsü olan **İslahiye Medresesi**, 1589 tarihinde, **Bitlis** hanlarından **5. Şerefhan** tarafından onartılmış. Medrese, **Selçuklu** mimarisinin tüm karakteristik özelliklerini taşıyor. Bahçesinde bulunan **Şerefhanoğulları**'na ait türbe mezarlar bugün ziyaretgâh haline gelmiş.

****

Bitlis il merkezini gezerken çok sayıda kitapçıyla karşılaşmak mümkün. Bunlardan bir tanesi de MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) Kitabevi. Ama buradan kitap almaya kalkışınca kitap satışlarının durdurulduğunu öğreniyoruz. Nedenini sorunca, Bakanlık'ın kitabevlerini kapatmaya karar verdiğini söylüyorlar; zarar ediyormuş. Bahis açılmışken söyleyelim; MEB uzun yıllar pek çok klasik eseri basan bir kurum. Ama yıllardır aynı kopyalar basıla basıla kitaplar okunmaz hale gelmiş. Kullanılan yazı karakteri demode olmuş, sayfaların tasarımı yıllar öncesinden kalmış vaziyette. Belki satışlar bu gibi aksaklıklar yüzünden düştü. Ülkemize önemli bir kültür hizmeti veren bu misyon kuruluşunun kapatılması gerçekten üzücü. Şehirdeki diğer kitapçıları gezip kültürel yaşamı anlamaya, tanımaya çalışıyoruz. Popüler kitapların yanı sıra dini kitaplar da yaygın biçimde satılıyor. Kitapçılarda gözlediğimiz hareketlilik gazete bayilerinde de yaşanıyor. Kültürel yaşam canlı ve giderek yükselen bir çizgi izliyor. Kitapçı ve bayiler satıştan memnun, gelecekten umutlular. Ne de olsa **Bitlis, Said-i Nursî** gibi bilgeler çıkartan, köklü bir kültür geleneği olan bir şehir.

****

Bitlis'te zengin çeşitlere sahip yöresel el sanatlarının birçoğu kaybolmaya yüz tutmuş. **Ahlat** bastonculuğu, toprak ürünleri, taş işçiliği, oya-nakış işleri ise hâlâ varlığını sürdürmekte ve çeşitli şenliklere, festivallere vesile olmakta. Bu şenlikler sönük geçse de, ulusal basında yer almasa da varlığını sürdürmesi için **Bitlisli** işadamlarının bölgeye yatırım yapması bekleniyor. Aslında bölgeye özel vergi muafiyeti çıkarıldı ama bugüne kadar henüz tesis yapmak veya bir işyeri açmak için valiliklere başvuran olmamış.

****

Bir rivayete göre **Bitlis'te Beş Minare**, türküsünün kaynağı şöyle: **Rus** işgali sırasında **Bitlis,** harabe bir şehir görüntüsü alır. Düşmanın çekilmesinden sonra savaş esnasında **Bitlis**'ten kaçan bir baba oğul, **Bitlis**'e geri dönmek için yola çıkarlar. Baba, şehirde canlı kalıp kalmadığını öğrenmek için oğlunu önden şehre gönderir. Bir süre sonra oğul geri döner ve babasına der ki: *" Şehirde yaşama dair hiçbir iz yok; sadece beş tane minare ayakta kalmış."* Bunu duyan baba yıkılır, diz çöker ve bir ağıt yakarak oğlunu yanına çağırır.

"Bitlis'te beş minare, beri gel oğlan beri gel.
Yüreğim dolu yare, beri gel oğlan beri gel."

Bu ağıt zamanla türkü olur. Biz anlatanların yalancısıyız!

Tatvan ve kıyılarında Van gölü.

Kitapçısız Tatvan

Bundan 20-25 yıl önce doğunun en gelişmiş ilçelerinden biriydi **Tatvan. Van Gölü**'nün sodalı suları ilçenin bütün kıyılarını yalarken, ilçeye gelen turist sayısı da her geçen gün yükseliyordu. Her ne kadar ortada tarihi bir yapı görünmese de, çevredeki tarihi yerlere gidecek, buraları gezecek turistler bu sevimli ve güzel kentte konaklamayı tercih ediyordu. Ayrıca ilçede bir fuar düzenlenmekteydi. Bu da çevre illerden yerli turistlerin buraya gelişine vesile oluyordu. Özellikle yaz aylarında **Tatvan** hareketli bir sezon geçirirdi. Şalvarlı, şapkalı yöre halkı için de, mini şortlu, badyli turist görmek **Tatvan** sokaklarına canlılık ve renk getiriyordu. Dahası insanların yüzündeki neşe henüz çalınmamıştı...

Bitlis'ten **Tatvan**'a geldiğimde böyle bir hayal kırıklığı yaşamayı beklemiyordum açıkçası. Bugün ne **Tatvan Fuarı** eski canlılığını yaşamakta, ne de kentin kendisi. Turizm de malum sebeplerden ve yerel yöneticilerin pasifliğinden bolca nasibini almış durumda. Sokaklarında epeyce dolaştım; bir kitapçıya girip konuşayım dedim, ama maalesef girecek kitapçı bulamadım. Sorduğum insanlar da bana bir kitapçı adresi veremedi. Kentteki kültürel yoksulluk buralı biri olarak ister istemez canımı sıktı. Ayrıca **Tatvan**'ı böylesine neşesiz görmek üzücüydü elbette. Yoksa bu **Tatvan**, altmışlı yıllarda Amerikalı yazar **William Saroyan**'ı kent girişinde davullarla, zurnalarla, çiçeklerle karşılayıp, aynı coşkuyla **Bitlis**'e yolcu eden **Tatvan** değil miydi?

Van Kedisi Akdamar Kilisesi

Tatvan'dan **Van**'a doğru giderken solunuzda **Van Gölü** kalır. **Van Gölü**'nün diğer yakasında bütün ihtişamıyla **Süphan Dağı** kendini gösterir. Bu görkemli dağın tepelerinde yaz kış kar eksik olmaz. Sağınızdaki tepeler yeşilin her rengine, bitkilerin her çeşit kokusuna yataklık etmektedir. Bir de mevsim ilkbaharsa, derelerin coşkuyla, arazinin içinde bir yılan gibi kıvrılarak akışına tanık olursunuz. Bu iyi bir yolculuğun işaretidir, çünkü artık yolculuk görsel bir şölene dönüşmeye başlamıştır. Eğer yörenin yerlisiyseniz yolda size zaten bir müzik eşlik eder, bu müzik doğunun müziğidir. Ama kaset çalarda da doğu kadar eski bir ses ille vardır. Bu ses **Dengbejler**'in sesidir. **Dengbejler**, yazılı dili baskı görmüş bir kültürün sözlü sanatçılarıdır. Kılamlar, stranlar söyleyen, masallar anlatan **Dengbejler** ve sesleri, Kürtler'in tarihinden beri tüm doğuda yöreden yöreye gezer dururlar. Ne mi anlatır müziklerinde ve sözlerinde **Dengbejler**; aşkı anlatırlar, kahramanlıkları, acıları ve çaresizliği anlatırlar.

*****

Tatvan-Van yolunun tam ortalarında koca bir dağ (sanki **Bolu** ve **Manisa** dağlarının karışımı bir dağ) tırmanılır ve bu sürede **Van Gölü** görünmez olur. Birkaç kilometre sonra tekrar **Van Gölü**, tekrar karlı **Süphan Dağı** yolculuğa eşlik eder. Hangi mevsimde, günün hangi saatinde geçilse **Van Gölü** bir başka renkte, bir başka güzelliktedir. Suyun rengi sürekli değişir durur. **Van**'a doğru giderken yolun sağında kalan **Gevaş** ilçesindeki **Selçuklu Mezarlıkları**, **Mısır Piramitleri**'ni hatırlatır insana.

Van'a gidip de **Akdamar Adası**'na görmemek olmazdı. Ada **Gevaş** ilçe sınırlarında. Kıyıdan **Van Gölü**'nün sakin sularının çevrelediği **Akdamar Adası**'na gitmek motorlarla on beş dakika kadar sürüyor. **Akdamar Adası** bir doğa harikası olarak **Van Gölü**'nün sularında yükseliyor. Adaya çıkıp çevre illeri seyretmekse ayrı bir zevk. Adada aynı adı taşıyan bir de kilise bulunmakta. Adadaki **Akdamar Kilisesi** bir yapı ve mimarlık harikasıdır. **915-912** tarihleri arasında yapımına başlanmış. **Akdamar Kilisesi**, **Vaspurakan Prensi I. Gagik Ardzuni** tarafından, aynı zamanda keşiş de olan **Mimar Manuel**'e bir saray kompleksinin kilisesi olarak yaptırılmış. **IV.yy** başlarında hıristiyanlığı kabul eden **Ermeniler,** bölgenin müslümanların eline geçmesinden sonra kendilerine tanınan geniş dini özgürlüklerini kullanarak **Van** ve çevresinde manastırlar, kiliseler inşaa etmişler. Ortaçağ Hıristiyan sanatında önemli yeri olan bu kilise ve manastırlardan biri de **Akdamar Adası**'nda bulunan **Akdamar Kilisesi. Vaspurakan Prensliği Bizanslılar** tarafından ortadan kaldırılınca adadaki saray kilisesi de **1113**'te manastıra çevrilmiş. Kilisenin duvarları figür yönünden oldukça zengin. Bu figürlerden bazıları **İncil** ve **Tevrat**'tan alınmış sahneler. **Hz. Meryem ve kucağında İsa, Adem ve Havva'nın Cennet'ten kovulması, Hz. Davut ile Kral Goliat'ın mücadelesi, Samson - Filistinli ikilisi, üç İbrani genci, Aslan ininde Daniel** sahneleri bunların başlıcaları. Dini ve dünyevi figürlerin yanında çok sayıda hayvan figürleri de bulunmakta. Av hayvanları ve vahşi hayvanlarla güreşenlerin figürleri gerçekten canlı ve ilgi çekici. Mutlaka gezilmesi gereken bu adada muhakkak görünmesi gereken bir yapı **Akdamar Kilisesi.**

Gevaş'dan Akdamar Adası'na Bakış

Van denince akla ya **Van Gölü** ya da **Van kedisi** gelir ya, işte **Van**'ın hemen girişinde devasa iki kedi heykeli renkli gözleriyle gelenleri karşılamakta. Bembeyaz ve kocamanlar. Keşke her kentin simgesi bunlar kadar sevimli olsa ve estetik kaygılar gözetilerek yapılsa... **Van** öncelikli olarak bir ticaret kenti ve göl turizminden fazlasıyla yararlanmayı bilmiş. Turizm işini komşu illerden daha iyi yaptığı ortada. Bunun yanı sıra, ticaretteki hareketliliğin ilin gelişmesine, modern şehirciliğin yapılmasına büyük katkısı olmuş. **Van** bir doğu kentinden çok batılı kent görümününde. **Van**'ın sokaklarını, geniş caddelerini gezerken doğuda olduğunuzu unutursunuz. Kentteki zenginlik her şeye olduğu gibi kültüre de yansımış durumda. Ticari üstünlüğü gibi kültürel zenginliği de diğer illere oranla oldukça ileride. Her sokakta kitapçıya ve gazete bayiisine rastlayabilirsiniz. Bu gezi yazısını kitapçılardan derlediğim bir "en çok satanlar" listesiyle bitiriyorum.

Van- Merkez Kitap Kırtasiye'de en çok satanlar

1) Bir Ada Hikayesi üçlemesi - Yaşar Kemal
2) **İçimizde Bir Yer - Ahmet Altan**
3) Dicle'nin Yakarışı - Mehmet Uzun
4) **Tüm Kitapları - Cezmi Ersöz**
5) Semerkant - Amin Maalouf
6) **Gülün Adı- Umberto Eco**
7) Benim Adım Kırmızı - Orhan Pamuk
8) **Tüm kitapları - Doğan Cüceloğlu**
9) İnce Mehmet - Yaşar Kemal
10) **Çeşitli öykü kitapları**

Bitlis- Hicret Kitabevi'nde en çok satanlar

1) Yanık Buğdaylar - Ahmed Günbay Yıldız
2) **İçimizde Bir Yer - Ahmet Altan**
3) Said Nursi'nin tüm eserleri
4) **Tüm eserleri - Yaşar Kemal**
5) Bir Yaz Gecesi Rüyası - William Shakespeare
6) **Suç ve Ceza - Dostoyevski**
7) Vadideki Zambak - Honore de Balzac
8) **Fethullah Gülen'in tüm kitapları**
9) Dicle'nin Yakarışı - Mehmet Uzun
10) **Tüm eserleri - Reşat Nuri Güntekin**

ÖLÜMSÜZLÜĞÜN ÜLKESİ
ÖMÜR CANDAŞ

"...Korkulu günler bunlar.
Kimse tek ışık yakmıyor.
Bu gidişle, gemilerin ışıkları
görününceye kadar da
yakacakları yok...
Gemileri bekliyoruz..."

Ev Kadınları Okuyor!

Kitap sadece entelektüel, yarı-entelektüel kesimler tarafından okunmuyor; ev kadınlarına sorduk...

NAZAN YURTSEVENER

En son okuduğum kitap ***Anne Kafamda Bit Var*** isimli anı kitabıydı. Yazarını biliyorsunuz, **Tank Akan**... Kitapta hapishane günlerini ve yaşadıklarını anlatıyordu. Daha çok gerçek yaşamın anlatıldığı anı kitaplarını okumayı seviyorum; kahramanın kendi ağzından yaşadıkları veya kurguladıkları da hoşuma gidiyor. Örneğin ***Füreyya*** ve ***Adı Aylin*** gibi kitapları bu yüzden beğeniyle okumuştum. **Ayşe Kulin**'in neredeyse her kitabı bu özellikleri taşıdığı için bütün eselerini okuduğumu söyleyebilirim. Kitabın, geçmiş tarihleri anlatması, anlatılanların belgelere dayanması güzel bir anlatım tekniği...

HAVVA KUTLU

Konumuz okumak! Kitap okur musunuz?

Evet okurum. Kitap, gazete, dergi..Vaktim olduğunda elime ne geçerse okurum.

Hangi vakitler örneğin?

Gün içinde fırsat bulduğum her an. Kahvaltıdan sonra, günlük işler bitince ya da yatmadan önce..

Okuyacağınız kitabı siz mi seçersiniz ya da tavsiye üzerine mi okursunuz?

Çoğunlukla tavsiye. Arkadaşlar arasında beğendiğimiz kitapları değiştiririz.

En son hangi kitabı okudunuz?

İnci Aral'ın ***Mor*** isimli kitabını.

Hangi tür kitapları okumayı seviyorsunuz?

Daha çok insanı, insanın duygusal yaşamını, gelişimini, mücadelesini ön plana çıkaran kitaplar... ***Mor***'da da bir ailenin bireylerinin duygusal yaşamlarını anlatılıyordu.

Romanlarda kendinize benzettiğiniz kahramanlar oluyor mu?

Oluyor tabii. Bazen kendimden bir şeyler bulurum. Bazen romanda anlatılan kişinin yerinde olmak isterim. *"Keşke bana da öyle davranılsa,"* dediğim de olur.

Peki kendinizi özdeşleştirdiğiniz karaktere benzemeye ya da onu taklit etmeye çalıştığınız oluyor mu?

Hayır. Yalnızca düşünce olarak kalır.

Kitap okurken hiç ağladığınız oldu mu?

Evet ağladım. Çok etkilendiğim zaman ağlarım.

Bir romanda sizi ağlatacak ne olabilir?

Mesela ***Bir Çift Yürek***'teki doktor kadının azmi, Aborijinler'in arasındaki yaşamı ve sonunda kendisini o topluluğa kabul ettirmesi beni çok etkiledi.

Hayatınız boyunca en fazla kitap okuduğunuz dönem hangisi?

Gençlik ve emeklilik dönemleri. Çalışırken okumak çok zordu.

Gençliğinizde neler okurdunuz? Şimdi neler okuyorsunuz?

Gençken daha romantik ya da macera kitapları okurdum. **Barbara Cartland**'in polisiye aşk romanları hâlâ aklımda... Şimdi ise daha olgunluk çağına yönelik kitaplar okuyorum.

Beyaz diziler?

Hiç kaçırmazdım.

Bir kadını, en iyi kadın bir yazar mı, yoksa erkek bir yazar mı anlatabilir?

Çok kesin bir ayrım yapamayacağım. Ama herhalde okuduğunuz romanda ne bulduğunuza bağlı bu... Erkek yazarlar, görmek istemediğimiz yanlarımızı yüzümüze vururken, kadın yazarlar kendimize bile itiraf edemediklerimizi gösteriyor gibi geliyor bana... Bu anlamda ikisi farklı açılardan iyi anlatabilir.

Kitap okuyor musunuz?
Kitap okumaya vakit bulabiliyor musunuz?
Ne tarz kitaplar ilginizi çeker?
En son neler okudunuz?

YASA AKSU

Kırk yaşındayım ve iki çocuk annesiyim; çocukluğumdan bu yana kitap okumayı çok sevdiğim için bu alışkanlığım yıllar içerisinde gelişerek devam etti. Genellikle Osmanlı ve Türk tarihi; klasik romanlar ve biyografiler okuyorum; bugüne kadar o kadar çok kitap okudum ki sayısını ben bile bilmiyorum. Okuduğum kitaplar arasında ***"Padişah Anaları", "Osmanlı Padişahları", "Vadideki Zambak", "Suç ve Ceza", "Diriliş", "Kadının Gücü", "Tefeciler", "Kumral Ada Mavi Tuna", "Azap Ortakları", "Çalıkuşu", "Kızıl Zindanlar", "Aldatmak"*** ve ***"Utanç Adası"***nı sayabilirim. Rus edebiyatından da pek çok eser okudum. Bizim yazarlarımız arasında en sevdiğim yazarlardan biri de **Ayşe Kulin**'dir. **Emine Şenlikoğlu**'nun eserlerini de okuyorum. Anlatmakla bitmez ki... Kısaca ne bulursam okuyorum... Biraz da ucuz olsalar!

AYSEN ALP

Yirmi dokuz yaşındayım. Çalışmıyorum. Kendimi bildim bileli kitaplarla birlikteyim. Kitap okumak benim

için bir hayat tarzı... Kızıma da aynı alışkanlığı kazandırmaya uğraşıyorum. Henüz çok küçük olsa bile... Genellikle roman ve biyografi türlerini tercih ediyorum. Beni biraz olsun yaşamın stresinden uzakta tutuyorlar. Özellikle dini kitaplar çok ilgimi çekiyor. **Emine Şenlikoğlu**, bu alanda sevdiğim yazarların başında geliyor; bütün kitaplarını okudum. **İpek Ongun** da kitaplarını beğenerek okuduğum ve hayatıma olumlu katkıları olan bir yazardır.
Kitap okumak, kitap okumayı sevmek bana kalırsa hayatın kendisi... İnsanın en iyi arkadaşı kitabıdır. Kitap okumayı seviyorum; ancak okuyarak kendimizi geliştirebiliriz.

PINAR YATÇI

Adana-Gıda Mühendisliği mezunu
29 yaşında-kısa süre önce anne oldu. Bu nedenle ev kadını...
Kitap okumaya gelince valla söylemesi ayıp, tuvalette bile kitap okurum ben. Bebek mebek dinlemem. Kitap alırken özetini okurum. İlgimi çekerse alırım. Her tarz kitabı okuyorum. Ama böyle aşırı psikolojik veya siyasi kitaplardan sıkılıyorum. Okuduğum son üç kitap ve şu anda okuduğum kitapların isimlerini vereyim:
Kadın ve Kocası **(Zeruya Şalev)**
Sen Bana Mevsimlerden Söz Et **(Gilbert Sinoue)**
Da Vinci Şifresi **(Dan Brown)**
Şu anda Bir Troia Şarkısı*'nı okuyorum...*

NESLİŞAH AZAKLI

Antalya
43 yaşında-Çocuğu yok-Lise Mezunu
Kitap okumayı çok sevmiyorum. Kitap okumak beni sıkıyor. Bu nedenle kitapçıya gittiğimde bir kitap gözüme çarparsa, önce arka kapağını, ardından ilk sayfasını sonradan son sayfasını okurum. İlgimi çekerse alırım. Eskiden **Henri Miller** ve **Atilla İlhan** okurdum. Roman, hikaye vb. gibi kitaplar beni sıkar. Ama dekorasyon, yemek, özellikle de tarot, rüya yorumları, astroloji kitapları ilgimi çeker. Entelektüel olmamakla alâkası yok gözümü yormayı sevmiyorum. En son okuduğum kitaplar:

Modern Tarot Fal Kitabı **(Jane Lyle)**
Aldatmak **(Ahmet Altan)**

NİLÜFER EMRELİ

İstanbul

45 yaşında-2 çocuk annesi-Lise Mezunu

Kitap okumayı çok seviyorum. Ve kendimi iyi hissettiğim her zaman okuyorum. Genel olarak sokak satıcılarından yeni çıkanları takip ediyorum. Kendime yakın geleni alıyorum. Çocuklarıma da hediye olarak kitap alırım. Kitabı ruhuma hitap ederse alırım; özellikle aşk romanları ve psikolojik kitaplar ilgimi çeker. Dini yayınları da takip etmeye çalışırım. En son:

***Aşk Mutfakta Pişer* (Marve Bianche)**

***Da Vinci Şifresi* (Dan Brown)**

Adını hatırlamıyorum **Buket Uzuner**'in son öykü kitabı Şimdilerde ise ***Efendi* (Soner Yalçın)** okuyorum. Oğlum Kurtlar Vadisi'ni yakından takip ettiği için merak edip aldım.

ZUHAL KALAFAT

61 Yaşında-Bir çocuk annesi-2 torun anneannesi

İstanbul

Kitap okumayı seviyorum. Ancak kitaplar çok pahalı ve fazla okuyunca başım ağrıyor. Genel olarak kızımın ve torunlarımın anneanne bunu oku dedikleri kitapları okuyorum. Okuduğum kitaplar genel olarak şifa bulmakla ilgili olanlar. Bir de hayat hikayelerini seviyorum. **Yaşar Nuri**'nin kitaplarını da kendim alıp okuyorum. En son şunları okudum:

***Tereza* (Fredi Yermanos)**

Reiki Esasları (yazarını bilmiyor)

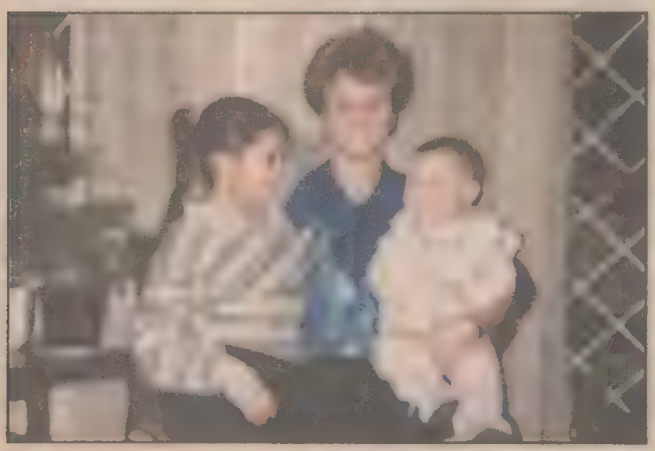

nafer@leman.com.tr

kuş dili ve edebiyat

Aslında bu ay Bremen'de Aşk hikâyesinin devamını yazmayı düşünüyordum, ancak Picus Dergisi'nde çıkan Dürrin Tunç imzalı yazıdaki yanılgılar acil müdahaleyi gerektiriyor. Doğada hiçbir şey bir başka şeyle aynı olmadığından düşüncelerin de farklı olması doğaldır. Yaşasın doğa. Ancak bir yazının başlığındaki 'ö' harfinin noktalarını kullanılan font yüzünden göremeyip 'söküyor' sözcüğünü 'sokuyor' okumak yazandan çok okuyanın hatasıdır; maliyeti ne olursa olsun. Çünkü 'söküyor' sözcüğünün 'ö'sünü 'o' okusanız bile ortada bir de 'ü' vardır ve oldukça da okunaklıdır. Bu durumda da sözcük 'sokuyor' değil 'soküyor' olabilir. Dolayısıyla orada, her ne kadar derginin tasarımı, mizanpajı konusunda hiçbir müdahalem söz konusu olmasa da, iyi niyetli sayın Tunç'un sandığı gibi 'ö'nün noktalarını gizleme çabası yoktur, eğer ortada bir sorun varsa bu da derginin genelinde kullanılan font yüzündendir.

Sayın Tunç her ne hikmetse buradan benim seksist ve maço karakterimi bulup çıkarıvermiş, hem de bir çırpıda. Kendisini bu yaratıcı çalışmasından dolayı tebrik ediyorum. Ancak Elif Şafak'la ilgili yazıda yazarın cinsiyetine dair tek bir sözcük bile yoktur, hatta gönderme, ima, değinme, aba altından sopa gösterme, sağ gösterip sol vurma, kaş yaparken göz çıkarma da yoktur. Böyle bir yorum olsa olsa yorumlayanın kafasındaki süreçlerin bir sonucu olabilir. Dünyaya hangi renk gözlükle bakarsanız nesneleri o renkte görürsünüz. Ancak Sayın Bayan Tunç yazının başlığına o kadar sinirlenmiş ki, yazdığı yazı boyunca bunun etkisinden kurtulamamış, ama en azından, kendi deyimiyle 'çıldırmaktan' kurtulmuştur umarım. *"Sayın yazarın varsa başka yazılarını ve varolduğunu bildiğim başka yapıtlarını henüz okumadığım için son yıllarda, reklam dili başta olmak üzere hayatımızın her alanını istila eden sözcük oyunlarına düşkün olup olmadığını, ya da kendi deyişiyle "kültür elbisemize" neyi dikerek katkıda bulunduğunu ne yazık ki bilemiyorum."* Çok ayıp! Başka yazılarım var mı ben de bilemedim şimdi, ama kitaplarımda bilerek ve isteyerek hiçbir sözcük oyunu yapmadığımı söyleyebilirim. Oyunlara son derece karşıyım! Bu nedenle bir düşkünlük söz konusu değil. Kültüre katkıya gelince, bunun çok çeşitleri vardır. Atla deve değil. Bunlardan biri de yazıdır. Hangi biçimde olursa olsun yazılan bir yazı, hatta o yazıyı düzeltmek, yayımlamak, eleştirmek öyle ya da böyle kültüre bir katkıdır. Yani Tunç Hanım kendisi de kültüre katkıda bulunmuştur ve bulunmaya devam edecektir. Ayrıca sorunun, elbiseye 'neyi dikerek' değil, 'neresini dikerek' katkıda bulunduğunu... şeklinde sorulması gerekir.

Sayın Tunç yazımda anadilin tanımını yapmadığım için eleştiriyor. Eh, pes yani! Kısa bir dergi yazısında kullanılan her kavramın tanımını vermek nasıl mümkün olabilir. Bazı kavramların genel olarak bilindiği varsayılır ve bu varsayım üzerinden hareketle tartışma yürütülür. Aksi halde tanım vermekten, yok efendim o tanım yanlış, doğrusu şu, yok ya burada öyle yazmıyor ama, orada öyle yazabilir ama şu şahsiyet de şu eserinde söyle bir tanım veriyor, o öyle verebilir, beni bağlamaz, kendisini bağlar, sen önce bağlamanın bir tanımını yap bakayım, asıl sen önce tanımın bir tanımını yap da görelim... gibi sonsuza kadar uzayıp giden tartışmalardan asıl konuya bir türlü varamayız. Eğer yazar zahmetlere girip çok özel bir tanım vermemişse, onun sözlükteki anlam ya da anlamlarından birini kastettiği varsayılır, bu dilin teamüllerinden biridir. Kaldı ki yazıdan ve Elif Şafak'tan yapılan alıntılarda 'anadil' ile neyin kastedildiği açıkça anlaşılıyor. Zaten kendisi de cümlelerimden birinde anadil tanımına benzeyen bir şeyler bulmuş, ama o da 'anadilin unutulabileceği gerçeğini' açıklamıyormuş. Efendim, böyle bir gerçek yok. Size yanlış bilgi vermişler. Uzun süre kullanılmadığında anadil akıcılığını kaybedebilir, körelebilir, yanlış biçimler alabilir, ama unutulmaz. Belki çok aşırı durumlarda bu mümkündür, ancak bu tür istisnalar böyle bir tartışmanın zemini olamaz. Ancak Elif Şafak anadilinin Türkçe olduğunu açıkça söylüyor, sadece ondan uzun yıllar ayrı kaldığını, anadilini kaybetmenin nelere mal olduğunu bildiğini vurguluyor. Bunu söyledikten altı ay sonra da İngilizce roman yazmaya başlıyor. Konu da bu zaten. Yabancı dilde akademik çalışma yapmakla, makale yazmakla roman yazmak arasında çok büyük bir fark vardır. Kundera da Fransa'ya yerleştikten birkaç yıl sonra Fransızca denemeler yazmıştır, ancak doğrudan Fransızca yazdığı ilk romanını yaklaşık 20 yıl sonra yayımlamıştır. Elif Şafak örneğinde olduğu gibi 2 yıl sonra değil. Yine Sayın Tunç'un verdiği örnekler, Semprum'u bilmiyorum ama Salman Rüşdü, Becket ve (benim de anmadan geçemediğim) Nabokov uzun yıllar (yabancı dilin söz konusu olduğu) ülkelerde yaşamışlar ya da yaşamak zorunda kalmışlardır. Tıpkı Almanya'da doğup büyüyen Türk kökenli yazarlar gibi. Onların Almanca yazmaları son derece olağandır, çünkü çoğu Türkçe'yi doğru dürüst bilmez ya da bilmek istemez. İngilizce yazan Afrikalı ve Hint yazarlara gelince, onların da ül-

kelerinde sömürge dillerinin hakim olduğunu, hatta bir çoğunda İngilizce'nin ya da Fransızca'nın resmi dil olduğunu unutmamak gerekir. Kaldı ki onların çoğu da yurtdışında yaşar. Sayın Tunç tanımı yetersiz bulup, ki orada bir tanım falan yapmadık, söyle söylüyor: "Bir tanımdan beklenen olabildiğince çok olguyu açıklaması değil midir?" Hayır değildir. Ayrıca 'olabildiğince'nin sınırı nedir? Tanım sadece, hatta aksine tanımladığı nesneyi, olguyu olabildiğince sınırlayan şeydir. Görüldüğü gibi tanımın tanımı konusunda bile hemfikir değiliz. Ama belki ilerde bir senteze varabiliriz. Yaşasın diyalektik.

Sayın Tunç'un yazısından bir alıntı daha sunmadan edemiyorum:

"... ve Kundera'yla ve Nabokov'un artık barınamadıkları ana vatanlarının dillerinde yazamayışlarını, Alman şairlerin yaşadıkları Auschwitz dehşetinden sonra bu dilde artık nasıl şiir yazılacağını kara kara düşünmelerini biraz olsun açıklar." Kundera'yla ve Nabokov yurt dışında yaşamak zorunda oldukları için, yazdıklarını kendi ülkelerinde yayımlatamadıkları için, Alman şairler yaşadıkları korkunç şeyleri yapanlarla dili özdeşleştirdikleri, onlarla aynı dili konuşmaktan utanç ve acı duydukları için başka dillerde yazmak zorunda kalmışlardı, Elif Şafak gibi İngilizce rüya gördüğü ya da Amerika'ya gider gitmez roman, "Abla beni İngilizce yaz, İngilizce yaz," diye dayattığı için değil. Aradaki farkı ayrıca vurgulamama gerek olmasa bile yine de işi sıkı tutalım. Ayrıca Paul Celan ailesini Nazi kamplarında kaybettiği halde Almanca yazmaya devam etmiştir. Şimdi Sayın Tunç'un yazısından uzun bir alıntı yapmak durumundayım: *"Ermiş, Nabokov örneğinde 'ama artık o Rus romancısı değil, Amerikan romancısı' diyerek durumu kurtarmaya çalışıyor."* Acaba Ermiş hangi durumu kurtarmaya çalışıyor? Çok tuhaf... Her neyse, alıntıya devam edelim: *"Bir dilin ya da milletin yazarı sayılmak pasaporttaki vatandaşlık hanesini doldurmak kadar kolay mı acaba? Kaldı ki, Kundera örneğinde olduğu gibi vatandaşlık hanesini doldurduktan sonra bile yazarlara bir milletin romancısı olma özelliği kolay kolay tanınmıyor. 1981'de Fransız vatandaşı olan Kundera, 1995'e, yani Yavaşlık romanını Fransızca yayımlayana kadar bütün yazı ve söyleşilerde "Çek asıllı Fransız yazar' olarak anılıyordu. Bundan sonra Fransız yazar olarak anılmaya başlandı..."*

Fakat bu bir çelişki değil mi? Çünkü Kundera **Yavaşlık**'a kadar romanlarını Çekçe yazıyordu, ne zamanki **Yavaşlık**'ı Fransızca yazdı, o zaman ona Fransız romancı demeye başladılar. Ben de zaten tam bunu söylüyorum. Ne yazık ki bu Kundera Sayın yazarın ayağını fena vurmuş. Yeri gelmişken ben de sayın Tunç'a şunu önereyim: Örneklerini dikkatli seçsin. Yıllar önce, adını şimdi hatırlayamayacağım yabancı bir yazar bir yazısında, 'kendi kendisiyle çelişme hakkı insan hakları evrensel bildirgesine alınmalıdır' diyordu. Ona katılıyorum. Yaşasın çelişki! Ancak Sayın Tunç'un Heidegger'in "Dil varlığın evidir," sözüne "bazıları evlerini sırtlarında taşır," diye karşı çıktığını duysa Heidegger herhalde yıkılırdı. Tıpkı benim şimdi 'kimi doğru saptamalarımın arkasında duramamaktan' yıkıldığım gibi. Ancak ben yine de, hayvanlar alemine gönderme yapan bu söze karşı, evlerini sırtlarında taşıyanların roman yazmadıklarını hatırlatayım. Sayın Tunç'un benim öne sürdüğüm bir düşünceyi sonuna kadar savunmadan bir diğerine geçtiğim, sonuç alamayınca mızmızlandığım, somurttuğum, mızıkçılık yaptığım konusundaki son derece yetkin yorumları karşısında 'anadilim' tutulduğu için cevap vermesem iyi olur. Ancak bir derginin yazı işleri müdürü olarak dergilerde 'yer' sorunu olduğunu, her şeyi sonuna kadar, ince ayrıntılarıyla yazamayacağınızı çok iyi biliyordur diye düşünmekten kendimi alamıyorum. Ayrıca Elif Şafak'ın Araf'ı Türkçe yazmaya çalışması abesle iştigal olurmuş. Neden? Çünkü Araf konu gereği İngilizce yazılabilirmiş. Saçma, ama hadi diyelim öyle, bu durumda Türkçe'ye çevrilmesi nasıl mümkün oldu acaba? Bu arada benim Araf'ın çevirmeni Aslı Hanımı da zan altında bırakmayı, romana bulaşan herkesin kirlenmesini istediğimi söylüyor. Nedeni de benim bu kadar hızlı çevrilmesinin düşündürücü olduğunu söylememmiş. Bunun çevirmenle hiçbir ilişkisi yok. Orada kastedilen hız kitabın İngilizce yayınlanacağı tarihten altı ay önce çevrilip yayımlanmasıdır. Henüz resmi olarak doğmamış bir kitabın çevirisinin şimdiden çıkmış olması düşündürücüdür. Sanki aslı Türkçe'ymiş de çevirisi sonra çıkacakmış gibi. Oysa durum tam tersidir. Aynı zamanda bir çevirmen olarak çevirmenlerin ne koşullarda çalış-

tıklarını, ayrıca hızlı çalışmak zorunda olduklarını, aksi halde aç kalacaklarını çok iyi bilirim. Bu nedenle çevirmeni herhangi bir zan altında bırakmak istediğimin düşünülmesi çok yanlış olur.

Fakat en güzeli şimdi geliyor: "Hem şimdi ya densizin teki çıkar da, 'Nafer Ermiş, ermediği ciğere mundar diyor,' derse?" diyor Sayın Tunç. Merak etmesin, öyle bir densizin çıkacağını sanmıyorum. Ama bu cümle beklenen bir şeydi. Ama zaten ben demiştim, şimdi birileri İngilizce roman yazmayı bir matah sanacak, diye. İşte sanmaya başlamışlar bile. Roman yazabilen herkes, fazla bilmediği bir dilde bile iyi kötü bir roman yazabilir. Burada olsa olsa 'kalite' açısından bir sorun olabilir. Ama benim yazımın konusu romanın kalitesiyle ilgili değil. Hatta romanın kendisiyle de ilgili değil. Bunu açıkça söyledim. Ayrıca çok gerekirse Almanya'da 11 yıl yaşamış, felsefe, kültür bilimleri, Alman Dili Ve Edebiyatı bölümlerinde on yıl öğrenim görmüş biri olarak Almanca bir roman da yazabilirim. Yani bir ciğere ulaşamama durumu yok. Hem biz kedi değiliz ki. Ulaşsak bile ciğerin mundar olduğunu bilebiliriz. Sayın Tunç'un yazısının sonlarına doğru şöyle bir cümlecik var: "... neden İngilizce yazıldığını anlamaya çalışmadan, karşılaştırmalı okuma zahmetine girmeden..." Eh, benim itiraz noktalarımdan biri de bu zaten! Romanın orijinali yok ki elimizde. Nasıl karşılaştırmalı okuyalım? Türkçe'ye aktarılırken Türkçe'ye sığmayıp dışarıda kalan şeylerin neler olduğunu nasıl anlayalım?

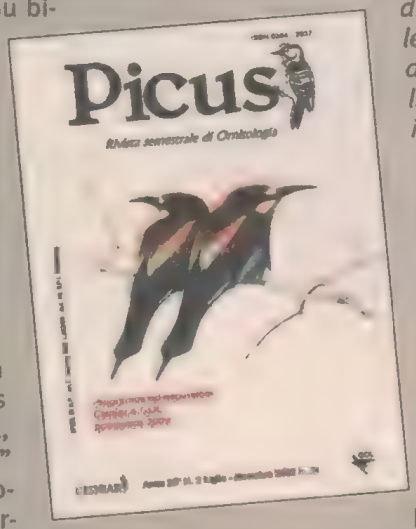

Ancak üslûbum konusunda sayın Tunç pek haksız sayılmaz. Hassas davrandığımı ben de biliyorum. Ancak, Goethe Enstitüsü'nün "Kültür aracıları" semineri için verdiği iki haftalık burs dolayısıyla Haziran başında gittiğim Berlin'de bir kez daha yaşadığım bir olay benim bu konuda neden bu kadar hassas bir tepki verdiğimi biraz olsun açıklayacaktır:

Bir akşam beni Kostas adlı, kendisi de iyi bir müzisyen olan bir Yunanlı'nın işlettiği, bir Yunan lokantasına götürdüler. Kostas İstanbul'dan geldiğimi duyunca, "Oo, burada da Türk arkadaşlarım var, hatta ikisi dışarıda, dur çağırayım," dedi ve orta yaşın üzerinde iki kişiyle geri geldi. Ben de onlar otururken otomatik olarak, "Türk müsünüz?" diye sordum. Sonradan ünlü ve çok profesyonel bir ressam olduğunu, ayrıca kışa doğru; İstanbul'da, AKM'de bin metrekarelik bir salonda tek başına, Kültür Bakanlığının desteğiyle bir sergi açacağını söyleyen yaşlıca bey soruma "Yok hayır," diye cevap verdi. "Peki nerelisiniz?" diye sordum. "Dersimliyim?" dedi. "Kürt müsünüz?" diye sordum ben de bunun üzerine. "Yo, hayır," dedi. "Arap? Çerkez? Laz?" "Neyse," dedi ressam sonunda," bırakalım şimdi bunu." Ben konunun neden bu kadar esrarlı bir duruma büründürüldüğünü düşünürken Kostas'la Yunanistan'da bir sergi açma fikrini konuşmaya başladılar. En sonunda Kostas bir konsept oluşturmak için, "Şimdi seni Berlin'de yaşayan bir Türk ressam olarak mı sunalım?" diye sordu. "Yoo, ben Türk değilim," dedi ressam. "Peki nesin?" diye sordu bunun üzerine Kostas. Demek o da bilmiyormuş. "Alman'ım," dedi Ressam. Buna şaşıran Kostas, "Buna ihtiyacın yok ki," dedi. "Sen Türk'sün, Alman olman gerekmez..." "Hayır," dedi Ressam. Bütün bunları oldukça aksanlı, bol hatalı bir Almanca ile konuştuğunu da belirtmem lazım. Türkçe'si de son derece düzgün ve aksansız. İşte zaman zaman aydınlarımızın, sanatçılarımızın, varlıklarını, kimliklerini inkâr etmek pahasına düştükleri bu derin kompleks duygularıdır beni çileden çıkaran. Yurtdışında bir süre yaşayanlar bu ve benzeri tutumlarla sık sık karşılaşır. Artık yazıyı daha fazla uzatmadan, Aslı Erdoğan'ın Milliyet Sanat'ın Haziran sayısında söylediklerinden bir alıntıyla bitirmek istiyorum: *" Şiir, öykü, roman hepsi sözcüklerle, herkese ait sözcüklerle yazılır, ... sözcüklerin aralarındaki, içlerindeki boşluklarla, dip akıntılarıyla, pırıltılarla ve gölgelerle... Ben, 'duygusal tınılar'diye adlandırdığım şeyi, insanın yal*nızca *anadilinde duyabileceğine inanırım. Anadili insanın ta kendisidir..."*

Konuyu oldukça güzel ifade ettiği için Aslı hanıma buradan teşekkür ediyorum...

Sayın Tunç'un yazısından son bir alıntı daha: (çünkü Elif Şafak'ın Bit Palas adlı romanının talihli ve zamanlaması yerinde bir rastlantıyla gördüğüm İngilizce baskısının kapağında Shafuck değil Shafak yazıyor)... İnanılır gibi değil. Bir yazarın adını değiştiriyorlar ve yazar buna ses çıkartmıyor. Bir başka yazar da burada bunu göreceğine tuhaf bir talih ve zamanlama görüyor. Bu kompleks değil de nedir? Biz onların yazarlarını Jon Şıtaynbek, Şekspir şeklinde yazsak onlar ne der acaba? Onları bırakalım biz ne deriz? Böyle bir şey Kiril, Arap, Yunan alfabesi gibi başka bir dile ait isimleri Latin alfabesinde yazmak gerektiğinde yapılabilir, bunu da her dil kendi fonetiğine göre yazar. Örneğin biz Dostoevski'nin adını başka yazarız, Almanlar başka yazar. Ama Latin alfabesi içinde böyle bir şey çok abes. Bu durumda Elif Şafak'ın ismini mesela Almanlar Schafak, bir başka millet Shafaq vs. şeklinde yazabilir. Geçen sefer yazımı, adınızı da İngilizce yazın bari, anlamında bir cümleyle bitirmiştim. Meğer o sırada bu zaten yapılmaktaymış.

Neyse, hayvanlar aleminden örnekler, yabancı dilde yazmalar derken benim de içimden Kuş dilinde yazıp kuşlar aleminde boy göstermek geçiyor. Üniversitelere de acilen Kuş Dili Ve Edebiyatı bölümünü kurmalarını öneriyoruz. Yazının başlığını da Kuşdili Ve Edebiyatı koyacağım, bakalım Sayın Dürrin Tunç bu kez beğenecek mi?

Eleştirel metinlerin yazarı Zeki Coşkun

AYNASI AY OLAN

"Ay Olsun Aynam"da Tuhaf Zamanlar Tutanağı çıkartıyor karşımıza. Şiirsel bir dille hayatın ve zamanın ruhunu deşifre ediyor...

Neden az kitap çıkarıyorsun?

Ben dışardan itki olmadıkça kitap yapamıyorum. Mesela ilk kitap; ***Aleviler, Sünniler... ve Öteki Sivas***'ın ortaya çıkışında 2 Temmuz yangını var. 2 Temmuz Türkiye tarihinde çok önemli bir yere sahip. Gerçi 10 yılda unutulsa da bu gerçek değişmiyor. Ben yangını İslâmi hareketin, şeriatçı kalkışmanın ötesinde patlama olarak düşündüm. Öbür boyutları olabilir ama beni ilgilendiren tarafı, orada bir ayin, bir ritüel halinde ve büyük bir iştahla yakma eyleminin yaşanması. Çocukluğum o şehirde geçti, kimliğimin biçimlenmesinde etkisi var. Tüm bu etkenler o kitabı yazdırdı.

İkinci kitap, ***Kılıç Artığı*** da öyle. Bir ceset gelip bana çarptı! Ve ***Kılıç Artığı***, kayıp bir adamı, kayıp bir dünyayı, zamanı ortaya çıkardı.

Konuların mı, temaların mı yazarısın?

İkisi de değil galiba. Durumların yazarıyım denebilir belki.

Yıllardır bir misyon yüklenmiş olarak ya da yüklendirilmiş olarak görünüyorsun: Çeşitli yayın organları,

kurumlar seni arıyorlar, yazı-görüş istiyor. Giderek artan tempoyla yazılar yazıyorsun. Onlar neden kitap olmadı? Böyle yapılır ya genelde.

Gazete, dergi yazılarını derleyip kitaplaştırma anlayışı bana uzak. Kitabı kitap olarak tasarlamak gerektiğini düşünüyorum. Ama bu, daha önce yazıp yayımladıklarınızı kitabınıza alamazsınız demek değil. **Ay Olsun Aynam**'daki yazıların önemli bir bölümü de gazetelerde yayımlanmıştır.

Oysa hiç öyle görünmüyor. Sanki baştan sona oturup yazılmış gibi. Gerçi kitapta da belirtiyorsun bazı yazıların yayın tarihini ve yerini. Ama dediğim gibi bütün bir kitap var ortada. *"Aylar üzerinden zaman haritası"* diyorsun. Teması, yapısı, söylemiyle farklı bir kitap *Ay Olsun Aynam*. Hele deneme türünde, bizde pek örneği yok. Nereden esti bu kitap?

Çok basit: Zaman akıyor, biz de içindeyiz. *"Dünyayı değiştirmek"* [illegible] yor, evet [illegible] Üstelik sen de değişiyorsun. Dün tabu, fetiş, erişilmez, dokunulmaz olan birçok isim, kavram, kurum bir bakmışsın sanki hiç olmamış, yaşanmamış gibi. Tersi; cep telefonundan internete, dün olmayanlar bugün hayatın olmazsa olmazı. Peki, bütün bu olan bitenin içinde ben neredeyim, bizler, insanlar?.. Hayat ne oluyor, nereye gidiyor, biz nereye?..

Ay Olsun Aynam işte bu sorulardan çıktı.

Ağır sorular...

Hiç değil. Asıl ağır olan, tuhaf olan ne biliyor musun, soru sormayı unutmak! Sormadan, itiraz etmeden, sorgulamadan neyi yaşayabilirsin? Şimdiki durum mu? *"Al bak, yepyeni bir cici... Hayatını değiştirecek, dünyayı güzelleştirecek, sakın kaçırma, dışında kalma"* derler, diyorlar. Sen de, *"Amman, hemen"* diye koşuyorsun.

Ne oluyor: Herkes aynı şeylerle donanıyor, güzelleşiyor, yaşıyor. İşte ben buna şaşıyorum: Nasıl oluyor da aynılık, *"başkalık"* oluyor ya da öyle görünüyor, öyle kabul ediliyor? Standart bu, tektip hayat. Suşi yememişsen dünyadan haberin yok demektir. Yok ya! Niye, mecbur muyum sizin sevdiğiniz şeyi, daha doğrusu sever göründüğünüz şeyi sevmeye, yemeye?

Zaten asıl şaşırdığım, anlayamadığım, bu kitap yoluyla anlamaya, anlatmaya çalıştığım o: Mecburiyet, dayatma, nasıl oluyor da *"özgürlük, özgünlük, yenilik, değişim"* falan oluyor?

Röportaj senin sorularınla gidecek galiba!

Nereden esti diye sordun, onu anlatmaya çalışıyorum. Çıkış noktalarımı söylüyorum.

İyi de, dışarıdan gören kavga ediyoruz diyecek...

Kim, nerede kavga ediyor?

Bak, yine sen soruyorsun...

Çünkü söylemeye uğraştığım bir şey var. Kavga etmek, didişmek değildir. Can yakmak, karşındakini iptal etmek de değil; önüne gelen her şeyi kabul etmemektir. Demin kim, nerede kavga ediyor derken söylemek istediğim bu: Günümüzde edebiyattan siyasete, iş dünyasına kadar her alanda acaip bir *"uyumluluk"* hali hakim. Sadece bizde değil, bütün dünyada! Edebiyatta, sanatta eleştiri mekanizması devre dışı, siyasette muhalefet, iş hayatında sendika... Küresel köy dediğimiz işte bu: Köpeksiz köy!

Daha somutu: Taşlar bağlı, köpekler serbest.

Ne oluyor o zaman: Amerika'da *"neocon"*lar hüküm sürüyor. Bizde de garibim dünün *"milli görüş"* sahipleri *"muhafazakar demokrat"* oluveriyor. Amerika'dan kopya çekip uyumlanıyorlar. Bütün düşünce dünyası, edebiyat dahil aynı. Fast food düzeni, sadece bir yeme-içme biçimi değil, hayat biçimi olarak tezahür ediyor.

Başka yönden bakalım: Popüler kültür deyip duruyoruz. Çekiniyorum ama yine sormak zorundayım; bu ne demek? Bir *"kültür"* var, hani ölçüleri, öğeleri, göstergeleri falan tanımlanmış, belli bir kurum, yaşam biçimi. Bir de bunun *"popüler"* hali; o an, o çevrede öne çıkmış, ama gelip geçici, değişken durum. Peki, yine soru: Aşkı, şarkısı, eğlencesi, giyim kuşamı, saç sakal biçimi, yediği içtiğiyle insan hayatındaki her şey bugün *"popüler kültür"* denen şeyin içinde değil mi?

O halde, kültür diye ayrı bir şey yok! Asli olan popüler kültür. Öte yandan *"popüler"* dediğin şey, bir gelip geçicilik ifade ediyor. Ama duruma bakıyorsun, asla geçmeyen, asla değişmeyen bir durum.

Bu durumda *Ay Olsun Aynam* bir itiraz kitabı...

Öyle diyelim. Yaşadığımız zamana, dünyaya, hayata ilişkin eleştirel notlarım belki de.

Konuşma boyunca isyankâr bir tavır içindesin. Köşe yazıların, eleştirilerin de öyle, sert tavrınla tanınıyorsun. Oysa kitapta şimdi söylediklerini anlatsan da bambaşka bir dil var. Adeta içli, kırılgan, şiirsel. Bu farklılığı nasıl açıklıyorsun?

Bu benim belirlediğim bir şey değil. Her yazı, her konu kendi söylemini beraberinde getirir. Orada galiba olaylara, zamana, hayata arama bir mesafe koyarak bakmaya çalıştım. Sanki bir filmi izliyormuş, bir romanı okuyormuş gibi... O mesafe ya da dışarıda tutma, serinkanlılık sağlamış olabilir.

Ama tam tersi, içli, kendini olan bitene taraf olarak gören, öyle koyan bir anlatım söz konusu.

Tabii ki tarafım. Bütün bunları yaşayan ve bu şekilde hisseden benim, sonuçta. Kendimin de içinde yer aldığım bir *"anlatı"*ya bakmak diyebiliriz belki de. Şimdi senin sorunla düşündüm: Güleriz ağlanacak halimize demiş olabilir miyim, bilmiyorum.

Bir kitabın bir sorunsal, bir arayış, bir gereksinim üzerine kurulması, buradan doğması gerektiğini düşünüyorum.

Edebiyatta türünü belirlemiş olanların ve teknik, tarihi inceleme, akademik araştırma yapanların dışında çalışan yazarlar var. Böyle bir yazar nasıl kitap yapmalı, konusu, teması ne olabilir, ahlakı ne olabilir?

Kitaptan önce yazıyla ilişkimize bakmak gerekir. Öteden beri savunduğum bir şey var: Yazının hakikati olması lazım. Bir gerçekliği anlatmak demiyorum, yazının kendi hakikati olması lazım. Bu da yazarın meselesi olmasını gerektirir. Yazının hakikatinin, sahiciliğinin olabilmesi meseleniz, derdiniz, bir sorununuz olmasından geçer.

Dünya görüşü mü?

Dünya görüşünden öte. Oturur çay üzerine yazı yazarım, kitap da yapabilirim, eğer ki bu benim hayatımda önemli bir unsur ise... Eğer bu konuda şimdiye dek söylenenlerin dışında bir şeyler söyleyebiliyorsam.

Bu anlamda kitabın bir sorunsal üzerine, bir arayış, bir gereksinim üzerine kurulması gerektiğini, buradan doğması gerektiğini düşünüyorum. O kurgu içerisinde eskiden yazdıklarım da yerini alabilir.

***Ay Olsun Aynam*'da edebi bir dil var. Oysa sen yazıya teknik olarak bakan bir insansın, eleştirmen kimliğin ön planda. Bu kitabı yazarken kendini tuttuğun ya da sakındığın oldu mu?**

Hayır, eleştirmenlik diye bir meslek yok. Eleştiri bir uğraştır, bir gereksinimden doğar. Kimseye eleştirmen ol demiyorlar. Siz bir yapıt ya da durum üzerine söz alıyorsanız. Yapıta ve duruma ilişkin söz alıyorsanız, farklı bir algılama biçimi öneriyorsunuz, demektir. O zaman da bu yapıtla, durumla ya da olayla kurduğum ilişkiyi, izleyici, okuyucu ve giderek olayın taraflarıyla, aktörleriyle paylaşmaktan söz ediyorum.

Toplumun kültürle olan ilişkisini sağlıklı hale getirmeye çalışma.

Hayır, sağlıklılık misyon ifade ediyor. öyle değil ama, bir niteliksel aracılık. **Onat Kutlar** çok güzel ifade etmişti, yazarlığı bir tür tercümanlık olarak adlandırıyordu, ben de öyle düşünüyorum: Bir iletişim faaliyeti. Klasik bir laf vardır; yazar olamayanlar eleştirmen olur, denir. Şiir, hikâye, roman gibi ürünler veremeyen kişilerin, içlerinde kalan arzuyu başkalarının yapıtları üzerinden gerçekleştirdikleri yönünde değerlendirmeler var. Ben tam böyle bakmıyorum ama, olabilir de. Biraz önce söyledim, daha çok bir iletişim olarak görüyorum. Sadece eleştiri değil, yazının kendisi bir iletişim. Her şeyden önce, insanın kendisiyle, dış dünyadan öte olgularla, yani kişilerden, okuyuculardan, diğer yapıt ve ürünlerden bağımsız olarak insanın kendisiyle iletişimi, yazı. Kendi kendinize konuştuğunuz zaman size deli diyorlar. Ama bunu yazılı olarak gerçekleştirdiğinizde, bir forma, bir disipline kavuşuyor. Bu anlamda yazı, delilik ilacı gibi bir şey. Bir iletişim sağlıyor; hem kendinizle hem dış dünyayla. Aynı zamanda bir yolculuk. Daha ötesi,

keşif yolculuğu.

Bildiklerimi vaaz edeceksem, o yazı bana bir şey katmayacaksa, kime ne bundan? Bir konu, bir tema, bir olay, bir durum, bir yapıt üzerinde, onu incelediğiniz, onun hakkında düşündüğünüz zaman belli saptamalarınız olur. Ve nihayetinde onun sizde bıraktığı etkiler ve dürtüler vardık ki, bir şeyler söyleme gereği duyarsınız. Yazının sürprizi, yaratıcılığı, belki büyüsü, cazibesi burada: Başlangıçtaki temalardan, çıkış noktalarınızdan yol alarak henüz keşfetmediğiniz, yazmaya başladığınızda fark etmediğiniz açılımlara gidersiniz. Bu sizi yaratan, deyim yerindeyse dirilten, donatan, geliştiren, farklılaştıran, dönüştüren bir faaliyettir. Yazı bir iletişim ve dönüştürme faaliyeti olduğuna göre, bunun tek bir formu yok.

Eleştirilerinden dolayı düello randevusu vermeye kalkanlar var mı?

Düello değil de, başka şeylerle karşılaştım. Örneğin, bir roman yayımlanmış, kıyamet kopuyor. Yazarın önceki hiçbir kitabını okumamışım. Fakat öyle bir atmosfer oluşturuldu ki, bir şeyler mi kaçırıyorum duygusuna kapıldım ve kitabı aldım. Tuhaf! Romanın estirilen havayla hiçbir ilgisi yok... Aldatılmış gibi hissediyorsun kendini. Sonuçta bir eleştiri yazdım. Akabinde yazarımızın, aynı yayın organında Akdenizli kimliğimiz üzerine bir yazısıyla karşılaştım. Yazının sonuna doğru Türkçe öğretmenlerinin, bir roman nasıl okunur hakkında bir şey öğretmediklerinden bahsediyor. Ben bu romanla ilgili övgüler aldım, filan diyor. Güya hem eleştiriye yanıt veriyor hiç adını anmadan, hem de pazarlamaya devam ediyor.

Trajik olan şu; aylarca iç savaş etiketiyle piyasaya sunulan o roman benim eleştirim sonrası Akdenizliliğin sakin limanına çekildi. Benzer örnekler çok. Kitap hakkında bir eleştiri yazıyorsunuz ve mailler, fakslar, telefonlarla, çeşitli kulislerle karşı markaj uygulanıyor.

Edebiyatın kamusu acaba böyle mi oluşturulur? Medya, moda sektörü, eğlence sektörü, sektörler böyle mi oluşur?

Tabii ki öyle... Yıllardır para-roman, travesti şiir laflarını boşuna mı ediyoruz?

Ay Olsun Aynam'la ilgili röportajlarda ben de yaşadım bunu. Fotoğrafçılar geliyor, alışageldikleri bir seyir var; şöyle durur musunuz, bir de şöyle baksanız falan... Ben konuşurken bu işi yaparken siz bunu belgeleyebilirsiniz. Elimi yanağıma niye koyayım, sonradan niye poz vereyim? Ama yazar, uzun zamandır manken, aktör, sahne insanı rolünde olduğu için, buralara soyunduğu için fotoğrafçılar da *"artistik"* durumlar arıyor haliyle. Daha önce bu konuları yazdım, yazarın yatarak poz vermesi gibi bir mecburiyet hasıl oldu diye. Artık edebiyatın dışında her şey gerekli, zorunlu. O zaman edebiyat bir vesile, bir araç durumuna geliyor.

Son soru: Bir eleştirmen olarak sen kitabını nasıl tanımlarsın?

Ben böyle bir değerlendirme yapamam. Gerçi şimdi moda bu: Kendin pişir, kendin ye misali herkes kendini, kitabını anlata anlata bir hal oluyor. Ne eleştirmene, ne okuyucuya diyecek hiçbir şey bırakmıyorlar. Onlara gerek de yok, ihtiyaç da. Bütün bu meselelere şaşarak, gülerek bakıyorum. Şimdi kalkıp *"benim kitabım şöyledir, böyledir"* denir mi? Buna okuyan karar verir.

Şu kadarını söyleyebilirim: Zamanla, hayatla ilişkimi, ilişkimizi tartışmaya çalıştım ben bu kitapta. Zamanla meselemizi halletmeden, hayatla meselemizi halledemeyiz, diye düşünüyorum. ***Ay Olsun Aynam*** işte bu *"mesele"*den doğdu.

Halledebildin mi?

Neredeee... Kim halledebilmiş ki? Bunları konuşmak, tartışmak halletmemize yardımcı olabilir belki.

Temmuz Ateşi İçinde!

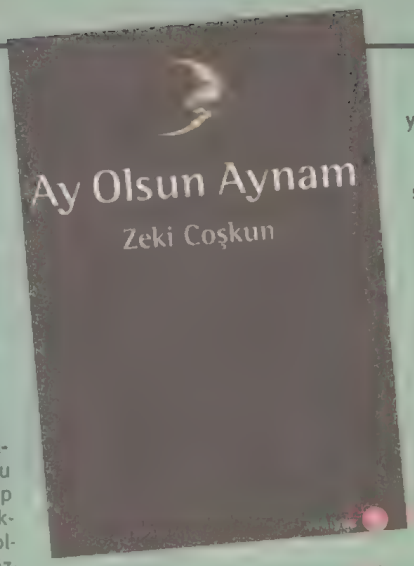

Yangınlarını an, yenilgilerini,
kayıplarını, hasretlerini,
sevinçlerini an.

Yaz günü temmuzda
sen terle ben sileyim
diyen bir türkü.
Türkünü söyle, aya-ateşe bak, aydınlan.

YANGINLARDAN ARTAKALAN TEMMUZ

bir oğlum olacak adı Temmuz

Böyle diyordu ilkgençliğimin koca şairi **Hasan Hüseyin**. O gürül gürül ***Kızılırmak***'ta bu dizeler habire habire yinelendikçe huysuzlanıp duruyordum. Böbürlenmeyi, kibri sineye çekmek de yetmiyordu. Anadolu'ya, onun hapsolduğu feodal kültüre, "erkek ideolojisini"ne özgü bir ses vardı bu dizelerde.

Gerçi bir an önce, erkek sınıfına dahil olmak için can atıyorduk hepimiz. Yeni yeni terleyen bıyıklarımıza herkesten önce kendimiz tutkunduk. "Erkekçe olsun" isterdik her şey, yeni terlemiş bıyıklarımızı sıvazlar dururduk.

Sesindeki edaya itirazım vardı evet, ama atılacağımız birbir kavganın idmanlarından, temrinlerinden biriydi ***Kızılırmak*** ve bütün **Hasan Hüseyin** külliyatı. Yanıbaşında ki **Ahmed Arif, Enver Gökçe**... Gününe, saatine göre bir ya da birkaç doz alırsın. O aşı tenine, yüreğine hükmeder. Bileşiminde aşk vardır, inanç, iddia vardır, hırs ve hüzün...

Feodalitenin, diyelim Osmanlı'nın karşısındasın. Divan'a, şiirine ve müziğine tümden kapatmışsın kendini, elinin tersiyle itmişsin geçmiş zamana ait her şeyi. Geride, tarihin karanlığında onlar. Sen, yepyeni bir dünyanın, hayatın sevdasındasın. Aşmışsın çoktan dünü, bugünü. Yarının türküsünü söylüyorsun. Yarının kavgasına atılmışsın.

Lakin, bu yeni türkünün tümüyle "Divan"dan devralınmış bir dille terennüm edildiğini fark etmezsin. Yani mazmun, yani kalıp-statik, yani muhayyel; tasarımsal, imgesel... şimdiki ifadeyle sanal!

İşte bu topal koşmanın açık belgesiydi ***Kızılırmak***.

O vakitler "seksist-maço" gibi kavramlar henüz ithal edilmemişti. Yine de huysuzlanıyordum işte, "bir oğlum olacak / adı Temmuz" dizelerinde.

***

"Ben proleterim, karım benden proleter" diyordu şair. Temmuz ana rahmine düştüğünde her ikisi de yoksullukla kavruluyordu. Yoksuldular ama hayat, dünya, zaman onlardan yanaydı. Biliyor ve görüyorlardı işte. Proton, Mariner, Soyuz uzayda dört dönüyor, Temmuz anasının karnını tekmelerken insanoğlu (ve tabii ki sosyalizm!) gökleri fethe çıkıyordu.

Doğacak oğlunu tüm bunların güvencesiyle, sevinciyle selamlıyordu şair baba. Bedeni, tarihi, onun yoğurduğu benliği bozkırda. Aklı, yüreği, bilinci yepyeni bir dünyada. Tepeden tırnağa inanç, iman, sonuna kadar sosyalist.

Temmuz, bir kavşak. Bildirisi yazıldığında 1960'ların başları olmalı. Biraz eskimiş, aşınmış heyecanın destanı biz 1970'lerin sonlarına doğru söylüyorduk. Arada, evet yine bir temmuz günü aya inmişti insanoğlu. Lakin zafer Sovyetler'in değil, Amerikalılar'ındı. Apollo 11'deki üç kişilik ekipten Neil Armstrong aya "sizin saatinizle 20.00'de inmeye karar verdim" mesajını veriyordu NASA Merkezi'ne. Yanıt: *Çok iyi olur, tam prime-time'a denk düşer!*

Amerikan-Sovyet uzay yarışının Amerikan cephesindeki daha somut, daha gerçek, daha yakın plandaki boyutunu ortaya koyuyordu Merkez Üssü'nün sözü.

Armstrong'un canlı yayında söylediği gibi "insan için küçük, fakat insanlık için büyük bir adım", işte böyle gerçekleşti 21 Temmuz 1969'da: 600 bin kişinin izlediği muhteşem bir prime-time gösterisi.

O gösteri sırasında uzaydan dünyaya ulaşan bir söz daha var. Amerikalı astronotun ayda yürürken adeta gizli bir içgüdüyle dudaklarından süzülen "İyi şanslar Mr. Gorsky" dileği. 30 yıl meçhulsür olarak kaldı Gorsky'nin kimliği de, dileğin gerekçesi de, anlamı da.

Rus meslektaşına bir haber mi gönderiyordu yoksa?

Amerikalı astronot, çocukluk yıllarındaki komşusu Bay ve Bayan Gorsky hayata veda ettikten sonradır ki, sırrını itiraf etti: Bir yaz günü yan bahçeye kaçan topu almak için çitleri aşmıştı. Çimler arasında topu aranırken içeriden hınzır sesler çalınmıştı kulağına. Erkek, oral seks istiyordu. Kadın da, "Şu komşunun çocuğunu ne zaman aya giderse o zaman..." diyordu.

O güdüyle mi, sırf komşuya iyilik olsun diye mi astronot olmuştu bilinmez, aya çıkmıştı işte. Ve çocukluğunda kalan ses, birden yankılanıvermişti kulağına; "İyi şanslar Mr. Gorsky"!

Hayat ve zaman sürprizlerle dolu. Gorsky hâlâ meçhulümüz. Ama Sovyetler o tarihten; Amerikalılar'ın uzayı parsellemeye koyulmasından itibaren kaybetti yarışı. Gerçi, uzayın sırlarını açmadaki ilk adım olan aya çıkış, "göğü delme" olarak görünmüştü kimilerine. İlkel, geri bulundu bu, tabii ki. Ve fakat uzayı insana açan bilim, sonra sonra bütün bu seferlerin, hatta konfor için üretilen binbir çeşit kimyasal maddenin ozon tabakasını deldiğini, dünyanın dengesini bozduğunu, iklimlerin şaştığını itiraf etti, nice nice temmuzdan sonra.

Yeryüzündeki kaynakların kıtlaşmasından dolayı 1999 Temmuzu'nun son haftasında, yine Amerikan Uzay Üssü'nden fırlatılan uzay gemisi, aynı yüzeyine şiddetle çarparak indi. Projede öngörülen "şiddetli bir çarpma" bu: Uzay gemisi şiddetle çarpacak ve ay yüzeyini kıracak. Bu bir "su araştırma projesi"!.. Suyu belki aydan alacağız ileride.

***

Peş Peşe bozgunlardan artakalan bozkır adamları, delinmiş göğün altında şiirin, uzayın, zamanın terkisinde sürdürdüler yolculuklarını.

Onlardan bir grubun son seferinde takvim yine temmuzu gösteriyordu; 1993. Bozkırda bir şenlik. Kızılırmak'ı kaleme alan ozan, çoktan veda etmişti dünyaya. Şenlik, onun doğduğu şehirde, Sivas'taydı.

500 yıl önce yine orada doğmuş, asi, usanmaz, uslanmaz bir başka ozanı; Pir Sultan'ı anmak üzere, İstanbul'dan, İzmir'den, Ankara'dan... dört bir yandan koştular bozkırın ortasına. Değişik, farklı, yeni bir iklimin rüzgârını estirmek için. Yedeklerinde yüzyıllardır söylenen şiirler, türküler. İnanç, aşk ve kavga.

Biraz ecnebilik de karışmıştı ucundan: Hint asıllı İngiliz yazarı Salman Rüşdi'nin Şeytan Ayetleri romanı, ilk yayımlanışından 14 yıl sonra her nasılsa Londra'dan Sivas'a uzunan bir hararet, bir hassasiyet hattı yaratmıştı.

Mezhepler, din, Allah, şeytan, insan, feodal, sol, şiir, müzik, inanç, ideoloji, tarih ve her şey karşılaştı. 2 Temmuz 1993'te, 36 şair, ozan, insan yandı kavruldu.

Metin Altıok, onlardan biri. Yangından kavrulan ciğerleri bir hafta daha direndi ölüme, 9 Temmuz'da teslim oldu. *Gezgin*'dir ilk kimliği. Sonra *Yerleşik Yabancı, Kendinin Avcısı... Küçük Tragedyalar*'ı, *İpek ve Kılabtan*'ı, *Gerçeğin Öze Yakası*'nı söylemiş durmuştur hep.

Metin Altıok ki, uzaktan-gıyaben dostum. Birbirimizin yüzünü hiç görmedik, el sıkışmadık. Yazılı söyleştik, karşılıklı. Daha 1988'de, Gerçeğin Öte Yakası'nı yazdığı sıralarda, Konya-Karaman'daydı. O sıra, "ne değişti şiirinde" diye sorduğumda, "Kan sıçradı o 'nazenin' şiirime" yanıtını vermişti.

Sonra işte, 2 Temmuz'da ateş geldi, alev, is ve duman!

Hoş, o daha 1979'da yayımlanan *Kendinin Avcısı*'nda yazmıştı *Dumanı Lekesiz Biri*'ni. Bilircesine-sezercesine ölümün halini ve yerini, yazmıştı:

Biri mutlaka vardır
Zonguldak'ta, Sivas'ta
Yakında ya da uzakta,
Binlerce baca arasında
Dumanı lekesiz biri.
Ama ben anlaşılan
Biraz karıştırıyorum kendimi.

Kitaptan bir bölüm

SONRAKİ SESSİZLİK

yazan: **Aslan Özdemir** çizen: **Ceylanus**

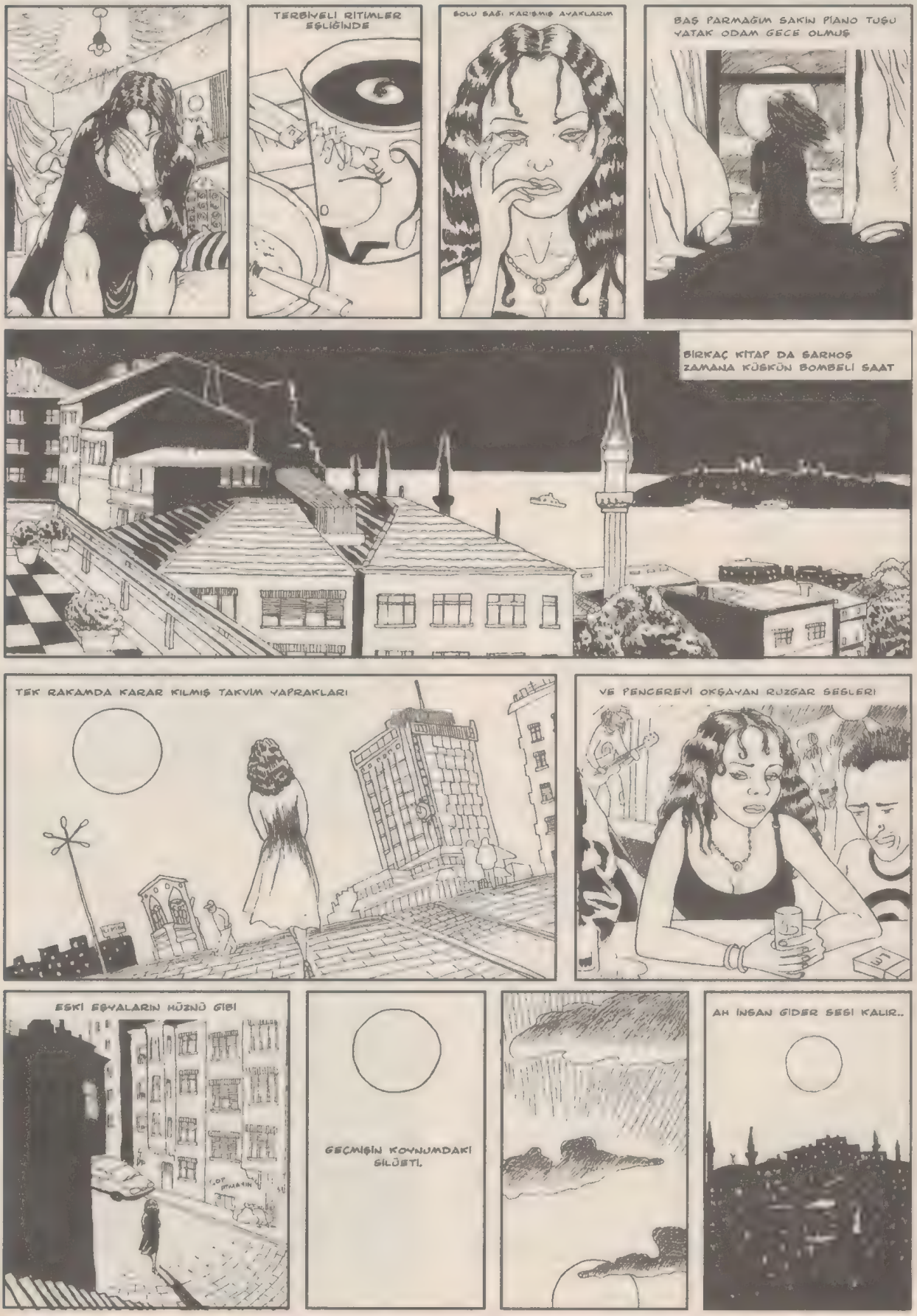

levent mete

Yaratıcı aklın yapısı

"İşim için yaşamımı riske atıyorum"

Arieti, şizofrenik aklın yapısını incelediği kitabının bir bölümünü **Salvador Dali**'nin deli olmadığını kanıtlamaya ayırmıştı. Sanrılı bir dünyaya gömülen zihnin özellikleri tanımlandığında, "bunlar sanatçıda da var" dedirtiyordu çünkü. *"O da mı deli yoksa?"*

"Evet" diye yanıtlayanlar az değil. Bazı ruhsal bozukluk türleri yaratıcı kişilerde toplum ortalamasının üzerinde görülüyor. Ruhsal dalgalanmanın belirli dönemlerinde yaratıcılığın yükseldiğini gösteren çalışmalar da var. Dolayısıyla, işaretler yaratıcılıkla ruhsal aşırılıklar arasında en azından bazı paralellikler olduğunu gösteriyor.

Buna karşılık, söz konusu durumu talihsiz bir rastlantı olarak görenler de var. Ruhsal hastalıklar herkes gibi sanatçılarda da ortaya çıkabiliyor. Yaratıcılıkla hiçbir paralellikleri olmadığı gibi, yol açtıkları kafa karışıklığı nedeniyle üretimi yavaşlatıp, verimi azaltıyorlar.

Hangisi doğru?

Bir karşılaştırma yaparak soruya yanıt arayabilir, bu iki farklı zihinsel durumla ilgili yapılan tanımlamaları birbirinin diline çevirerek yeniden anlamayı deneyebiliriz.

Psikozdaki karmaşayı açıklamak için geliştirilen modellerden birisi olan *"hasarlı filtre"* varsayımıyla başlayalım. Bu modele göre, insanın zihninde bir filtre vardır. Bir uyaran bombardımanı halinde üzerimize gelen dünyayı durdurup, yalnızca belirli sayıda uyaranı içeri alır. Böylece, dikkatimizi bunların üzerinde toplayarak, olan biteni anlamamız mümkün olur. Şizofrenide filtre bozulmuş olduğundan, kişi bir uyaran seli altında kalır, dikkatini toplayamaz.

Aynı filtre sistemi akıl yürütürken ve konuşurken de söz konusudur. Her cümlenin, kalıbın, sözcüğün, sesin başka birçok cümle, kalıp, sözcük ve sesle çağrışım bağlantıları vardır. Zihnimiz bu çağrışım bağlantılarını bastırarak, bilinç alanı dışında tutarak, onları, o an üzerinde yoğunlaştığımız bağlamla sınırlı olarak kullanabilmemize olanak verir. Baskılama işleminin yetersiz kalması sözcükleri çılgın bir hızla çalışan çağrışım makinelerine dönüştürür.

Öyleyse, her sözcüğün yalnızca tek bir anlam ifade ettiği, onun dışında hiçbir çağrışımın olmadığı durum zihnin en temiz halidir diyebiliriz. Böyle çalışan iki zihin arasındaki iletişim yanlış anlama olasılığını ortadan kaldıran bir kesinlik taşıyacaktır. Ancak, sözcüklere eklenen hiçbir yan anlam olmayacağı için, birim zamanda aktarılan bilginin en düşük olduğu haldir bu aynı zamanda. Çağrışımlar iletişime yanlış anlama olasılığıyla birlikte, ek bilgiyi de getirirler. Sözcükleri, bilim dilinde çağrışımlarını en aza, geniş anlamıyla şiir dilindeyse en çoğa doğru çekerek kullandığımız söylenebilir.

Sanrılı düşünceyi mümkün kılan bir başka özellik, kavramları ayıran sınırların erimesidir. Çoğu zaman tek bir ortak özellik bile iki farklı kavramın aynı zannedilmesine olanak verir. Böylece, *"Peygamberin sakalı var, sakallı olduğuma göre ben de peygamberim"* diye akıl yürütebilir kişi. *"Başbakanın gözlüğü var, gözlüklü olduğuma göre ben de başbakanım"* diyebilir. Televizyonda gördüğü katil yeşil gözlüyse, yeşil gözlü bir arkadaşının katil olduğunu düşünüp

paniğe kapılabilir. Ancak tek bir ortak noktadan yola çıkarak farklı kavramları ilişkilendiren bu *"bozulmuş"* mantık sistemi, aynı zamanda yaratıcı fikrilere de kapı açmaktadır. *"Aynı şizofrenikler gibi, yaratıcı kişiler de görünürde ilgisiz olan şeyler arasında ilgi kurar"* diyordu **Arieti**. *"Örneğin,* **Newton** *elmanın yere düşmesine neden olan güçle ayı yörüngesinde tutan güç arasında bir benzerlik kurmuştu."*

Uyaran seli, çağrışım fazlalığı ve eriyip birbirine geçen kavramlar. Tıpkı, dünyanın merkezine doğru gidildikçe, sıcaklığın artıp, katıların sıvı ve gaz haline geçmeleri gibi, toplumla etkileşim halindeki yüzey kabuğundan, paylaşıma katılmayan bilinçsiz derinliklere doğru gidildikçe düşüncenin eriyip sıvılaştığını söyleyebiliriz. **Freud**'un *"birincil süreç düşünce"* adını verdiği şeydir bu. Bilinçli ve toplumsal farkındalığın hayat bulduğu dış kabuksa *"ikincil süreç düşünce"* olarak adlandırılır.

Birincil süreç düşünce çocuklarda yüzeye en yakındır. Büyüyüp toplumsallaşan insanda derinlere doğru çekilir. Erişkinler onunla düşlerde karşılaşırlar. Düşler magmanın bir yanardağ patlamasında olduğu gibi püskürüp yüzeye çıkmasıyla oluşur. Psikozun, uyanık zihinle görülen bir düş olarak tanımlanması bundandır. Yaratma anında da ruhun derin bölgelerindeki bilinçdışı malzeme yüzeye yaklaşır. Bu yüzden, yaratıcı kişinin yaptığı iş bir çeşit *"gerileme"*, yani *"çocuklaşma"* olarak da adlandırılır. Ancak, buradaki gerileme bilinçli farkındalığı içeren zihin alanı olan *"benlik"*in kontrolü altındadır. Sanatçı, uygulamalı ve kuramsal bir eğitimden geçerek benliğini derine, sıcak bölgelere dalmaya, oradan örnek toplayıp, yüzeye getirmeye göre biçimlendirir. Psikoza giren kişiyse, ansızın bir depremle yarılan yer kabuğundan fışkıran lavların arasında kalmaktadır. Bu nedenle konuşma, yazı, eylem vb. biçimlerde ortaya çıkan ürünler ilkinde estetik bütünlükler biçiminde yapılanırken, ikinci durumda kaotik bir karmaşa oluştururlar.

Şimdi, yazının başındaki soruya dönüp, yaratıcılığın delilikle ilişkisini bir kez daha sorgulayabiliriz. Magmanın yüzeye yakın durduğu, bilinç kabuğu ince kişilerin, sanat ürününün hammaddesine, başkalarına göre daha yakın olduklarını, ona daha kolay ulaştıklarını söyleyebilir miyiz? Aynı zamanda, yanardağ patlamaları yönünden riskin yüksek olduğu kişiler midir bunlar? Bu soruları *"evet"* diye yanıtladığımızda kurduğumuz model için devreyi kapatmış oluruz.

Yaratıcı kişilerde ruhsal hastalık oranlarının neden daha yüksek olduğu da belli bu durumda. Peki, yaptıkları iş hastalanma olasılığını arttırıyor mu? Ateşe yakın çalıştıkları için yanık riskleri daha mı yüksek? Yoksa tam tersine, tehlikeyi yakından tanıdıkları ve basıncın bir kısmını da bu arada boşaltmış oldukları için olası patlamaların bir bölümünü önlemiş mi oluyorlar?

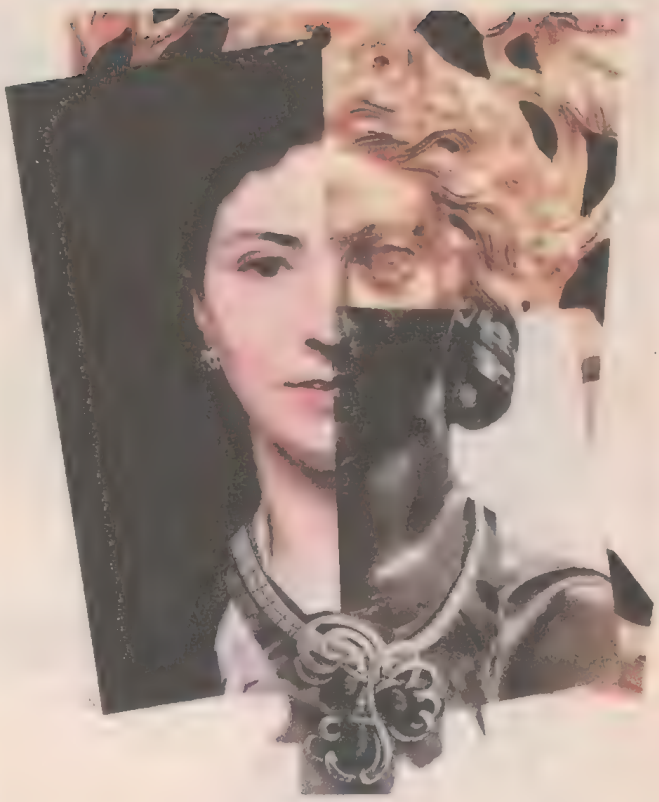

Yaratıcılığa, *"yüceltme"* adı verilen ruhsal savunma düzeneği yönünden baktığınızda, sanatçı için bir çeşit psikoterapi işlevi gördüğünü bile söyleyebilirsiniz. Bu yaklaşıma göre, erken çocukluk döneminin sapkın eğilimleri baskılanarak bilinçdışına hapsedilir ve oradan yaşamı etkilemeyi sürdürürler. Örneğin, yoğun saldırganlık ve kirletip batırma dürtüleriyle baş etmeye çalışan kişi, tam tersine aşırı nazik, düzenli ve titiz bir kişilik geliştirerek içindeki güçle mücadeleye girişir. Varacağı en uç nokta takıntılar içinde kıvranan hastalıklı bir ruh halidir. Ancak eğer yeteneği varsa, bu dürtüleri toplumsal onay görmüş bir etkinlik üzerinden doyurarak yatıştırabilir. Tuvalleri *"kirletir"* ya da içindeki şiddeti yazıya dönüştürür.

Buna karşın, süreç her zaman böylesine selim bir gidiş izlemez. Ateşi tutanın elleri de yanar kaçınılmaz olarak. Estetik yapılar oluşturmak için sanatçının üzerinden geçip dünyaya karışan enerji acılara ve örselenmelere yol açar. Yine de alınan doyum ve ulaşılan sonuç, bunlara katlanmaya değer çoğu zaman. **Van Gogh**'un kardeşi **Theo**'ya yazdığı mektupta dediği gibi, acıdan tümüyle kurtulmayı beklemez sanatçı. İstediği yalnızca, onun işini yapmasına engel olacak kadar dayanılmaz hale gelmemesidir. Ancak tehlikenin de farkındadır. İntiharından sonra cebinden çıkan mektupta, *"İşim için yaşamımı riske atıyorum"* diye yazar.

"Bir insanın yaratma çabaları, bilgi ve gerçeği arayışı bir aşk hikâyesidir" diyen **Iris Murdoch**'ın başta ***"Çan"*** (İmge Yay.), ***"Tek Boynuzlu At"*** (Can Yay.) ***"İtalyan Kız"*** (Remzi Yay.), ***"Kesik Bir Baş"*** (Ayrıntı Yay.) olmak üzere Türkçe'ye pek çok kitabı çevrildi. Romancı **Beryl Bainbridge**'in söylediği gibi, *"Uzun ve muhteşem bir kariyerin tadını çıkarmıştı"* **Murdoch**...

Kürşad Oğuz

Iris Murdoch

Bir yazarın aklı hep tehlikededir...

Öleli beş yıl oluyor. Siz O'nu ***"Çan"***, ***"Kesik Bir Baş"*** ya da ***"Ağa Yakalananlar"*** adlı kitaplarıyla tanımaya başlarken O, gizemli bir hastalığın ağına yakalanmış, hafızasını yitiriyordu. 43 yıl yanından ayrılmayan kocası **John Bayley**'in yazdığı ***"Iris'e Ağıt"*** Türkçe'de yayımlanmışken, İrlandalı usta **Iris Murdoch**'ı bir de biz analım dedik.

"Kendini şu olağanüstü olgu karşısında sorgulamaktan daha önemli ne olabilir; insan olmak" diyordu 1994 yılında **Iris Murdoch**. Yazık ki birkaç yıl sonra, artık kendisini sorgulamasının pek kolay olmadığını öğrendi. Çok da uzun sürmeyen tetkikler sonrasında beyninde bir sorun olduğu anlaşıldı. **Murdoch**, çağın en gizemli hastalığına yakalanmıştı: **Alzheimer**. Her gün daha fazla şeyi unutuyordu; bunların başında kendi kitaplarının adları gelmeye başlayınca da ölümün yaklaştığını anladı: *"Karanlığın içine doğru yüzüyorum..."*

DÖRT YILLIK KP GEÇMİŞİ

26 roman, beş oyun, beş felsefe ve bir de toplu şiirler kitabı bulunan **Jean Iris Murdoch**, 15 Temmuz 1919'da Dublin'de doğdu. Lirik şarkılar söyleyen İrlandalı bir annenin ve İngiliz memur bir babanın tek çocuğuydu. Doğumundan sonra ailesi Londra'nın batısındaki banliyölere taşındı. Dokuz yaşında düzenli olarak yazmaya başlayan **Iris**, 1932'de genç kızların gittiği Bristol'deki Badmington College'a kaydoldu. Altı yıl sonra da Oxford'daki Sommerville College'a girerek klasik edebiyat okumaya başladı. Üniversite yılları boyunca aralarında **Franz Steiner**'ın da bulunduğu pek çok entelektüel ve şairle tanıştı. Bu sonuncusuyla uzun süreli bir aşk hikâyesi yaşadığını da ekleyelim.

1938'de Komünist Parti'ye kaydolan **Murdoch**, 1942 yılında cebindeki *"klasik edebiyat"* diplomasıyla Londra'ya yerleşti ve burada Ekonomi Bakanlığı için çalışmaya başladı. Komünistlerin siyasi tavırları nedeniyle hayalkırıklığına uğrayıp partiden istifa etti.

Murdoch'ı II. Dünya Savaşı'nın bitiminde Birleşmiş Milletler için çalışırken görüyoruz. 1944'te, BM himayesinde Belçika ve Avusturya'daki mülteci kamplarında çalışmaya giden yazarımız, bu Avrupa seyahati sırasında **Jean-Paul Sartre**'ı ve **Simone de Beauvoir**'ı tanıma fırsatı buldu. Bu ona, varoluşçuluğu keşfedip yavaş yavaş felsefeye bulaşma yolunu da açtı. Çalışkan **Murdoch**, Cambridge'deki Newnham Üniversitesi'nde **Ludwig Wittgenstein**'ın derslerini takip ederek kısa süre sonra felsefe doktorası sahibi olmayı bildi ve

1948'de, Oxford'daki St. Anne College'da felsefe profesörü olup 1963'e kadar burada ders verdi.

İlk kitabı ***"Sartre, Romantic Rationalist"****in (**Sartre, Yazarlığı ve Felsefesi** - Yazko Yay.)* yayımlanmasıyla sevgilisi **Franz Steiner**'in ölümü hemen hemen aynı döneme denk düşüyor. Varoluşçuluğa saygı sunan ve **Jean-Paul Sartre** üzerine bir eleştirel deneme mahiyetindeki bu kitabın hemen ardından **Murdoch**, felsefeci **Elias Canetti**'yle fırtınalı bir ilişkiye başladı. 1954 yılında ilk romanı ***"Under the Net"***i ***(Ağa Yakalananlar)*** yayımladı. Psikolojik bir dedektiflik hikâyesi olan bu roman, daha sonraki eserleri gibi Fransız varoluşçuluğunun izlerini taşıyordu. **Sartrecı** kahraman **Jack Donague** biraz sefil ve şaşkındı. **Murdoch**, asıl hayran kitlesine bu kitapla ulaştı.

HİÇ ÇOCUKLARI OLMADI

1956 yılında, Oxford Üniversitesi'nde tanıştığı ve ölümüne kadar hiç yanından ayrılmayacak olan İngilizce profesörü ve eleştirmen **John Bayley**'le evlendi. Hiç çocukları olmadı, ama birbirleriyle bir çocukla ilgilenir gibi ilgilendiler.

1961'de, beşinci romanı ***"A severed head"*** (***Kesik Bir Baş*** - Ayrıntı Yay.) yayımlandı. Altı kişi arasındaki karmaşık aşk ilişkisini anlattığı bu satirik eserde **Karl Gustave Jung**'un arketipler teorisini esas aldı. Bu kitap 1964'te tiyatro eseri haline getirildi. **Murdoch**'ı aynı yıl Royal College of Art'ta konferans hocalığı yaparken görüyoruz.

1974'te, 10. romanı ***"The sacred and profane love machine"***le ilk ödülü olan Whitbread'i aldı **Murdoch**. Bir psikanalist ve iki sevgilisinin hikâyesinin anlatıldığı bu roman **Iris Murdoch**'ın tatmin olmamış, mutluluğa ulaşmaya can atan ama bunu başaramayan bireyin portresini çıkarmasına vesile oldu.

Ve bundan tam dört yıl sonra da ***"The sea, the sea" (Deniz, Deniz)*** ile Booker Ödülü geldi. **Murdoch**'ın en iyi eseri olarak değerlendirilen bu kitap, deniz kıyısında yaşamaya başlayan bir sinema yönetmeninin anılarını anlatıyordu.

Aynı yıl, Cambridge'de gördüğü felsefe eğitiminin de yardımıyla felsefe yazıları yazmaya başladı **Murdoch**. 1960'larda ve 70'lerde hemen her yıl bir roman yayımlayarak *"kendi neslinin en üretken yazarları"* arasına girmişti bile.

KOCASINDAN İLK AÇIKLAMA

1976'da yayımlanan ***"Ateş ve Güneş - Platon Sanatçıları Niçin Dışladı?"*** (Ayrıntı Yay.) adlı kitabında **Platon**'un fikirlerini şöyle aktarıyordu yazarımız: *"İnsanlar bilgeliğin yazılarda bulunduğunu düşünmeye yönelekceklerdir, oysa bilgelik akılda olmalıdır. Bir kitap sorularımızı yanıtlayamaz ya da akıllı yahut aptal okurları ayırt edemez. Kitap, içindekileri dışa vurabilmek için okuyanına gereksinim duyar. Resim gibi, her zaman tek bir şey söyler ve bunu açıklayamaz. Edebiyatın bahçeleri kısa ömürlü çiçekler yaratırlar ve bunlar da yalnızca eğlenceler içindir..."*

Murdoch'a göre **Platon** sanatçıları sevmezdi çünkü ona göre sanatçılar, yaratılarında Tanrı'yı küçümserlerdi. Tanrı'nın verdiği aklı kullanmak yerine akıldışı işler yaparlardı. Şairler, yazarlar, ressamlar Tanrı'nın varlığına birebir tehdit oluştururdu. Bu yüzden *"akılları"* tehlikedeydi...

Murdoch 1996 yılında, aklın ilk *"tehlikeleriyle"* karşı karşıya kaldı. Ömrü boyunca ona hayat arkadaşlığı yapan ve kitaplarını atfettiği 79 yaşındaki profesör **John Bayley**'e göre *"bir şeylerin ters gittiğini"* gösteren ilk işaretler 1996'da alınmıştı: *"O yıl* **Iris**, *Oxford'dan emekli olmuştu. Londra'ya gidip bazı arkadaşlarını ziyaret edecekti. Fakat arkadaşları telefon edip gelmediklerini söylediklerinde çok telaşlandım. Endişeden ölüyordum ki karşımda beliriverdi. Dışarı çıkmış, nereye gittiğini tamamen unutmuş, sonra eve geri dönmüştü. Çok korkutucuydu. Bu olaydan sonra onu hep gözümün önünde tuttum. Londra'ya tek başına gidemiyordu. Hafızası günden güne kötüleşiyordu. Merdivenlerden düşer gibi, her gün daha kötüye gidiyordu."*

4 Şubat 1997'de profesör **Bayley** karısının, yani Kraliçe'nin *"Dame"* unvanı verdiği, yüz binlerce hayranı bulunan İngiliz yazar **Iris Murdoch**'ın **Alzheimer** hastası olduğunu basına açıkladı. Edebiyat dünyasının gizli gizli konuştuğu bu *"sır"* açıklanınca durumun vehameti de ortaya çıktı. **Murdoch**, yeni bir kitap yazmak bir yana 26 kitabının hiçbirinin ismini bile hatırlamıyordu. Anlamlı ve dokunaklı kelimeleri sıralarken her kelimede işkence çeker gibi duraklıyordu.

Cambridge Hastanesi nörologlarından **Dr. John Hodges** altı hafta boyunca yapılan araştırmalar sonucunda **Iris**'in **Alzheimer** hastası olduğunun kesinleştiğini söylüyordu. Ama **Iris** o kadar akıllı bir kadındı ki bu hafıza hastalığının farkına da kendisi varmıştı: *"Onunla savaşıyordu, fakat çok güçlü değildi. En çok üzüldüğü ise yazdığı kitapların adlarını hatırlayamamasıydı."*

Etrafa korku dolu gözlerle bakıyordu **Murdoch**. Hastalığı hakkında söylediği, *"Sadece sayıklıyorum, aval aval geziniyorum, bir şeyler düşünüyorum, sonra sonsuza dek kayboluyorlar"* sözlerinden ibaretti. *77 yaşındaki yazar kendi durumunu "Çok kötü, sessiz ve karanlık bir yerde olmak"* diye tarif ediyordu. Yine de az da olsa ümidi vardı: *"Şu anda, bana yardım edecek hiçbir*

şey bulamıyorum. Anlıyorum ki şu an hiçbir şeyim yok ve bu beni oldukça korkutuyor. Korkarım değersiz bir biçimde bekliyorum... Belki de kendime başka bir iş bulmalıyım."

"O yıl Iris, Oxford'dan emekli olmuştu. Londra'ya gidip bazı arkadaşlarını ziyaret edecekti. Fakat arkadaşları telefon edip gelmediklerini söylediklerinde çok telaşlandım. Endişeden ölüyordum ki karşımda beliriverdi. Dışarı çıkmış, nereye gittiğini tamamen unutmuş, sonra eve geri dönmüştü. Çok korkutucuydu. Bu olaydan sonra onu hep gözümün önünde tuttum. Londra'ya tek başına gidemiyordu. Hafızası günden güne kötüleşiyordu..." John Bayley

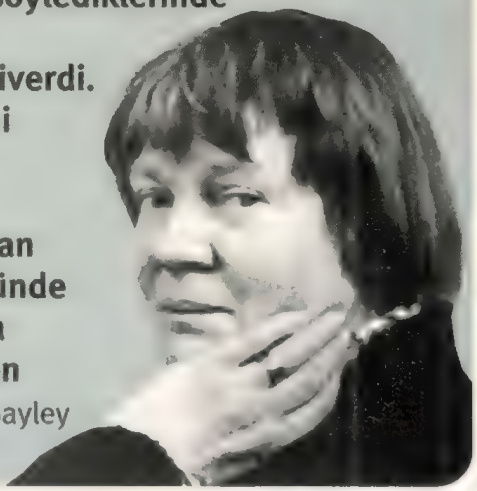

SON ROMANI "İKİLEM"

Romanlarında felsefeyi polisiye romanın gerilimli kurgusuyla birleştiriyor, içinde yaşanılan koşullara bağımlılığı, onları aşma çabasını, insanın suçluluğunu, özgürlük arayışını ve yaşamın rastlantısallığını işliyordu **Murdoch**. Bu koyu felsefe dolu, karanlık, garip cinsel karakterlerle yüklü romanları sadece İngiltere'de değil, dünyanın pek çok ülkesinde yüksek satışlara ulaşıyordu. İnsan ilişkilerinin gerilim ve karmaşasını, cinsel ve ruhsal çatışmaları, sevgi bağının ve cinsel ilişkilerin yöneldiği egemenlik ilişkilerini felsefi bir bakış, ince alaycı bir anlatım ve şiirsel bir duyarlılıkla çözmeye çalışıyordu...

Iris Murdoch, 26. ve sonuncu romanını 1995 yılında yayımladı: ***"Jackson's Dilemma."*** Kitap İnkılâp Yayınları tarafından, ***"İkilem"*** adıyla yayımlandı. Bu onun, artık eleştirilere cevap veremeyecek duruma düşmeden önce yazdığı son romandı.

"İkilem" **Murdoch**'ın felsefe, din ve estetik konularındaki ikilemleri ihmal etmediği gerilim dolu bir dedektif öyküsüydü. Romanda olaylar bir arkadaş grubu çevresinde gelişiyordu. Yakışıklı **Edward** ile güzel, kibar ve genç **Marian** evlenme hazırlıklarına girişmişken **Marian** esrarengiz biçimde ortadan kayboluyor, gönderdiği mektupta, **Edward** ile evlenemeyeceğini bildiriyordu. Bunun üzerine herkes **Marian**'ı aramaya başlıyor, bu arayış sonuçta her biri için kişisel birer iç yolculuğa dönüşüyordu. Psikolojik korku romanı kategorisine giren roman muteber eleştirmenlerden övgü almıştı.

Ama artık bu övgülerin hiç önemi yoktu. Dünyada 20 milyon kişinin yakalandığı (250 bini Türkiye'de, 4 milyonu ABD'de), 85 yaşın üzerindekilerde rastlanma oranı yüzde 50'leri bulan bir hastalığa yakalanmıştı çünkü **Murdoch**. Gerçi hastalığının ilk safhasındaydı henüz ve ara sıra ocağı açık unutsa da yemek yapabiliyordu. Ama beş yıl içinde beyin hücrelerinin çoğunu kaybetti ve bu kaybı yavaşlatmak veya durdurmak için gerekli ilaçları da kullanmadı. Yazmayla ilgili bir problemi olup olmadığı sorulduğunda *"Ah evet, ne yazık ki eskisi gibi yazamıyorum"* diyordu. Ne hissediyorsun, diye sorulduğunda ise *"Bilmiyorum, sadece eskisi gibi olmayı umut ediyorum fakat olmazsa başka bir alana geçebilirim. Eskiden bir şeyler hatırlardım ama artık onu da hatırlayamıyorum"* diyordu.

Kocasıyla birlikte haftada iki kez alışverişe çıkıyorlar, birlikte tiyatroya gidiyorlardı. En büyük tutkuları ise televizyondu. Kocası en çok onunla *"Eskisi gibi uzun sohbetler yapamamaktan, kitaplar hakkında tartışamamaktan"* yakınıyordu.

Murdoch'ınsa neden yakındığı bile artık anlaşılmıyordu o günlerde. **John Bayley**, 1999'da yayımlanan ve kısa süre önce Türkçe'ye çevrilen ***"Iris'e Ağıt"*** (Dünya Kitapları) adlı kitabında bu konuda biraz ipucu veriyor sanki. 20 Kasım 1997 tarihli günlüğünde şöyle diyor **Bayley**: *"Bir anlığına ağlarken döktüğü yumuşacık gözyaşlarını, bedeninin hiçbir yanından duymadığı bir utanca kapılıp saklıyordu. Oysa eskiden, sanki gözyaşları içtenlikle sevecenliğin kanıtı ve göstergesiymiş gibi açıktan açığa ağlardı* ***Iris.*** *Şimdiyse bunu sanki utanarak yapıyor ve farkettiğimi anlar anlamaz susuveriyor. Bu eskisinden öylesine farklı ki; ayrıca bir başka açıdan rahatsız edici. Başına gelenleri gizliden gizliye ama tam olarak bilmesine karşın bunu benden saklıyormuş duygusuna kapılmama yol açıyor. Beni bundan korumak istiyor olabilir mi?.."*

8 Şubat 1999'da, Britanya basını tarafından İngiltere'nin en çok tercih edilen romancıları arasında gösterilen **Iris Murdoch**, Oxford'da **Alzheimer** hastalığından öldü. Kimbilir, neleri koruduğunu düşünerek...

HARFLERİN KOKUSU...

İşte bunu dinleyebilirdi, böyle bir yolculukta, üstelik cam kenarında, başka hangi şarkıyı acıyla, keyifle, yani o acıdan aldığı keyifle yani o acıdan aldığı keyifle dinleyebilirdi ki. Keşke İzmir'e gidebilseydi ama sadece 37 numara boştu ve o numaranın altında "koridor" yazıyordu. Yola çıkmayı bir saat bile olsa erteleyemezdi ki. Biraz daha kalsa, bir kaç dakika daha izlese vapur yolcularını, Galata Kulesi'ni, sevdiği hemen her şeyin orada, o kulağındaki şarkı gibi kırılgan duran kulenin etrafında bir yerlerde olduğunu bir sigara içimlik zamanda bile getirseydi aklına, yapamazdı...

Her neyse, gidiyordu işte! Kulağında şarkısı, elinde yarım saat sonra yakacağı sigarası ve hep sevdiği gibi bir otobüs camının arkasından bir başka görünen İstanbul'u da almış, sırtını temeli bozuk hayallerine dayamış, "güvende" kimsesizliğine nihayet kimse olabilmiş, "emin ellerde". Huzursuzdu ama otobüs hareket ettiğinde duyduğu o panik, o yoğun telaş kaybolmuştu. Hani lunapark-taki o dev oyuncaklarda aşağıya doğru inerken ya da ters dönerken pat diye önüne gelen o korku, heyecan, zevk ve geç kalmışlık salatasını yemiş ve henüz kusmamıştı. Başka türlü olabilir miydi, diye geçirdi aklından ama hayır, bu şu an düşünülecek en son şeydi. Müziğin sesini biraz daha açtı, İstanbul'a son bakışlarını bıraktı...

Uyandığında otel tanıtımlarında sıkça sözü edilen "mavi ile yeşilin" ortasındaki otobüsü kızgın kumların, serin suların, bütün bir yıl çalışmış, acıktıkça hırslanmış, hırslandıkça başarmış ve nihayetinde biraz para kazanmış bir grup insanın istila ettiği şehre varmak üzereydi. İner inmez bir otel bulur, mavisiyle buluşur, mektuplarını yazardı...

Manzara harikaydı... Sigarasını yaktı, rahat bir nefes aldı, maviyi seyre daldı... Bu renge aşıktı... Böylesine uçsuz bucaksızken nasıl oluyordu da nadir bulunanların değerini, asaletini taşıyordu... Ama yetmemişti işte o da! İçeri geçip çantasından annesinin uzun beyaz geceliğiyle kardeşinin gömleğini çıkarıp üst üste giydi. "İlaçlarını" aldı, tavandaki o noktayı buldu...

Uyandığında, daha doğrusu o uçurumda ayağı kayıp sıçradığında her yanı uyuşmuştu. Doğrulmaya çalıştı. Bu karıncalanma onu uyutmayacaktı... Aynadaki ellerinin nasıl bu kadar yavaş hareket ettiğini düşünürken gözleriyle karşılaştı ve o çok kısa ama çok keskin, yoğun geçiş anında biri ona sen öldün artık dedi. Ben öldüm artık, diye tekrarladı. Ama kalbi böyle çıldırmış gibi atarken ölmüş olamazdı... Kalkıp bir sigara daha yaktı, sakinleşmeye çalıştı... Düşünde, babası yüzüne hiç bakmadan saçlarını okşuyordu..

Adam bir hastanenin en soğuk, en gecikmiş odasını buldu, görevliyle bir şeyler konuştu, en son "kızım" dedi, sadece saçlarına dokundu... Dışarı çıkıp bir sigara yaktı ve zarfı açtı; "Babam... ilk aşık olduğum adam... Kapıyı ilk çarpan, kalbimi ilk kıran... Mutlu anılarımız olsun isterdim ama şimdi düşününce aklıma kavgadan, küfürden ve karanlıktan başka bir şey gelmiyor. Üzülme sakın her şey o kadar acımasız ve soğuk ki o karyolanın altına sığındığım günler bile bütün bunların yanında masum kalıyor. Yine de bilirsin, çocukluk insanın peşini bırakmıyor... Biliyor musun, şu anda senin ağzındaki o rakı kokusunu duyabiliyorum ve sarılmak istiyorum o kokuya baba... Hiç olmadığım kadar yakınken sana, her duyduğumda gözlerimi yaşartan o söz dökülsün istiyorum dudaklarından... Kızım... Kızım demeni istiyorum baba, kokumu içine çekip hâlâ genzinde duran o bebek kokumla buluşturmanı... Birbirimizde açtığımız boşlukları birbirine karışmış kokularımız doldursun istiyorum tıpkı ilk buluşmamızda olduğu gibi... Bir kez saçlarımı okşa baba." Harfleri kokladı adam, o bin yıllık kokuyu içine çekti, yorgun ciğerlerine doldurdu hâlâ genzinde duran o kundak kokusu gibi... Kızım diyebildi alkollü nefesiyle, sadece kızım...

Deniz BARIŞ / Beyoğlu

TÜTÜN

Bir sigara ver
Dumanlı başıma
Sakın taş atmayın
Suların aşkına.

Tütünlenir bıyıklarım
Yalnızı sayılırım
Her içtiğim sigaranın.

Dağları duman basar
Tellenir hüzün
Üstüne yak bir sigara
Gece vardiyasına
Giden kadın.

Tütün yaprağı
Molası bir içim
Sim saçlı kızın elinden
Tabakaya dizilir tütün.

Tütün aşkım
Yine sarar beni
Dışarısı gece
İçeride gönlüm
Tütünle tarumar
Aman Cıbaali
İçine çekme
İslenir odalar.

Mehmet RAYMAN/İzmir

kabahat

gözlerinin yeşili
hangi ölü yapraktan?

şehir, rüzgârlı bir harita
gölgenin ettiği yemin!
çığlıklar bir kanun
zamanın dinlendiği tenha bir saat

gözlerindeki yaprak mı
yoksa kalpteki yeşil mi
şiirdeki kabahat...

Emre VARIŞLI

Değerlendirmeler

Deniz BARIŞ

Elbette yazmak konusunda ısrar etmelisiniz. Fakat gerçek yazarlıkta bir kaçınılmazlık duygusu vardır. Eğer yazacaksak, bunun için gereken güç, içimizden geliyordur.

Öyküne gelince; öykü şiire yakındır. Fazla söz, gereksiz anlatım, yersiz dolayım kaldırmaz. Belli bir omurga üzerinde tavizsiz ve dolambaçsız yol katetmelisiniz. Yazdığınız bir şeyi sonra açıklamak zorunda kalıyorsanız, öykü cümlenizi iyi düşünmeden gerçekleştirdiğinizi söylemek gerekir.

Sanatın, salt sanatçının duygularıyla, bu duygulanımların teknik yoluyla iletilmesiyle gerçekleştirilemeyeceği de açıktır. Size, metinle aranıza mesafe koymanızı, ama metalik bir dile düşmemenizi öneririz. Daha çok, gerek iç, gerek dış yaşantının sanatçının gözlemleyen bilincinde işlendikten sonra, bu iç yaşantı deneyimi üzerinde belli bir disiplin kurarak, teknik yoluyla, bu yaşantıdan, imge ve imaj düzenekleri oluşturarak, dolayımlayarak, epik, lirik, dramatik... bir anlatı benimseyerek iletilmeli, görünür-yaşantılanabilir kılmalısınız.

İfadeleriniz yer yer bozuk, ama temelde okumayla halledilebilir gibi görünüyor. Bir de, "ki" bağlacını kullanırken daha dikkatli olun.

Mehmet RAYMAN

"başlangıçta her sözcüğümüz başkalarından alınmadır."

M. Sperber

Ancak gerçek sanat yeni bir dil, yeni bir kavrayış, bir bakış açısı getirir. Verili dili yerinden söker ve bunu ancak sanatın yapabileceği bir biçimde, (ancak onun kullandığı teknik olanaklar sayesinde) yeniden yapılandırır. Önceden işlenmiş temaları, üstünden geçilmiş izlekleri, bildik yöntemleri kullanarak ve belli bir duyguyla yazabilirsiniz. Ama size asıl önerilecek şey, herhalde, henüz yürünmemiş bir yolda, acemice de olsa, kendi şiirinizi yazmaya başlamak olmalı.

Emre VARIŞLI

Şiir tematik bütünlük gerektirir. Şiirsel işleme sokulan her sözcük, imge, dolayım, görsel-düşünsel imaj, şiir için kaçınılmaz olmalı, bir örgünün parçası olarak işlev görmelidir. İkinci olarak, basitçe ne sadelik, ne kolay anlaşılırlık önermiyorum, ama yarattığımız imgeler gerçeklikten, gerçek bir yaşantıdan kalkışmalı, eğer bu gerçeklik zorluysa, şiir diline bu yansımalı. Ancak karmaşık, ilk elden "şiirsel" görünen zor bir dile yaslanmak, tersten söyleyelim, çok kolaydır. "Yerimi yadırgadım..." sahici şiir, "gölgenin ettiği yemin" yapma şiir'dir. Eğer ki o gölgeye o şiir içinde yemin ettiremiyorsan elbette.

Gülcan GENCAY

Sahicilikten yana sıkıntısı olmayan bir şair adayı ile karşı karşıyayız. Şiirde "ben" en evrensel temalardan birisidir. İnsan her çağda kendi bireysel varlığını biçimlendirme, bu biçimlendirdiği varlığa bir anlam yükleme sancısı taşıyor. Bu sancıyı Gülcan Gençay'ın yazdığı şiirde buluyoruz. Ancak tarihsel bir kategori olarak birey-ben (bireysellik, tarihsel bir kategoridir ve aslında modern çağın öne aldığı ve kendine özgü bir mercekle devasa hale getirdiği bir sorunsaldır.) kendi varlık-durumundan kalkışarak evrensel olana, diğer tüm birey-ben'lere ulaşacak bir içerikle dolu olmalı. Felsefe alanına eğilmenin size yarar sağlayacağını düşünüyoruz. Mutlaka çok okumalısınız. 17 yaşında geliştirdiğiniz bu şiir, burada kalmamalı. Ürün göndermeye devam edin.

Seyfullah

İşlek ve rahat bir anlatımınız var, fakat temanızı naif bulduğumuzu belirtmek gerek. Kasaba sıkıntısı, verimli bir konu olabilirdi örneğin, ya da bir gencin yazarlık yolunda çırpınışı. Belli bir konuda derinleşmeye çabalayarak yazmak sizi daha geliştirecektir.

Sercan VAROŞLU

Henüz işin oldukça başındasınız. Şiir antolojileri okumayı düşündünüz mü? Bu sizi, sizden önce yazmış yetkin şairlerle tanıştıracak, ve kendi yazdığınız şiir üzerine düşünme imkanı verecektir. Çalışmayı sürdürün.

Mehmet Emin EYLÜL

Öncelikle edebi disiplinlerden hangisiyle uğraşacağımıza karar vermeliyiz. Şiir mi, öykü mü, tiyatro mu? Açıkçası gönderdiğiniz metin öykü-tiyatro arası bir çağrışım uyandırıyor ama, o kadar. Öfkenizi yansıtmayacak, estetize edeceksiniz. Düzenli olarak okuyun ve okurken muhakkak iç dünyanıza eğilin.

Ürün Gönderenler...

Mine Şimşek/Hatay Murat Seçkin/ Bitlis **Perihan Uysal/ İzmir-Bornova** Nilgün Atar/ Antalya **M.Fatih Şafak/ Ş.Urfa** Mert Yüksel/ İzmir **Ayşe Fırat/ Seyhan Adana** Erdinç Gümüş/ Beşiktaş- İst. **Bahadır Özay/ Cerrahpaşa-İst.** Emrah Altınok Ufuk Selim/ Rahmanlar- ist. **Hülya Uzun/ Malatya**

tersten okuma

yahya kebir
yahyakebir@hotmail.com

OKUR MEKTUPLARI

Gazetelerde köşe yazarlarına gelen mektuplardan oluşmuş yazıları gördükçe imrenirim. O ne hoş bir şeydir, hem okurlarınızın size nasıl bir muhabbetle yaklaştıklarını, sizinle ne kadar güzel bir iletişim kurduklarını gösterir, hem de okurun kendini yazarıyla ne kadar güzel özdeşleştirdiğini, onun bakış açısını ne güzel paylaştığını örnekler. Kıskançlığımdan olsa gerek, okur mektuplarından oluşan bir yazı gördüm mü, "Yazarımız bu sefer tembellik etmiş, yazısını yazamamış, çareyi okurlarda bulmuş" derim, derim ama, söylediğim gibi kıskanmadan da duramam. Bildiğiniz gibi ben aslında "asosyal" diye tabir edilen adamlardanım. Ne sık sık görüştüğüm arkadaşlarım vardır, ne arayıp soran akrabalarım... Köşemde kendi kendime oturmaktan memnunumdur. Ama ne kadar asosyal olsanız, kimseye bulaşmasanız da yazarlık bir ilişkiyi gerektiriyor. Yine bildiğiniz gibi benim köşenin bazan başında, bazan sonunda bir e posta adresi var. Zamanında bu adresi editörümüz **Aslan** beyin baskısı ile aldığımı yazmıştım. Ama, e posta kutusunu açmak, oraya gelen mesajları okumak gibi külfetli işleri beceremediğimden ya da becermeye niyetim olmadığından okurlarımın yazdıklarını köşeme yansıtmak bir yana, cevaplayamıyordum bile. Neyse ki yeğenimiz **Memet**, bilgisayar işlerinde bizi bir nevi himayeye aldığından beri işler bir nebze kolaylaştı. **Memet** sağolsun, ayda bir kere de olsa gelen tüm mesajları kağıda basıyor, önüme koyuyor. Çoğunluğu beni eleştiren mesajlar, şunu yanlış yazmışsın, o öyle değil böyledir mealinden şeyler. Onları bir kenara koyarsak kayda değer pek fazla mesaj yok. Ama birkaç tanesi bizim değinmeleri aratmayacak nitelikte. Onları sizlerle paylaşmamak olmazdı. Hem artık yaz ve de tatil aylarındayız, böylelikle ben de bir nevi tatil yapmış olurum. Bu düşüncelerle bu ay ben de ünlü yazarlar gibi yapayım, yazımı okurlarımın mektuplarından oluşturayım dedim...

DÜNYA ŞAİRLER GÜNÜ

Evvelki ay, **Dünya Şiir Günü**'nde yaşananlardan söz etmiştim. Bildiğiniz gibi, **Dünya Şiir Günü**, bizzat biz Türkler'in bir icadı idi. Şairlerimiz UNESCO'ya başvurmuş, bu günün dünya çapında kutlanmasını sağlamışlardı. Bir okurumuz, Sivas'tan **Bünyamin** bey konuya değindiği mesajının ekinde bir haber metni yollamış. Meğer bir de **"Dünya Şairler Günü"** varmış ve bizzat şairlerce kutlanıyormuş da bizim haberimiz yokmuş. Hangi gazeteden alındığını anlayamadığım habere göre; **Dünya Şairler Günü** nedeniyle Taksim Cumhuriyet Anıtı önünde toplanan şairler, Atatürk Anıtı'na çelenk koymuş. **Dünya Şairler Günü** için anıta çelenk koyan 15-20 kişilik şair grubu çelenk merasiminden sonra Ata'ya saygı duruşunda bulunmuş. Hep bir ağızdan İstiklâl Marşı'nı okuduktan sonra çelenk etrafına gelerek saygılarını gösteren şairler *'Bugünlerimize gelmemizde en önemli kişinin önünde saygı duruşunda bulunmak ve şairler gününü burada kutlamak istedik'* demişler. **Bünyamin** bey, ülkemizde her takvim gününde mutlaka bir kutlama yapıldığına değinerek bir anlamda bu işin suyunun çıktığını söylemek istiyor. Ama haberden anlaşılan önemli günler icat edip kutlamakta Türk milleti olarak yalnız değiliz, sonuçta **"Dünya Şiir Günü"**, **"Dünya Şairler Günü"**, **"Dünya Öykü Günü"** gibi etkinlikler hep dünya çapında kutlanıyor. Yani hemen her gün bir şeyi kutlamak tüm insan türünün bir niteliği.

BİZ EVLENİYORUZ'UN YAZAR ADAYI

Ekşi Sözlük, sanal alemin en ilginç sitelerinden biri imiş. İlk bakışta eğlenceli bir bilgi kaynağı olarak görünse de özellikle entelektüel alemin bilgi (dedikodu) kaynağı olarak da önemli bir işlevi varmış. Al-

manya Köln'den **Ayşe** hanım, geçenlerde tesadüfen çok ilginç bir maddeye rastlamış. Yazarlarımızın popüler kültüre uzaktan baktıkları teorisini yerle bir edecek bir maddeye... Türkiye'de bilimkurgunun genç ve önemli adlarından **Orkun Uçar**'la ilgili maddede şöyle yazıyormuş; **'biz evleniyoruz'**a katılarak inanılmaz ama gerçek hikayelerine bir yenisini ekleyen yazar, sunucu hanım'ın *"yarı finale kaldığınıza inanıyor musunuz?"* sorusuna, *"vallahi ben Türkiye'nin ilk fantastik ve bilimkurgu kulübünü kurdum. Şu anda hangi yazar bir yayınevini arasa 'Türk yazar basmayız' der, ben böyle engelleri aştım, bu engeli de herhalde aşarım"* yanıtını vererek yarılmamıza neden olmuştur. Maalesef **Orkun Uçar** yarı finale gelemeden Türkiye damat adaylığından elenmiştir.

(yorb, 03.02.2004 14:19 ~ 14:20)"

Ekşi Sözlük'te mizaha, espiriye sık sık rastlandığı için ilk anda bu maddenin de bu tür bir espri olduğu, yani uydurulduğu sanılmış, ama birkaç gün sonra **Orkun Uçar**'ın bu konudaki açıklaması gelince iş netleşmiş; *"**ekşi sözlük**'ün yazarlarının bazı mesajları kişisel hesapları için kullanılmasını yadırgıyorum doğrusu. Örneğin benim ismime açılmış başlıkta yer alan bazı mesajlara yanıt vermek isterim: (...) **"biz evleniyoruz"** muhabbetine ise onca saat insanları ekrana bağlayan bir yarışmayı edebiyat için kullanmak için katılmıştım. Zaten bu yüzden reddettiler. Şimdi millet beni kınayabilir ama bu prodüksiyon milyarlarca lira değerinde ve yapılan muhabbetleri bir düşünün, ekranda yayımlanan onlarca saati düşünün, bu kadar saat yapılabilecek tanıtımın, reklamın değerini düşünün. Bu bir silah, kullanana bağlı idi ve ben iyi kullanmak için bunu düşündüm. Hatam katılmayı düşünmek değildi, hatam ön görüşmenin yayınlanma ihtimalini düşünememekti. Beni bu konuda eleştirenlerin bu tür toplumu idiotlaştıran programlara karşı hangi önlemi aldığını ve ne yaptığını sorabilir miyim? Hadi ben prestijimi tehlikeye atarak, alay edilmeyi göze alarak bir risk aldım, siz ne yaptınız? Programı seyredenlerin çokluğuna bakarak beni eleştirenlerin bırakın önlem almayı o aptal programın müdavimi olduklarını görüyorum. Şaka bir yana başvurmam bile bu kadar ses getirdiğine göre, bir de içeri girseydim neler olacaktı merak ediyorum doğrusu? Ekrandan yazarları, edebiyatı tanıtan birinin olması fena olmazdı doğrusu"*

Orkun Uçar

BAYRAM DEĞİL SEYRAN DEĞİL

Evet, *"bayram değil seyran değil eniştem niye beni öptü?"* bir söz vardır. **Balkanika Ödülü**'nün bu yıl **Ayfer Tunç**'a verildiğini okuyunca Ankara'dan yazan **Ömer** bey bu sözü hatırlamış. Uluslararası bir jüri tarafından değerlendirilen yapıtlar arasından, **Ayfer Tunç**'un yetmişli yılların Türkiye'sini neşeli bir dille anlattığı **"Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek"** kitabı seçilmiş. Özel törenle **Balkanika Vakfı Başkanı,** Bulgar yazar **Nikolay Stoyanov, Ayfer Tunç**'a ödülünü vermiş. **Ayfer** hanım bu ödülü kazanmakla kalmayacakmış, ödül vesile ile kitabı altı dile çevrilip altı Balkan ülkesinde yayımlanacakmış. Gerçekten de hoş ve kıvanç verici bir haber değil mi! Ama okurumuz durumu hiç de öyle görmüyor ve bu hoş tablonun ardında çok ilginç olaylar olduğunu ve durduk

yerde bu ödülün **Ayfer** hanıma verilmediğini yazıyor. Yani eniştemiz boş yere öpmüyor, hem bayram, hem seyran, sıkı gerekçeler var!

Efendim, bir kere, **Balkanika Ödülü**'nün jürisi dikkate değermiş. Bu jüri **Balkanika Vakfı** üyesi yayıncılardan oluşuyormuş. Yani ödülü alışıldığı gibi yazarlar, eleştirmenler değil yayınevleri veriyormuş. Veee, işin daha ilginci bu jüride Türkiye'yi kim temsil ediyormuş biliyor musunuz? **Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık**. Yani **Ayfer Tunç**'un yayıncısı. Ve yine ne ilginç tesadüftür ki ödül tam da **Ayfer** hanımın **YKY**'deki yayın yönetmenliği görevinden istifa etmekle kalmayıp kitaplarını **Can Yayınları**'ndan yayımlatacağını duyurduğu günlerin ertesine rastlamış. Üstelik, **YKY** yöneticileri **Ayfer** hanımın istifasını kabul etmişler ama kitaplarını alıp **Can**'a gitmesini reddetmişler.. Zaten sıkı da bir sözleşme varmış ve söylenenler doğru ise **Ayfer** hanım sözleşmeyi feshettirmek amacıyla dava bile açmış. Yani **YKY** ile **Ayfer** hanımın arası iyice bozulmuş. Ve işte tam bu sırada **Balkanika Ödülü** gelivermiş.

GÖNÜLLÜ SANSÜRCÜ

İstanbul Bakırköy'den **İbrahim** Bey ise **Zaman** gazetesinden kestiği bir kupürü yollamış, sağolsun. Bu kupürde yer alan habere göre, mizah ve karikatür üzerine yaptığı araştırmaları ile tanıdığımız **Turgut**

Çeviker, ağırlıklı olarak mektup edebiyatı ve posta kültürü üzerinde duran **Posta Kutusu** dergisinin genel yayın yönetmeni imiş. Daha çok bir mektup antolojisi görünümündeki bu ilginç, belki de türünde dünyadaki ilk dergi önemli bir sorunla karşı karşıya imiş. Ünlü yazarların mektupları üslûp ve içerik açısından çok savrukmuş. Kitap yazarken gösterdikleri özeni göstermemişler, hiçbir imlâ kaidesine uymamışlar. Belli ki, yayımlanacak diye düşünmemişler. Yazarların mektuplarında üçüncü şahısları rencide edecek küfürlü ifadeler yer alıyormuş. **Turgut** bey, *"Ben, bir nevi sır kâtibiyim. Mektupları yayımlayacağım zaman, halen hayatta olan insanları rencide edecek ifadelerin yerini boş bırakmayı tercih ediyorum"* diyormuş (Zaman, 28.04.2004) Yani yazarların imajını korumak için onların küfür ve hakaret içeren sözlerini mektuplardan çıkartıyormuş.

"Yazar mektuplarındaki küfürleri sansürlüyorum" diyerek durumu açık sözlülükle dile getiren **Turgut** beyin bu tavrı bazı edebiyatçıları ise endişelendirmiş, çünkü ne kadar hassas olursa olsun sansür bir kere başladı mı, orjinallik kaybolur, diyorlarmış. O mektupların da orjinalliği içerdikleri hakaret ve küfürlerde gizli imiş... Halka kendilerini birer centilmen olarak tanıtan yazarların ne olduklarını anlamak için mektupların sansürsüz, gerçekte varoldukları gibi savruk, imlâsı bozuk okunması gerektiğini düşünüyorlarmış. Çünkü bunlar birer belge imiş, belgede tahrifat yapan da ne amaçla olursa olsun sansürcü olarak değerlendirilirmiş. Eh, **Turgut** bey de *"ben gönüllü sansürcüyüm"* dediğine göre mesele yokmuş!

KAMPANYASIZ YAZARLAR

Tabii ki okurlarımızdan sadece böyle bilgilendirici mesajlar gelmiyor. Bol bol eleştiren, hatta hakaret eden, hatta ve hatta siniri tepesine fırlayıp küfür edenler de var. Hakaret ve küfürleri bir yana bırakıp bir kaç tane de eleştiri mesajına yer vermezsek bu iş eksik kalmış olacak. İstanbul'dan **Hakan** bey, bizim yazılarda sadece menfi yanlara değinildiğine inanıyormuş. Örneğin yazarların kampanya yapmalarına, kadın ayakkabıları giyip ya da kırmızı koltuklara yatıp poz vermelerine *"kafayı takıyor"*muşuz da, olumlu bir şeyler yaptıklarında görmezden geliyormuşuz. **Hakan** bey, yazarlarımızın kitapları ile ilgili yaptıkları kampanyalara getirilen eleştirilere kulaklarını tıkamadıklarını, aksine aydın duyarlılığı gösterdiklerini belirtip, **Murathan Mungan**'ın ve **Ahmet Altan**'ın son kitapları yayımlandıktan sonra kırmızı koltuklarda yatmak bir yana, hemen hiç tanıtım yapmadıklarına, röportaj vermediklerine dikkati çekmiş ve bu olumlu gelişmeye niye değinmediğimizi sormuş. Ne diyelim, hâlâ o kadar çok kampanya ve kırmızı koltuk adayı var ki bu değerli yazarlarımızın tavrını atlamışız!

FİYATLAR DÜŞÜYOR

Bizi hep münafıklık yapmakla eleştiren bir okurumuz da İstanbul'dan **Mine** hanım. O da **Ahmet Altan**'ın son kitabının çok ucuza satılmasının ne kadar önemli bir olay olduğunu görmezden geldiğimizi düşünüyor. Anlaşılan bu konudaki yazımızı farklı yorumlamış. **Alkım Kitabevi**'nin korsanı önlemek amacıyla kitap fiyatlarını ucuzlatma eyleminin küçümsenmemesi gerektiğini, onun etkilerinin tüm sanat alanlarına yansıdığını yazıyor. İlk etki müzik piyasasında görülmüş, bir çok CD 5 milyon civarındaki fiyata satılıyormuş. En önemlisi şimdiye kadar nedense pahalılığına hiç değinilmeyen sinema fiyatları da bu gelişmeden etkilenmiş. **"Hababam Sınıfı Merhaba"** filminin yeni gösterimi sadece 2 Milyon liradan yapılıyormuş. Sinema fiyatlarının 8 - 10 milyon arasında olduğu düşünülürse bu çok önemli bir gelişme imiş. Ben sadece radyo dinleyen biri olduğum için CD fiyatlarını bilmiyordum. **Memet**, CD'lerin fiyatlarının 15 milyondan başladığını söyledi. Ama fiyat ucuzlaması eylemindeki zamanlamayı **Mine** hanımın yanlış hatırladığını da ekledi. Korsana karşı fiyatlarda ilk indirimi yapanlar yayıncılar değil, bir yıl kadar önce müzikçiler olmuş. Gerçekten de 5 milyona kadar inmişler, yine de korsanı önleyememişler. Çünkü korsanlar CD'leri 1,5 - 2 milyon gibi fiyatlara satıyormuş. Yani müzikçilerin fiyatları yine de pahalı kalmış.

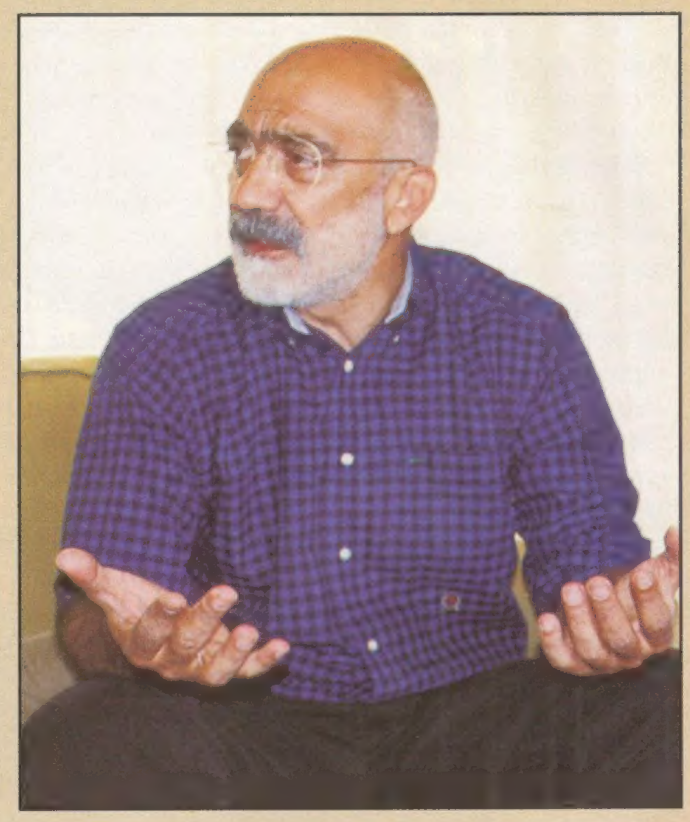

Rıza Kıraç'ın kendi yolunu çizen öyküleri

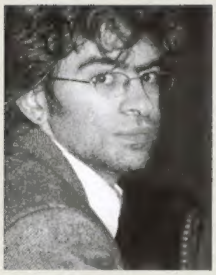

Rıza Kıraç'ın öyküleri kendilerini var eden bir cümleyi arıyor bazen, bazen de yarım kalıyor. Birbiriyle ilişkisi varmış gibi duruyor kimileri. Kimileri ise özgürce kendi yolunu çiziyor, bir ömrün ardındaki sırları yavaş yavaş ele verirken. Bazen bir fotoğrafın peşine düşüyor kahramanlar, bazen uzun kızıl saçlı bir kadının. Bu öyküler, yazarın romanlarında egemen olan şaşırtıcı öğeleri de içeriyor elbette. Her sayfa başka bir dünyaya açılıyor.

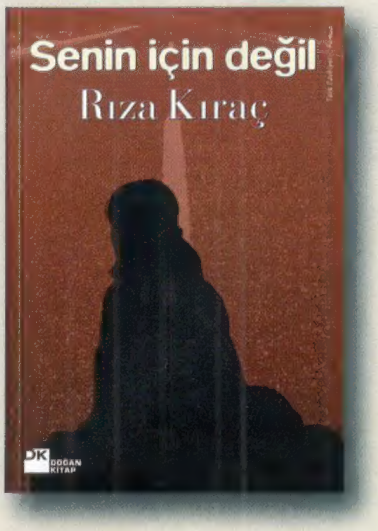

DK DOĞAN KİTAP

www.dogankitap.com.tr

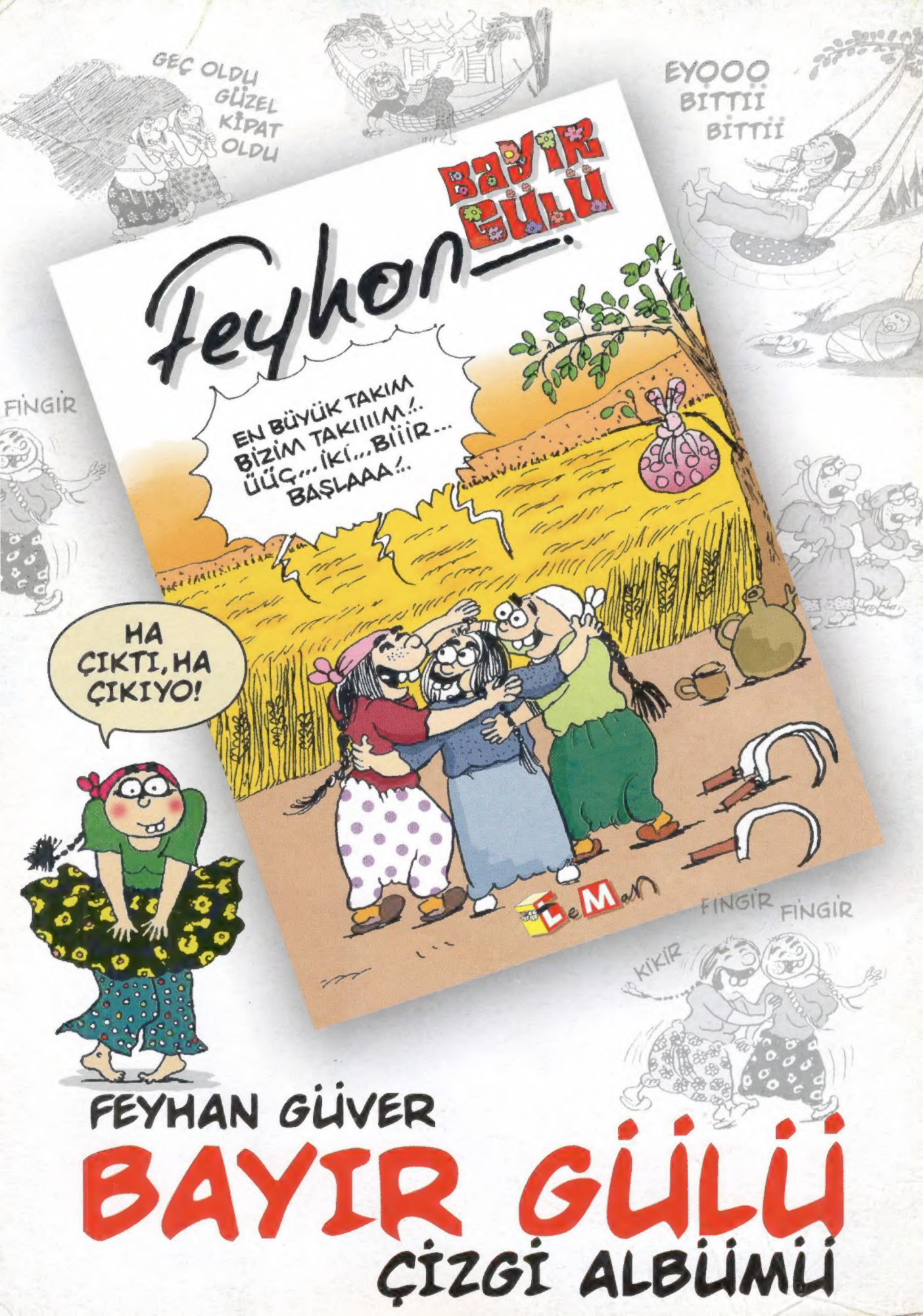

FEYHAN GÜVER

BAYIR GÜLÜ

ÇİZGİ ALBÜMÜ